

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ BÖLÜMÜ

Yüksek Lisans Tezi

POLİTİKALAR NASIL DEĞİŞİR? TÜRK MİLLİ
EĞİTİM SİSTEMİNDE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
VE REHBERLİK HİZMETLERİ POLİTİKALARININ
DEĞİŞİMİ

Ercan ALTAN
165014003

Tez Danışmanı:
Prof. Dr. Gökhan ORHAN

Bandırma 2020

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ BÖLÜMÜ

Yüksek Lisans Tezi

**POLİTİKALAR NASIL DEĞİŞİR? TÜRK MİLLİ
EĞİTİM SİSTEMİNDE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
VE REHBERLİK HİZMETLERİ POLİTİKALARININ
DEĞİŞİMİ**

Ercan ALTAN
165014003

Tez Danışmanı:
Prof. Dr. Gökhan ORHAN

Bandırma 2020

ETİK BEYAN

TÜRKİYE CUMHURİYETİ BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim (30/01/2020).

Ercan ALTAN

İmza

ÖZET

POLİTİKALAR NASIL DEĞİŞİR? TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİNDE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK VE REHBERLİK HİZMETLERİ POLİTİKALARININ DEĞİŞİMİ

Ercan ALTAN

Bu çalışmayla, Türkiye'nin Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik (PDR) hizmetleri politikalarının geliştirilmesini ve değişim sürecini anlamak ve açıklamak amaçlanmış, politika değişimini açıklama aracı olarak Politika Transferi alanından yararlanılmıştır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, literatür taramasını takiben süreç analizi, doküman analizi ve değişim noktaları analizi yöntemleri kullanılarak veriler elde edilmiştir. Literatür taramasıyla bu alanda daha önce yapılan araştırmalar ve tespitler ortaya konulmuştur. Doküman analizi ile araştırma konusuna ilişkin bilgi içeren resmi belgeler incelenmiştir. Süreç analiziyle, ilgili kamu politikası alanındaki değişim politikaların oluşumu, uygulanması ve değerlendirmesi aşamaları üzerinden incelenmiş, değişim noktaları analizi ile de düzenli bir şekilde toplanan verilerin zaman içerisindeki değişiminin nasıl olduğu sorusuna cevap aranmıştır.

Çalışmanın elde edilen bulgu ve sonuçları: dünya genelinde PDR hizmetlerine ilişkin kaynak ülkenin ABD olduğu; 1950 yılında Demokrat Partinin (DP) iktidara gelmesinden sonra eğitim politikalarına ilişkin yeni bir arayışla PDR alanındaki politikaların kaynak ülke olan ABD'den transfer edildiği; Bu politika transferine gönüllülük temelinde bir süreç olarak başlandığı; ABD'deki PDR uygulamalarının başlamasından yaklaşık 30-40 yıl sonra Türkiye'de de uygulanmaya alındığı ve alandaki değişimlerin sürekli transfer edildiği; PDR alanına ilişkin politika transferinin öykünme olduğu; Ayrıca, temelde öykünmenin olduğu bu transferde ABD'deki PDR alanının okullardaki rol ve unvan karmaşası gibi sorunlarının da transfer edildiği; PDR alanının okullarda yaygınlaşmasının gecikmesine kurumlar tarafından patika bağımlılığı ekseninde direnç gösterilmesinin sebep olduğu yönündedir.

Anahtar Sözcükler: Politika değişimi, politika transferi, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, kamu politikası, eğitim sistemi.

ABSTRACT

HOW DO POLICIES CHANGE? THE CHANGE OF PSYCHOLOGICAL COUNSELING AND GUIDANCE SERVICES POLICIES IN TURKISH NATIONAL EDUCATION SYSTEM

Ercan ALTAN

The aim of this study is to understand the development of Turkey's Psychological Counseling and Guidance Services (PCG) Policies and explain changes in PCG policies with reference to policy transfer literature. This study employs a qualitative research method and after conducting a literature review, process analysis, document analysis, and change-point analysis methods were utilized in analyzing obtained data. The study investigated the existing literature through literature review; analyzed the official documents containing information on the research subject through document analysis and analyzed changes in the formation, implementation, and evaluation of PCG policies through process analysis and observed changes in regularly collected data over time through change-point analysis.

Findings and results of the study suggests that PCG services were first developed in the USA and then spread to the rest of the world. During the Democratic Party rule in 1950, PCG policies were transferred from the USA in search of a new approach in education policies. This policy transfer started on a voluntary basis, but PCG policies of the USA have implemented in Turkey with 30-40 years delays. Turkish authorities constantly transferred all innovations in the field. The character of policy transfer concerning the PCG field was emulation and this emulation also led to the transfer of the USA's built in problems in the PCG field, such as the complications stemming from cross-cutting roles and titles in schools. Finally, delays in the implementation of PCG policies in schools explained with reference to institutional resistance and path dependence in Turkish education system.

Keywords: Policy change, policy transfer, psychological counseling and guidance, public policy, education system.

ÖNSÖZ

Tez hazırlama sürecindeki manevi desteği ile daima yanımda olan destekçim eşim Turnel'e, Teze ilişkin aklımdaki problemlere yönelik doğru sorularla beni yönlendiren ve bu alanda çalışma yapmamı destekleyen tez danışmanım Prof. Dr. Gökhan Orhan'a, Tez savunma jürimde bulunan ve katkılarını sunan Doç. Dr. Filiz Tufan Emmini Kurtuluş'a ve Dr. Öğr. Üyesi Lutfi Yalçın'a emekleri için teşekkür ederim.

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünde yüksek lisans eğitimine başlarken tez olarak çalışmak istediğim birçok konu vardı. Bölümde bilimsel hazırlık ve yüksek lisans derslerini aldıktan sonra önemli bir kamu politikası olarak varlığını koruyan ve benim lisans mezunu olduğum ve aynı zamanda çalıştığım Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik alanına ilişkin süregelen tartışmalar bu alana ilişkin çalışma yapmam gerektiğini düşündürdü. Ben de "ABD'den alındığı ve bir kamu politikası olarak Öğrenci Kişilik Hizmeti şeklinde okullarda sunulduğu" söylenen bu alanın bir politika transferi olarak değerlendirilebileceği düşüncesiyle bu alanda çalışmaya karar verdim. Lisans mezuniyet alanımdan farklı olarak Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi alanının sunmuş olduğu bilgiler ve kullandığı açıklayıcı argümanlar sayesinde bunu gerçekleştirdiğim için kendimi ayrıca şanslı hissediyorum.

Belirtmem gereken bir husus da, Milli Eğitim Sistemindeki Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri günümüzde olduğu gibi gelecekte de olacağı ve gelişerek 21. Yüzyıl insanının ihtiyaçlarına cevap vereceğidir. Ayrıca kaçınılmaz olan "*dijital devlet*" döneminde de çağın gerektirdiği inovasyonlarla kamu politikası olarak PDR hizmetleri varlığını sürdürecektir.

Ercan ALTAN

Bandırma 2020

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAYI.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ETİK BEYAN.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar	ix
ŞEKİLLER.....	x
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM: KAMU POLİTİKALARININ DEĞİŞİMİ	7
1.1 Siyaset, Politika ve Kamu Politikası	7
1.2 Kamu Politikaları Analizi.....	10
1.2.1 Politika Açıklama Modelleri	12
1.2.2 Kamu Politikası Yapım Süreçleri.....	13
1.2.2.1 Sorun Tanımlama ve Gündem Belirleme	13
1.2.2.2 Politika Formülasyonu	15
1.2.2.3 Politika Uygulamaları	15
1.2.2.4 Politika Değerlendirmesi	16
1.3 Politika Değişimi	16
1.3.1 Politika Değişim Sürecinde Politika Transferi.....	17
1.3.1.1 Politika Transferi Kavramı	18
1.3.1.2 Politika Transferinin Nedenleri	22
1.3.1.3 Politika Transferinin Aktörleri.....	24
1.3.1.4 Politika Transferinin Dereceleri.....	27
1.3.1.5 Politika Transferini Kolaylaştırıcı ve Kısıtlayıcı Etkenler	28
1.3.1.6 Politika Transferini Çağrıştıran Kavramlar	31
II. BÖLÜM: PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK VE REHBERLİK HİZMETLERİ....	34
2.1. Eğitim ve Eğitim Politikası	34
2.2. Öğrenci Kişilik Hizmetleri (ÖKH).....	36
2.3 Türk Milli Eğitim Sisteminin Yapısı.....	39
2.4. Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerinin Tarihsel Gelişimi	42

2.4.1. Amerika’da Rehberliğin Gelişimi	42
2.4.2 Diğer Ülkelerde Rehberliğin Gelişimi	43
2.4.3 Türkiye’deki Gelişmeler	44
2.4.3.1 ABD’li Uzmanların Raporları	48
2.4.3.2 Milli Eğitim Şûraları	50
2.4.3.3 Devlet Planlama Teşkilatı Kalkınma Planları.....	52
2.4.3.4 PDR Hizmetlerine İlişkin MEB Yönetmelikleri.....	53
III. BÖLÜM: TÜRKİYE’DE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK VE REHBERLİK HİZMETLERİNE İLİŞKİN POLİTİKALARIN DEĞİŞİMİ	55
3.1 PDR Hizmetlerine İlişkin Politika Değişimindeki Noktalar	55
3.1.1 Politika Transferine Hazırlık Dönemi (1950-1974).....	56
3.1.2 Politika Transferinin Uygulanması Dönemi (1975-2000)	59
3.1.3 Politika Transferinin Yaygınlaşması (2001-Günümüz)	62
3.2 PDR Hizmetlerine İlişkin Politika Transferinin Başarısı/Başarısızlığı	64
SONUÇ.....	69
KAYNAKÇA.....	73

TABLÖLAR

Tablo 1: Politika Transferi Çerçevesi 21

Tablo 2: Öğrenci Kişilik Hizmetleri İçeriği 37

ŞEKİLLER

Şekil 1: Politika Transferi Doğrusu	22
Şekil 2: Çağdaş Örgün Eğitimin Boyutları	37
Şekil 3: Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri	39
Şekil 4: Eğitim Yapılanması.....	40

KISALTMALAR

STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
ÖKH	: Öğrenci Kişilik Hizmetleri
PDR	: Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
DP	: Demokrat Parti
KPA	: Kamu Politikaları Analizi
BM	: Birleşmiş Milletler
AB	: Avrupa Birliği
IMF	: Uluslararası Para Fonu
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
PISA	: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
FIFA	: Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği
WB	: Dünya Bankası
ÇUŞ	: Çok Uluslu Şirketler
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
ME	: Milli Eğitim
CB	: Cumhurbaşkanlığı
RAM	: Rehberlik ve Araştırma Merkezi
APA	: Amerika Psikoloji Birliği
APGA	: Amerikan Kişilik Hizmetleri ve Rehberlik Örgütü
NVGA	: Ulusal Mesleki Rehberlik Derneği (ABD)
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu
KT PDR	: Kıbrıs Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

GİRİŞ

Toplumlardaki değişimler ve gereksinimler doğrultusunda şekillenen eğitim-öğretim faaliyetleri aynı zamanda toplumu değiştiren ve gereksinimleri şekillendiren bir süreçtir. Bu sürecin her açıdan şekillendirilmesi ve toplumun istendik yönde eğitilmesi yönetenlerin ilgi alanındadır. Bu açıdan eğitim, politik bir meseledir. Eğitimin politik bir mesele olması; eğitim sisteminin ülkelerin yönetim şekillerinden, iktidardakilerin ideolojilerinden, diğer ülkelerle kurulan ilişkilerden, sivil toplum kuruluşlarından (STK) ve kamu kurumlarından etkilenebileceğine işaret etmektedir.

Türkiye’de cumhuriyetin kurulmasıyla başlayan toplumsal dönüşümle eğitim sistemine ilişkin düzenlemelere başlanmıştır. Yeni toplum için oluşturulan sistemde formel eğitim iki boyutlu olarak hizmet vermiştir. Bunlardan biri “öğretim” diğeri de “yönetim” dir. Özellikle cumhuriyetin ilk yıllarında öncelik verilen öğretim çalışmaları yanında Öğrenci Kişilik Hizmetlerine (ÖKH) de yer verilmesi gerektiği zamanla görülmüştür. Öğrenci kişilik hizmetleri formel eğitim sisteminde “yönetim” ve “öğretim” boyutlarının yanına üçüncü boyut olarak eklenmiş ve “çağdaş eğitim anlayışı” olarak görülmüştür. Bu süreçte, bir ÖKH alanı olarak Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik (PDR¹) hizmetlerinin Türkiye’de bir kamu politikası olarak uygulanmasına başlanmış ve bu hizmetler Türk Milli Eğitim Sistemi içerisinde yer almıştır. Bugün hemen hemen her okulda yürütölen PDR hizmetlerinin hikâyesi sadece ortaya çıkan bir ihtiyacın karşılanmasıından ibaret değildir. Kamu politikası oluşturma süreci, oluşturulan bir politikanın gelişim hikâyesinin aslında çok bilinmeyenli olduğunu göstermektedir ve bu çalışmanın konusu olan, Türkiye’deki PDR alanının gelişimine ilişkin hikâye de sanıldığından daha karmaşıktır.

Kamu politikası analizinde karmaşıklığı ortadan kaldırmak ve açıklamak amaçlı birçok politika modeli oluşturulmuştur. Bu modeller farklı değişkenlere odaklanmışlardır. Örneğin Grup Teorisi (Group Theory), halkın ve baskı gruplarının istek ve ihtiyaçlarına; Elit Teorisi (Elite Theory), seçkin zümrelerin isteklerine; Süreç Yaklaşımı (Process), politika oluşumu ve değerlendirilmesi aşamalarına;

---

¹ Çalışmanın devamında Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik ile Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ifadelerinin karşılığı olarak PDR kısaltması kullanılacaktır.

Kurumsalcılık (Institutionalism), kurumların ve kurumsal geleneklerin politikalara nasıl yön verdiğine; Ussalcılık (Rationalism), en yüksek kazanç ve en düşük maliyete; Artırımcılık (Incrementalism), var olan politika ve uygulamalara; Oyun kuramı (Game Theory), akılcı tercihlerin zaman, mekân ve rakiplere göre şekillendiğine; Yorumlamacı Yaklaşım, dil ve anlam dünyalarına, Kingdon tarafından geliştirilen çoklu akımlar yaklaşımı da problemin, politikaların ve siyasi akımların bir araya geldiği uygun zamana odaklanır Dye (1972: 20; Kingdon, 1995; Orhan, 2015: 83).

Bu modellerin hemen tamamı politika belirleme ve uygulama sürecinde belli değişkenlere odaklanırlar. Ancak dünya genelinde PDR politikalarının ABD kaynaklı olduğu ve Türkiye’de PDR alanına ilişkin kamu politikalarının 1950 yılından sonra oluşturulmaya başlanıldığı düşünüldüğünde, literatürde genel olarak politika transferi olarak adlandırılan bir durumla karşı karşıya kalındığı görülmektedir. Bu gelişmelerin politika transferi hacminin arttığı II. Dünya Savaşından sonraki döneme rastlaması, Türkiye’deki PDR alanının öncülerinden olan Feriha Baymur ve Hasan Tan’ın ABD’den bu alanda eğitim alıp ülkeye geri dönmeleri, yine bu alana ilişkin ABD’den gelen uzmanların raporlar yazması ile iktidara yeni gelen Demokrat Partinin (DP) reform arayışlarına dair bilinenler bu yargıyı destekler niteliktedir. Bu bilgiler ışığında PDR alanına ilişkin oluşturulan kamu politikasının ABD’den alınan hazır bir reçete olduğu düşünülmektedir. Eğitim alanındaki politikaların başka ülkelerde yinelenmesinin sık rastlandığı (Hulme, 2005: 417) düşüncesi de politika transferinin açıklayıcı olabileceği görüşünü desteklemektedir. Her ne kadar kamu politikası değişimini açıklamada *politika transferi* öne çıksa da çalışmada değişimi açıklamada süreç yaklaşımından faydalanılacak, özellikle de uzun zamana yayılan değişimin önemli safhaları böylelikle ortaya konulacaktır.

Politika değişimini uluslararası bir bağlamda incelemeyi amaçlayan politika transferi alanı, herhangi bir ülkedeki uygulamaların başka ülkelerde benzer durumlarda sorun çözücü olarak görülmesi ile uygulamanın transfer edilmesini konu edinir. Politika transferi, politika değişimini açıklamaya çalışan alanlardan biridir. Bu alanın kavramsal ve kuramsal çerçevesini Dolowitz ve Marsh 1996 ve 2000’de yayımlanan iki makalede ortaya koymuştur. Bu makalelerde genel olarak birtakım sorulara yanıt aranmıştır. Bunlar; “*Politika transferi nedir, Kim transfer eder?*,”

Politika transferinin nedenleri nelerdir?, Transfer edilen nedir?, Transferin farklı dereceleri nelerdir, Nereden transfer yapılır?, Transferi kısıtlayan ve kolaylaştıran unsurlar nelerdir?, Transfer sürecinin politika başarısı veya başarısızlığı ile ilişkisi nasıldır?” sorularıdır. Bu tezin çerçevesini oluşturan Politika Transferi sorularını düşünerek; PDR hizmetlerinin politika transferi yolu ile ABD’den alındığı, bu transferin gönüllü bir transfer olduğu ve transferin derecesinin kopyalama olduğu düşünülmüştür. Bulgulara ulaşmak için ABD’den gelen uzmanların raporları, beş yıllık kalkınma planları, milli eğitim şûraları kararları ve PDR hizmetlerine ilişkin yönetmeliklerde yer alan değişim süreci incelenmiştir. Bu dokümanların dönemin kamu politikalarının oluşması ile oluşturulması eğilimini açıklayacağı düşünülmüştür.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Nitel araştırma, bir olguya duyulan entelektüel ilgi ile başlar ve bu olguya ilişkin elde edilen bilgiyi yaymayla sonuçlanır (Merriam, 2015: 3). Bu özelliği ile siyaset bilimi, psikoloji, eğitim, antropoloji gibi birçok disiplinde sıkça kullanılmaktadır. Bu çalışmada nitel araştırma türleri olarak süreç analizi, doküman analizi ve değişim noktaları analizi kullanılmıştır.

Süreç analizi yöntemiyle, kamu politikası alanındaki değişimler politikaların oluşumu, uygulanması ve değerlendirmesi aşamalarında yaşananlara referansla incelenir. Bu çalışmada, 1950 ve 2020 yılları arasındaki PDR’ye ilişkin haberler, raporlar, toplantı notları, döneme özgü söylemler ile web sayfaları ve araştırmaya ilişkin diğer kaynaklar taranarak ele alınmaktadır. Bu kaynaklardan elde edilen verilerin analizi Sabatier’in (1999) birinci bölümde de değinilen ve politika oluşumunu açıklayan süreç analizi modeli ile bazı incelemeler yapılmıştır. Politika yapımında, gündeme gelme aşamasından politikanın uygulanması ve değerlendirilmesi aşamasına kadar devam eden bir süreç ile açıklama yapılır. Belirtmek gerekir ki alan yazında süreç analizine ilişkin farklı aşama ve sıralamalara rastlamak mümkündür. Örneğin, Lasswell’in yedi aşamalı analiz kategorisi, Brewer’in altı evresi (Çevik ve Demirci, 2012: 79), Bardach (2011: xvi)’in sekiz artı üç aşaması süreç analizine yönelik modelleri içermektedir. Ancak bu çalışmada, genel hatlarıyla kabul görmüş;

- Sorun Tanımlama ve Gündem Belirleme
- Politika Formülasyonu,
- Uygulama,
- Değerlendirme

Aşamaları ile süreç analizi modeli ele alınmıştır. Bu model, kamu politika sürecini açıklayan klasik yaklaşımı temsil etmektedir. Bu analiz modeliyle kamu politika sürecine ilişkin tüm unsurların fark edilmesi ve bunların amaca hizmet etmesi sağlanmaktadır (Kaptı, 2013: 26).

Çalışmada kullanılan diğer bir araştırma yöntemi de doküman analizidir. Belgesel gözlem, doküman metodu (Duverger, 1975; Rummel, 1968) olarak da adlandırılan doküman analizi yöntemi, çalışma konusuna yönelik ve çalışma amacına uygun yazılı materyallere dayanır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Doküman analizinde, kamu kayıtları, şahsi dokümanlar, popüler kültür evrakları, görsel dokümanlar, fiziki materyaller ve araştırmacının ürettiği dokümanlar incelemeye alınır (Merriam, 2015: 132-141). Sosyal bilimlerde doküman analizi yöntemi neredeyse yapılan araştırmaların hepsinde başvurulmuş bir yöntemdir. Çünkü dokümanın olmadığı tarihten bahsetmek imkânsızdır (Madge, 1965: 75). Doküman analizinde araştırmacının neyi, niçin, nerede ve nasıl arayacağı önemlidir (Sönmez ve Alacapınar, 2016: 108). Konumuz olan PDR alanına ilişkin doküman incelemesinde; ABD’den gelen uzmanların raporları, beş yıllık kalkınma planları, milli eğitim şûra kararları ve PDR hizmetlerine ilişkin MEB yönetmelikleri incelenmiştir.

Bu yöntemlere ek olarak değişim noktaları analizi de kullanılmıştır. Bu yöntemle, normal seyrinde devam eden bir durumun farklılaşmasına dikkat çekilir. PDR alanındaki değişimlerin hangi yıllarda ve hızda olduğunu ve bu değişimin hangi yönde olduğunu anlamak için bu analiz yönteminden yararlanılmıştır. Değişim noktası analiziyle, ortalama seyreden bir süreçte meydana gelen değişimlerin olup olmadığını belirlemek amaçlanır. Bu amaçla bazı gözlemler yapılır ve kaydedilir (Atienza ve Ang, 2002). PDR alanına ilişkin yapılan gözlemlerdeki değişim noktalarının olabileceği düşüncesi bu analizi yapmamız için önemli bir sebep olmuştur.

Bu çalışmanın temel amacı Türkiye'nin Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Politikalarının geliştirilmesi, hayata geçirilmesi ve değişimi sürecinin ardında yatan dinamikleri anlamak ve açıklamaktır. Bu amaçla, çağdaş eğitim sisteminde yönetim ve öğretim boyutunun yanında öğrenci kişilik hizmetleri olarak sunulan psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri politikalarının Türkiye'deki gelişimi incelenmiştir. Bu inceleme literatür taramasıyla başlamış, sonrasında politika transferi alanı çerçevesinde süreç analizi, doküman analizi ve değişim noktaları analizi yöntemleri kullanılarak değişimin niteliği araştırılmıştır. Literatür taraması ile daha önce yapılan araştırmalar ve tespitlerle ne gibi bulgulara ulaşıldığını, doküman analizi ile araştırma konusuna ilişkin bilgi içeren yazılı materyallerin analizini (Şimşek ve Yıldırım, 2013: 217), değişim noktaları analizi ile de düzenli bir şekilde toplanacak verilerin zaman içerisindeki değişimlerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Çalışmanın amaçları doğrultusunda birinci bölümde kamu politikası kavramı incelenecektir. Bunun için öncelikle 'siyaset', 'politika' ve 'kamu politikası' kavramları açıklanacak ardından kamu politikası yapım süreçlerinde gündem oluşturmaktan politika değerlendirmesine kadar devam eden sürece ilişkin literatür incelenecektir. Yine aynı yöntemle politika değişimi konusuyla beraber politika transferi açıklanacaktır. Bu kısımda politika transferinin nedenleri, aktörleri, dereceleri, kısıtlayıcı ve kolaylaştırıcı faktörlerine değinilecektir. Ayrıca bu bölümde, politika yapım sürecindeki bir dizi çalışmadan sonra oluşturulan politikaların değişimini açıklamaya çalışan kuramlardan biri olan politika transferini çağrıştıran *Ders çıkarma (Lesson drawing)*, *Politika Yayılımı (Policy Diffusion)*, *Politika Yakınsaması (Policy Convergence)*, *Politika Ağları (Policy Networks)*, *düşünce kuruluşları (think tank)*, *Bilgi Toplulukları (Epistemic Communities)* kavramları açıklanacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde politika değişimine ve politika transferine konu olan Türkiye'deki Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri'nin Milli Eğitim Sistemi içerisindeki değişim süreci incelenecektir. Bunun için öncelikle eğitim, öğretim, öğrenci kişilik hizmetleri ile Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik kavramlarına değinilecek ardından Türk Milli Eğitim Sistemi'nde Psikolojik

Danışmanlık ve Rehberliğin gelişim ve değişim süreci tarihsel olarak ele alınacak ve gerekli açıklamalar doküman analizi yapılarak sunulacaktır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Türkiye'deki Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerine ilişkin politikaların değişimi politika transferi çerçevesinde incelenecektir. Birinci ve ikinci bölümde açıklanacak olan kamu politikası değişiminde politika transferi ve Türkiye'deki PDR hizmetlerinin tarihsel gelişimi birleştirilerek değişim noktaları analizi yapılacaktır. Eğitim alanının küresel politikalardan yerel politikalara, uluslararası aktörlerden kurumlara kadar birçok faktörden etkilendiği varsayımıyla politika transferi genelde eğitim politikalarını özelde de PDR'ne ilişkin politikaların değişimini açıklayabileceği düşünülmektedir. Türk Milli Eğitim sistemi içerisindeki Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerinin politika transferi modeli çerçevesinde tarihsel gelişim süreçlerine bakılarak elde edilen bulgular paylaşılacaktır.

Sonuçta elde edilen bulgulara bakıldığında, PDR hizmetlerine ilişkin olarak kaynak ülkenin ABD olduğu ve tüm dünyada bunun böyle kabul edildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Özellikle 1950 yılında Demokrat Partinin (DP) iktidar olmasından sonra eğitim politikalarına ilişkin yeni bir arayışla bu alanda politika geliştiren ABD'den uzman çağırılması ve eğitim almak üzere ABD'ye öğrenci gönderilmesi politika transferin gönüllülük temelinde başladığını göstermiştir. Ancak transfer sürecinin ABD'deki uygulamaların başlanmasından yaklaşık 30-40 yıl sonra Türkiye'de de uygulanmaya başladığı ve alandaki değişimlerin de sürekli transfer edildiği görülmektedir. PDR hizmetlerinin, özel eğitim, boş geçen ders, direkt disiplin sağlayıcı olarak algılanmasında patika bağımlılığının etkisi olduğu değerlendirilmiştir. Ayrıca, PDR alanına ilişkin ABD'deki uygulamaların birebir alınmadığı, kopyalama derecesinden farklı olarak transferin bir öykünme olduğu sonucuna varılmıştır. Temelde öykünmenin olduğu bu alanda ABD'deki PDR alanının okullardaki rol karmaşası gibi sorunlarının da transfer edildiği görülmüştür. Öte yandan, yaklaşık 70 yıl önce başlayan PDR alanına ilişkin politika transferi sürecinin devam ettiğini söylenebilir.

I. BÖLÜM

KAMU POLİTİKALARININ DEĞİŞİMİ

Giriş bölümünde belirtildiği üzere bu çalışmanın amacı Türkiye'nin Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Politikalarının gelişim ve değişim sürecini anlamak ve açıklamaktır. Kamu politikalarında gözlemlenen değişimin ardında yer alan pek çok olası değişken mevcuttur. Kimi durumlarda bir sorunun ortaya çıkması, keşfedilmesi, farkına varılması, hâkim çıkarların beklentileri, toplumsal bir talep olması yeni bir politikanın hayata geçirilmesine ya da var olan bir politikanın değişimine neden olabilir. Ancak olup biteni sadece nesnel bazı ihtiyaçlar sonucu olması gerekenlerin yapıldığı bir süreç olarak görmek, siyasal değişkenlerin rolünün göz ardı edilmesine neden olabilir. Bu tez, bahsi geçen politikaların hayata geçirilmesi ve değişimi sürecinin ardında yer alan dinamikleri anlama ve açıklama çabası içinde olacaktır. Bu nedenle bu bölümde kamu politikalarının değişimini anlamak ve açıklamak için öncelikle, 'siyaset', 'politika' ve ardından 'kamu politikası' kavramları açıklanacaktır. Bu açıklama bize 'kamu politikası' kavramından ne anlamamız gerektiğini göstereceği gibi *kamu politikası analizi* çerçevesinde *politika yapım süreçleri* ile tezin çerçevesini oluşturacak olan *politika transferi* özelinde politikaların değişimini daha anlaşılır kılacaktır.

Bölümün devamında, Türk Milli Eğitim Sistemi içerisinde yer alan öğrenci kişilik hizmetleri (ÖKH) kapsamındaki Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik hizmetlerinin Türkiye'deki değişim ve gelişim sürecindeki politika değişimleri politika transferi ile açıklanacaktır.

1.1 Siyaset, Politika ve Kamu Politikası

Siyaset kelimesi, Arapça kökenli olup seyislik (at bakıcısı) anlamına gelmektedir. Bu kelime, zamanla değişim göstererek hâkim olma, yönetme sanatı, yönetme becerisi anlamında kullanılmaya başlanmıştır (Taşkın, 2014: 25). Daha sonra “*memleket idare etme sanatı. Devlet idare şekli*” (Lexikon, 1989: 163-164; den aktaran Arslan, 2016: 9) anlamında yaygınlaşmıştır. En geniş anlamıyla siyaset, topluluğu oluşturan bireylerin yaşamlarını düzenleyen çalışmaların yapılması, korunması ve değiştirilmesi açısından gerçekleştirilen faaliyetler (Heywood, 2013: 22) olarak tanımlanmaktadır. Örneğin, eğitim sistemine ilişkin bir önerinin sunulması

ve yönetime gelindiğinde bu önerinin yapılacağının söylemesinin ‘siyaset’ kavramına denk düştüğü söylenebilir.

Öte taraftan Arslan (2016: 9)’a göre siyaset kelimesinin ‘demokratik yönetim felsefesinde’ kullanılması sorunludur; çünkü siyaset kelimesi demokratik haklara sahip, eşit ve egemenlik yetkilerine sahip bireylerin bir araya gelerek oluşturdukları yönetim tarzını karşılamamaktadır. Arslan bu açıdan ‘politika’ kelimesinin kullanımının daha doğru olduğunu (Arslan, 2016: 9) söylemektedir. Yine de günümüzde demokratik toplumlar da dâhil olmak üzere siyaset, siyaset bilimi kavramı yaygın olarak kullanılmaktadır.

Siyaset, devlet idaresini elde etme isteğinde bulunan kesimlerin toplumun genel yararı ile ortak faydasını gerçekleştirmek için toplum düzeni oluşturma çabasıdır (Duverger, 1975: 29). Bu çabalar ana konusu devlet ve siyasal iktidar (Daver, 1969: 38) olan siyaset bilimini oluşturmuştur.

Politika (policy) ise, Yunanca bir kelime olan *polis* (şehir) kelimesinden gelmektedir. Şehirlerde bir arada yaşayan insanların ortak bir soruna karşı çözüm amacıyla oluşturdukları kurumlar ve bu kurumların işleyişi için verilen kararlar, yol-yöntemler anlamına gelmektedir (Arslan, 2016: 8). Eski Yunan döneminden beri yaşam alanını etkileyen her türlü soruna ilişkin yerel, ulusal ve uluslararası çalışmalar politika kelimesi içerisine yerleştirilmiş ve kamuyu ilgilendiren bir kavram olarak görülmüştür. Türk Dil Kurumu Sözlüğünde, “*Devletin etkinliklerini amaç, yöntem ve içerik olarak düzenleme ve gerçekleştirme esaslarının bütünü, siyaset, siyasa*” olarak tanımlanan politikanın, ‘siyaset (politics)’ ve ‘siyasa’ ile eş anlamlı olarak kullanılmasına da rastlanılmaktadır. Burada kavramsal bir açıklama getirmek kamu politikasını anlamak açısından yararlı olacaktır.

Siyasa kavramı yol, yöntem anlamında kullanılmakta ve uygun hareket tarzını karşılamaktadır. Ergun (2004: 303)’a göre siyasa, aktörlerin hareket biçimini belirleyici benzer ve yinelenen durumlarda alınması gerekli önlemler açısından sınırların belirlendiği ilkeler ve kurallardır. Anderson (1994: 134) ise hükümetlerin ne yapacağını söylemesi yerine, harekete geçmeleri ve uygulamalarının siyasa olarak görmektedir. Örneğin, eğitimde 4+4+4 sisteminin, eğitim süreci içerisindeki psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinin, merkezi ve

okullardaki sınavların yapılış biçimlerinin siyasa kavramına denk düştüğü söylenebilir. Burada siyasa kavramının bir amaca ya da amaçlara hizmet edilmesini karşıladığı da söylenebilir. Bu amaçlara ulaşmak için belirlenen ‘ilke’ ve ‘kurallar’/‘yol’ ve ‘yöntemler’ yani görünür olanlar siyasa kavramını işaret etmektedir.

‘Siyasa’ ve ‘Siyaset’ kavramlarının köken olarak aynı olduğu; fakat anlam olarak birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Özetle, ülkeyi yönetenlerin ne söylediklerine baktığımızda siyaseti, nasıl yaptığını baktığımızda da siyasayı görürüz. Bu iki kelimedenden farklı bir etimolojiden gelen ‘politika’ kelimesinin bu iki kavramı kapsayan ve bu iki kelimenin yerine de kullanılabilecek şekilde kavramsallaştığını söylemek mümkündür. Bu sebeple kapsayıcılık açısından politika kelimesini kullanmak daha doğru olacaktır. Sonuç olarak, eğitim sistemine ilişkin söylemlerden psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin uygulamaya konulan yönetmeliğe kadar her şey eğitim politikası içerisinde değerlendirilerek ele alınacaktır.

Kamu politikası, Easton (1953: 130’dan aktaran Çelik, 2008: 44), tarafından “toplumsal değerlerin dağılımını sağlayan bir karar ve eylemler ağı” olarak tanımlanmıştır. Dye (1972: 1) ise kamu politikasını hükümetlerin programına aldıkları ve yaptıkları veya programlarına almayıp yapmadıkları her şey olarak tanımlanmaktadır. Kamu politikası, Lasswell ve Kaplan (1970: 71’den aktaran Yıldız & Sobacı 2015: 18) tarafından “amaçların değerlerin ve uygulamaların projelendirilmiş programı” olarak ele alınmaktadır. Alan yazında bunlara benzer olarak kamu politikasını açıklayan birçok tanıma rastlamak mümkündür. Yıldız ve Sobacı (2015: 18) kamu politikasını tanımlayıcı özellikleri toparlayarak sekiz madde oluşturmuşlardır (Smith ve Larimer, 2009: 3-4; Stewart, Hedge ve Lester, 2008: 6; Çevik ve Demirci, 2008: 10-13):

- *Kamu politikası, amaç ve hedef yönelimlidir, rastlantısal değildir.*
- *Kamu politikaları, politik sistemdeki yetkililer tarafından oluşturulmakta, uygulanmakta ve değerlendirilmektedir.*

- *Kamu politikası, bir sürece ve belirli toplumsal sorunların çözümü için tasarlanmış hükümet faaliyetlerinin ve kararlarının bütününe işaret etmektedir.*
- *Kamu politikası, karardan daha geniş ve onu kapsayan bir süreçtir.*
- *Kamu politikası, hem hareket etmeyi hem de hareket etmemeyi kapsamaktadır.*
- *Kamu politikası, algılanan bir probleme yönelik gösterilen baskıya hükümetin verdiği bir yanıttır. Bu bağlamda bir talebin ürünüdür.*
- *Kamu politikası, uygulanması neticesinde ortaya çıkan etkiye ilişkin bilgiye dayalı olarak değişime tabidir.*
- *Kamu politikası, kaynakların bölüşümü ve kullanımı konusunda yaşanan çatışmaları çözümlemek, davranışları düzenlemek ve hakları korumak gibi farklı amaçlara sahiptir.*

Bu maddelerden tek bir tanım çıkartmak zor olsa da kamu politikası, politik sistemdeki yetkililer tarafından, toplumsal konulara ilişkin sorunların çözümü, kaynakların bölüşümü ve toplumun belli taleplerinin karşılanması için önceden belirlenen amaçlar ile süreç içerisindeki bilgiler doğrultusunda belirlenecek amaçları gerçekleştirmek maksadıyla oluşturulmuş hükümet kararlarını da kapsayan eylem ya da eylemsizliklerin tümüdür.

1.2 Kamu Politikaları Analizi

Kamu politikası kavramını anlamının politikaların nasıl değiştiğini göstermesi açısından yararlı olacağı yukarıda belirtilmişti. Bu kavramsal tanımlamanın yanında uygulamaya dönük anlamlandırma ve değerlendirme çalışmalarına değinmek de gerekmektedir. Çalışmanın bu aşamasında ‘Kamu Politikası Analizi’ alanına ilişkin açıklamalar yapılacaktır.

Alan yazında politika analizi² kavramı sıkça kullanılmaktadır. Kamu politikaları analizi (KPA) kamusal³ sorunlarla ilgili (Lasswell, 1951: 5), kamusal

---

² Kamu politikası analizi; politika değerlendirme, program değerlendirme, politika çalışmaları, politika bilimi ve politika savunuculuğu benzeri terimlerin varlığına rastlanmaktadır (Gül, 2015: 9).

³ Burada kamusal olanın kamusal alanda olan eylemleri kapsadığını söylemek gerekir. Kamusal alan ise Habermas (Aktaran Yüksekbaşı, 2012: 89) tarafından “Özel şahısların kendilerini ilgilendiren ortak bir mesele etrafında akıl yürüttükleri, rasyonel bir tartışma içine girdikleri ve bu tartışmanın neticesinde o mesele hakkında ortak kanaati, kamuoyunu oluşturdukları süreç, araç ve mekânların

eylemleri incelemeye ve açıklamaya odaklıdır (Usta, 2013: 85). Bu inceleme ve açıklamanın belki de en çok iktidardakini ilgilendirdiği düşüncesiyle Wildavsky (1987), “İktidarda olana doğruyu söylemek” tanımlamasını geliştirmiş ilerleyen yıllarda da Radin (1997) “iktidarda olanlara doğruları söylemek” düzeltmesini yapmıştır⁴. Burada neyin doğru olarak belirlendiği belirsizdir. Bu belirsizlik başka tanımlarla daha karmaşık bir hal alabilir. Kamu politikaları analizi de bu karmaşık durumları düzene sokma çabasıdır (Roe, 1994; Hajer ve Laws, 2008; aktaran Orhan, 2015: 68). Dye (1972: 7), Kamu Politikaları Analizini “*daha çok araştırma ve veri temelli olarak anlamayı, tanımlamayı, betimlemeyi, nitelemeyi ve açıklamayı hedefleyen görgül ve uygulamalı çalışmalar*” olarak tanımlamıştır. Çevik (1998: 105) de iktidardakilerin eğitim, sağlık, barınma, ulaşım gibi tüm kamu hizmetlerine yönelik yaptıkları ve yapmadıkları üzerinden olumlu ya da olumsuz değerlendirmeleri öğrenmek olarak görmüştür.

Kamu politikaları analizi, teknik akıl ve ussallık şiarıyla bilginin doğası hakkında öne sürülen bir takım varsayımdan yola çıkılarak kamu politikalarının incelenmesi, değerlendirilmesi ve varsa sorun çözücü önerilerde bulunulması amacıyla ortaya çıkmıştır. Bu açıdan kamu politikası analizi, bilimin rehberliğinde olup biteni anlama ve geleceği yönlendirme amacındadır (Orhan, 2015: 68-69). Ayrıca bilimsel ve istatistiksel varsayımlarla pozitivist bir çizgide başlayan kamu politikası analizi⁵ çalışmalarında zamanla -özellikle 1950’li yıllardan sonra- yorumlamacı yaklaşımların etkileri görülmeye başlanmıştır (Orhan, 2015: 83). Bu doğal olan bir gelişmedir. Tıpkı kamu politikası çalışmalarının disiplinler arası bir çabayı gerektirdiği ve çok yönlü (Parsons, 1995: 16) olduğu gibi kamu politikası analizi çalışmaları da aynı şekilde disiplinler arası ve çok yönlüdür. Buradan sonra uygulanan politikaların analizi (analysis of policy) ile uygulanacak politika için

---

tanımlandığı alanı” olarak tanımlanmıştır. Kamusal alan tanımlaması netlik açısından sıkıntılı bir tanımlamadır, çünkü kamusal ile özel/bireysel ayrımını tam olarak yapmak mümkün değildir. Örneğin, bir babanın evinde çocuğuna tokat atması hem bireysel hem de kamusal olarak değerlendirilebilir.

⁴ Yıldız ve Sobacı (2015: 28) tarafından demokratik rejimlerde tek iktidar ve tek doğru olmadığı için Radin’in tanımlamasının daha uygun olduğu söylenmiştir.

⁵ Kamu politikası analizini Amerika Birleşik Devletleri (ABD) çıkışlı bir siyasi projenin ürünü olan ve bu açıdan siyasal bir nesne olarak çalışılması gerektiğini (Güler, 2009; aktaran Bayraktar, 2015: 115) söyleyenler ile ABD’nin uluslararası arenada varoluşunu güçlü tutmak için oluşturduğu özel bir çaba (Çelik, 2008; aktaran Bayraktar, 2015: 115) şeklinde yapılan değerlendirmeler de mevcuttur.

analizde (analysis for policy) kullanılan modelleri ve süreçleri de açıklamak yerinde olacaktır.

1.2.1 Politika Açıklama Modelleri

Kamu politikalarının temelinde, toplumun sorunlarını çözme ve toplumu oluşturan bireylerin isteklerine cevap verebilme isteği vardır (Yıldız ve Sobacı, 2015: 17). Bu isteğin hangi yönde olduğunu kurumsal gündem belirlemektedir. Kurumsal gündem aracılığıyla da sorunların çözümü ve isteklerin cevaplandırılması için yetkililer tarafından programlar oluşturulur. Kamu politikası, ‘hükümetlerin programına aldıkları ve yaptıkları veya programlarına almayıp yapmadıkları her şey’ (Dye, 1972: 1) olarak tanımlanmıştır. Burada ‘programı’ oluşturan hükümet ve devletin neye ne kadar önem ve destek vereceğini ve bu desteği verirken neleri gözeteceğini yani politikaları nasıl oluşturduklarını bilmek önem arz etmektedir. Görece genç bir alan olan kamu politika analizi⁶ gittikçe gelişen ve disiplinler arası yapısı ile hükümet programlarını analiz etmek için araştırmacılara yardımcı olacak olan ‘Politika Modelleri’ sunmaktadır. Kamu politikası analizi sürecinde yardımcı olan modellerin kullanımına baktığımızda Dye (1972: 20)’a göre modeller;

- Politika ve kamu yönetimine ilişkin düşünceleri netleştirir ve basit bir şekilde önümüze koyar,
- Kamu politikalarını belli bir doğrultuda yönlendirirler,
- Politika alanında faaliyet gösterenlerin aynı dili konuşmalarını sağlarlar,
- Kamu politikaları alanında hangi değişkenlere odaklanmamız gerektiğini anlatırlar,
- Kamu politikalarına ilişkin bazı açıklamalarda bulunurlar.

Kamu politikasının nasıl oluştuğunu anlamamıza yardımcı olan modellerin sayısı fazla olmakla beraber bazıları şunlardır; Kurumsalcılık (Institutionalism), Süreç Yaklaşımı (Process), Grup Teorisi (Group Theory), Oyun Teorisi (Game Theory), Ussalcılık (Rationalism), Kamu Tercihi Teorisi (Public Choice Theory), Sistem Teorisi (Systems Theory), Artırmacılık (Incrementalism), Marksizm (Marxism), Elit Teorisi (Elite Theory), Yorumlamacı Yaklaşımlar ve Kingdon’un

---

⁶ Kamu Politikası Analizi aslında bir “tarihsel zorunluluğun ürünü” olarak oluşmuştur. Doğuş nedeni bir yönetim sorunundan kaynaklanarak; Kim yönetiyor? Nasıl yönetiyor? Nasıl daha iyi yönetebilir? Sorularına cevap aranmasıdır (Çelik, 2008: 48).

Çoklu Akımlar Yaklaşımlarıdır. Politika transferini açıklamak için bu modellerden de faydalanmak gerekebilir.

Bu yaklaşımlar mevcut politikaların nasıl geliştirildiğini (analysis of policies) yani olanı analiz etmeye odaklıdır. Politika analizinin bir diğer boyutu olan geleceğe yönelik bir bakış açısı (analysis for policies) geliştirmek bizlere politikaların nasıl yapıldığını gösterecektir. Bu çalışmada da giriş kısmında değinilen süreç yaklaşımından faydalanarak kamu politikalarının yapım sürecine ilişkin tüm aşama ve unsurların ortaya konulması amaçlanmıştır (Kaptı, 2013: 26).

1.2.2 Kamu Politikası Yapım Süreçleri

Kamu politikası yapımı süreç içerisinde oluşur. Bu sürecin nasıl oluştuğunu anlamaya ve açıklamaya yönelik sorun tanımlamadan başlayarak, kanıt toplama, alternatiflerin belirlenmesi, kriterlerin belirlenmesi, çıktıların tahmini, dışsallıkların tartışılması, karar verme, raporlama aşamalarından sonra uygulama, izleme ve değerlendirmeyi (Bardach, 2011: xvi) içeren bir dizi aşama ile ele almak mümkündür. Yine, Sabatier'in (1999) politika oluşumunu açıklayan süreç analizi modeli, sorun tanımlama ve gündem belirleme, politika formülasyonu, uygulama, değerlendirme aşamalarına dikkat çekmiştir. Ayrıca, Lasswell'in yedi aşamalı analiz kategorisi, Brewer'in altı evresi (Çevik ve Demirci, 2012: 79) de kamu politikası yapım sürecini benzer şekillerde modellemiştir. Ancak tüm bu modellemeleri açıklamak çalışma konusunun dışında olduğu için alan yazında genel hatlarıyla kabul görmüş '*sorun tanımlama ve gündem belirleme*', '*politika formülasyonu*', '*uygulama*', '*değerlendirme*' aşamaları açıklanarak çalışmada kullanılacaktır.

1.2.2.1 Sorun Tanımlama ve Gündem Belirleme

Kamu politikası yapımında sorun tanımlama zor ve zaman alıcı bir aşamadır (Bardach, 2011: xviii) . Sorun tanımlamanın zor olması nedeniyle sorun tanımlamak yerine bazen sorun çerçevesinin belirlenmesi kavramı öne çıkmaktadır (Kingdon, 1995). Sorunun çerçevesini çizmek kamu politikası yapım sürecinde önemli bir aşamadır; çünkü sorunun çerçevesi nasıl çizilirse hükümetin gündemine de o şekilde girecektir. Cobb ve Elder, gündeme girmeyi başaran bir kamu politikasının döngünün diğer aşamalarına kendiliğinden ilerleyeceğini şu şekilde ifade eder:

“Politika öncesi ya da en azından karar öncesi olarak adlandırılabilir süreçler devlet tarafından hangi konuların ve alternatiflerin dikkate alınacağını ve hangi olası seçimlerin yapılacağını belirlemede en kritik işleve sahiptir. Devletin resmî kurumlarının karar alma mercilerinde yapılabilecekler, daha geniş toplumsal alandaki güçlerin süregiden mücadelesinin anlık sonuçlarını tanımak, raporlamak ve meşrulaştırmaktan ibaret olmasa bile yasallaştırmaktan öte çok da fazla bir şey değildir” (Cobb ve Elder, 1972: 12; aktaran Akdoğan 2016: 211).

Bir kamusal sorunun, gündeme alınması için kamusal ilgi gerektiren bir boyutta olması gereklidir (Anderson, 1994: 296). Hükümetin gündemine alınacak konuların sınıflandırılması Birkland (2007) tarafından *gündem evreni*, *sistemik gündem*, *kurumsal gündem* ve *karar gündemi* olarak yapılmıştır. Buna göre bir gündemler evreni vardır ve bu birden fazla problemi-çözüm bekleyen sorunu ifade etmektedir. Bu gündem evreninden meşru bir zemine oturtulanlar ve süreklilik arz edenler sistemik gündem olarak adlandırılır (Cobb ve Elder, 1972: 13; aktaran Birkland, 2007: 65). Sistemik gündeme başarılı bir biçimde sokulan sorunun kurumsal gündeme alınması olasıdır (Akdoğan, 2015: 216). Burada hükümetin sistemik gündemdeki sorunların içerisinde hangilerinin gündeme alınacağını belirlemede sorunun çerçevesinin iyi çizilmiş olmasının büyük önem arz ettiğini tekrar belirtmek gereklidir (Bardach, 2001: 1-2). Kurumsal gündem, sistemik gündemin yetkili mercilerin gündemine alınmasıyla başlar. Buradaki yetkili mercii de genellikle karar alıcılar/hükümetlerdir (Cobb ve Elder, 1983: 13; aktaran Akdoğan, 2015: 217). Kurumsal gündeme alınan sorunun artık çözülmesi ya da gerekli uygulamaların hayata geçirilmesinin kaçınılmaz olduğu karar gündemi ise gündem belirlemede son kısmı oluşturmaktadır. Karar gündemine alınan konular hazırlanan planlarla politika yapım sürecine girmektedirler (Birkland, 2007: 64-65).

Sade bir şekilde anlatılmaya çalışılan sorun tanımlama ve gündem belirleme aslında oldukça karmaşık bir yapı teşkil etmektedir. Bu karmaşık yapıyı açıklamaya çalışan bazı modeller (Siyasi ve teknokratik model, Yapısalcı model, Yorumsayıcı model, Politika penceresi modeli)⁷ mevcuttur. Çalışmada bu konunun detayına girilmeyecektir. Ancak belirtmek gerekir ki sorun tanımlama ve gündem belirleme aşamasında politika transferinin kullanıldığı durumlar da mevcuttur.

---

⁷ Detaylı inceleme için, A. Argun Akdoğan, **Gündem Belirleme**, Ankara, 2015 ss.210-227 incelenebilir.

1.2.2.2 Politika Formülasyonu

Karar gündemine alınan konular üzerine karar alıcıların bir nevi düşünme sürecini de ifade eden bu aşamanın; kanıt toplama, alternatiflerin belirlenmesi, kriterlerin belirlenmesi, çıktıların tahmini, dışsallıkların düşünülmesi gibi kısımları içerdiği söylenebilir. Peters (2007) bu aşamayı kamu sorunlarının çözümü için bir tür yöntem geliştirme süreci olarak tanımlamaktadır. Anderson da (1994: 102) politika formülasyonunu, kamusal sorunların çözümü için uygun hareket tarzlarını (alternatifler ve projeksiyonlar) geliştirmek olarak ifade etmiştir.

Politika formülasyonu aşamasında bazı adımlar takip edilmektedir. Bu aşamada karar gündemine alınan soruna ve sorunun tanımlanmasına ilişkin bir takım kanıtlar toplanır. Toplanan kanıtlarla sorun tekrar gözden geçirilerek bir takım alternatifler belirlenir. Belirlenen alternatifler için yönetimin önceliklerine göre verimlilik, maliyet, yasallık, politik kabul edilebilirlik gibi bazı kriterler açısından değerlendirmeler yapılır ve bu süreçte ne gibi çıktıların elde edilebileceği tahmin edilir. Son olarak alternatifler arasındaki dışsallıkların (trade offs) değerlendirilmesi ile politika süreci nihayete ermiş olur (Bardach, 2011: 1). Özetle politika formülasyonu aşamasının, gündemde olan kamusal soruna çözüm için çeşitli alternatiflerin şekillendiği süreci (Howlett, 2011: 29) ve uygulama öncesi yapılan çalışmaları içerdiğini söyleyebiliriz. Sorunun çözümü için yapılan çalışmalardan biri de başka yerlerde sorunun çözümü için yapılanlardan faydalanmaktadır. Politika formülasyonunda başka ülkelerde ve yerlerde sorunun çözümü için önemli fikir ve uygulamaları transfer etmek de seçenekler arasında olabilir.

1.2.2.3 Politika Uygulamaları

Karar gündemine alınan kamusal sorunun formüle edilişi aşamasından sonra yasalaşmaya hazır hale gelen bir politikanın uygulanmaya uygun hale geldiği söylenebilir (Sidney, 2007: 79). Hükümetlerin ne yapacağını söylemesinin ötesinde, yaptığı eylemler politika uygulamalarıdır (Anderson, 1994: 134). Politika uygulamalarının ilgili aktörler tarafından yapılan eylemleri de kapsayan bir süreci ifade ettiği de söylenebilir (Ripley, 1995: 360). Hazır hale gelen politika uygulamalarının niteliği çok büyük önem arz etmekle birlikte politika uygulayıcıların performansı ve uygulama şekli, hedeflenen uygulamaları doğrudan etkileyeceği için

çok daha büyük önem arz etmektedir (Kaptı ve Alaç, 2015: 229). Bu açıdan politikaların şekillenme aşamasının yalnız politika formülasyonu süreci değil, uygulama sürecinde de aktörler aracılığıyla devam edebileceği düşünülebilir (Hill ve Hupe, 2014: 8).

1.2.2.4 Politika Değerlendirmesi

Politika değerlendirme aşaması, uygulanma sürecinde ya da uygulaması sona ermiş bir kamu politikasının etkisinin değerlendirmesini içerir (Vedung, 2013: 387). Bu aşamada, “politika formüle edilirken beklenen neydi, gerçekte ne oldu?” sorusuna cevap aranır (Anderson, 1994: 138). Başarılı ve başarısız politika uygulamalarına ilişkin daha başka sorular da sorulur ve cevaplar aranır. Alınan cevaplar bizi politikanın sonlandırılmasına, rafa kaldırılmasına, yeniden sorun tanımlama ve formüle edişe ya da asıl konumuz olan politika değişimine götürebilir.

Değerlendirme kapsamında yapılan çalışmalar, değiştirilecek veya gelecekte oluşturulacak politikaların daha verimli bir şekilde işlemesi için önemli bir rol oynamaktadır (Vedung, 2013: 387, McConnel, 2010: 12, Majone, 1989: 167).

1.3 Politika Değişimi

Politika değişimi yukarıda sayılan aşamalardan sonra sorun çözülmemişse tekrardan başa dönen (Orhan, 2015: 69) ve politika formülasyonunun yeniden yapıldığı bir süreci içerir. Bu süreç defalarca tekrar edilebilir ve her seferinde politika değişimi gerçekleşebilir. Demokratik toplumlar için geçerli olan bu durum politika değişimine (policy change) dikkatleri çekmiştir. 1990’lı yıllardan itibaren popülerliği artan politika değişimi konusu post-pozitivist bir yapıda olmakla birlikte pozitivist geçmişin de atlanılmadığı bir çizgide ele alınmaktadır Bu çalışmayı ilgilendiren kısım sistem üzerindeki değişimlerdir. Burada karşımıza üç epistemolojik tanımlama çıkmaktadır. Bunlardan ilki 1990’ların başında P.A. Sabatier öncülüğünde oluşturulmuş olan dava koalisyonu çerçevesidir (Advocacy Coalition Framework). Dava Koalisyonu Çerçevesi, politika değişiminde inanç sistemleri ile öğrenmenin rolüne odaklanmaktadır. Politika değişimi, bireylerin oluşturdukları koalisyonlarla açıklanır. Özetle Dava Koalisyonları Çerçevesi, politika değişimini, inanç sistemlerinin ve dava savunuculuğunun değişimiyle mümkün olduğunu söyler. İkincisi, yine 1990’lı yılların başında F.R. Baumgartner ve B.D. Jones’un

oluşturduğu kesintili denge kuramıdır (Punctuated Equilibrium Theory). Bu kuramın kamu politikasındaki anlamı, kurumsalcı bakış açısı çizgisine yakın olarak politika değişiminin hâlihazırdaki kurumların değişimiyle mümkün olacağını ve değişim varsa kurumların da değişmiş olduğunu belirtir. Politika değişimi yaklaşımlarını birleştiren bir üçüncü kuram da J.W. Kingdon'un Çoklu Akış Kuramı (Multiple Streams Theory)'dır. Bu kuram politika değişimi için 'sorun', 'çözüm' ve siyaset akışlarının bir arada görülmesi gerektiği, bir araya gelişin ise belli bir kalıpta olmadığı, şans eseri oluştuğunu belirtir. 1990'lı yıllardan itibaren politika değişimini açıklama çalışmaları genellikle bu çerçevede oluşmuştur (Demirelli, 2018: 6). Ayrıca yine belirtilmelidir ki politika değişimi kavramıyla ilişkili olan ve 2000 yılından sonra öne çıkan: politika yayılımı, politika transferi, karşılaştırmalı politika çalışmaları, politika öğrenimi, politika yakınsaması, kanıt tabanlı politika (Tabak ve diğ., 2016: 90) kavramlarının hemen hepsi politika değişimi başlığı altında ele alınmaktadır (Knill ve Tosun, 2012: 250–279).

Politika değişimini konu alan birçok politika alanı olduğu görülmektedir. Bu alanlardan biri olan ve çalışmanın ana konusunu oluşturan 'Politika Transferi' milli eğitim sistemi içerisinde yer alan öğrenci kişilik hizmetlerinden psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine ilişkin politikaların değişimini açıklamak için kullanılacaktır. Bu alanın seçilmesinin nedeni 1950'li yıllardan sonra Türkiye'de temelleri atılmaya başlayan psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin ülke dışından 'transfer' edildiğinin düşünülmesidir. Ayrıca politika değişimini açıklayan ve politika transferini çağrıştıran kavramlara da bölümün sonunda değinilecek ve gerekli açıklamalar yapılacaktır.

1.3.1 Politika Değişim Sürecinde Politika Transferi

Politika değişimine uluslararası bir bağlamda bakmak bizi politika transferi kavramına götürmektedir. Dünyadaki yeni aktörler, ulusların karşılıklı bağımlılıklarının ve bağlanmışlıklarının artması ve küresel yönetim eğilimi günümüzde hızlı politik değişimleri beraberinde getirmiştir (Heywood, 2016: 27). Aslında bu yeni bir durum değildir. Aristo'nun Poetika'sında başka ülkelerin deneyimlerinden faydalanma tavsiyesi veya Machiavelli'nin Prens eserinde İtalya'daki diğer prensliklerle yönetimin yaklaşmasını tavsiye etmesi ya da

sömürgecilik dönemindeki ekonomik sömürü için yapılan uygulamalar (Bosch ve Cantillon, 2008: 296-297) politika transferini işaret etmektedir. Yine 18. ve 19. Yüzyıllar ile 20. Yüzyılın başlarındaki siyasi ve askeri alanlardaki etkilenmeler, kurulan kolonilere ülkelerin kendi uygulamalarını taşıması da örnek olarak gösterilebilir. Ancak bu örnekler günümüz dünyasındaki iletişim ve etkileşim göz önünde bulundurulduğunda oldukça sınırlı kalmaktadır. İkinci Dünya Savaşından sonra ise politika transferinin hacmi ve süreci hızlanmıştır. Bundan dolayı politika transferine 1950’li yıllardan sonra bakmak daha yararlı olacaktır.

İkinci Dünya Savaşından sonra özellikle ABD’nin ve gelişmiş Avrupa ülkelerinin dünyayı yönetsel olarak şekillendirmeye başlamaları politika transferi açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu dönemde başka ülkelerin uygulamalarının incelenmesi ve ülkeler arası karşılaştırmayı beraberinde getirmiş ve ‘*karşılaştırmalı kamu yönetimi*’ gibi önemli bir çalışma alanı oluşmuştur (Çiner, 2015: 289). Oluşan bu alan Almond (1973: 24-25)’a göre bir akım niteliğinde olup sürekli gelişim gösterecektir.

Politikalardaki hızlı değişim ilk zamanlar gelişmiş ülkelere daha az gelişmiş ülkelere doğru aktarım biçiminde gerçekleşirken zamanla az gelişmiş ülkelerin gelişen ülkelere gönüllü olarak politika transfer ettikleri de görülmeye başlamıştır. Özellikle politika değişimi için belirlenecek alternatifler araştırılırken başka ülkelerin uygulamalarına da bakılmaktadır. Aynı şekilde günümüzde gelişmiş ya da gelişmemiş ayrımı olmadan her ülkenin politika transferinde bulunabileceği de aşîkârdır. Herhangi bir ülkedeki uygulamalarının başka ülkelere benzer durumlarda sorun çözücü nitelikte olması diğer ülkelerin değişik şekillerde politikayı alıp uygulamasını sağlamıştır. Aşağıda politika transferine detaylı bir şekilde değinilerek bu alana ilişkin açıklamalar yapılacaktır.

1.3.1.1 Politika Transferi Kavramı

Alan yazın incelendiğinde birçok araştırmacının politika transferine ilişkin kavramsal açıklamalara gittiği görülmüştür. Bu tanımlamalar politika transferinin kavramsal olarak yeniden düşünülmesi ve yeni açıklamalar getirilmesi ile şekillendirilmiştir.

Politika transferinin çerçevesini Dolowitz ve Marsh, 1996 ve 2000 yıllarında “Kim Kimden Ne Öğrenir: Politika Transferi Alan yazının Gözden Geçirilmesi” (Who Learns What from Whom: a Review of the Policy Transfer Literature) ile “Başka Yerden Öğrenme: Modern Politika Yapım Sürecinde Politika Transferinin Rolü (Learning from Abroad: The Role of Policy Transfer in Contemporary Policy-Making) başlığıyla yayımladıkları makalelerde çizmişlerdir. Ayrıca Dolowitz ve Marsh (1996: 344) “*Bir politik sistemdeki uygulamalar, yönetsel düzenlemeler, kurumlar ile politikalarla ilişkin bilgiyi başka bir politik sistemdeki uygulamaların, yönetsel düzenlemelerin, kurumların şekillendirmesidir.*” şeklindeki tanımlarıyla politika transferi kavramını açıklamışlardır. Bundan önceki ya da sonraki süreçte benzer tanımlamaya rastlanmakta ve bir takım eklemeler yapıldığı görülmektedir. Örneğin Rose (1991: 6) uygulamaları geliştirmek maksadıyla farklı yerlerdeki tecrübelerin ve düşüncelerin kullanıma sokmanın yollarını araştırma olarak tanımlamıştır. Stone (1999: 53) bu tanıma ek olarak transfer eden ülkelerin karar verme aşamasında rasyonellikle kaliteyi artırma amacını vurgulamıştır. Evans ve Davies (1999: 369) ise politika transferini yapı ve aktör temelli bir durum olduğunu eklemiştir. Mossberger ve Wolman da (2003: 428) politika transferinde önceden uygulanan bir düşüncenin varlığına vurgu yapmıştır. Aynı şekilde Kutlu (2003: 85) politika transferini “*deney yapmadan deneyim sahibi*” yapan süreç olarak görmüştür. Bunlara ek olarak Hulme (2006: 176) politika yapım sürecini geleneksel yöntemlerden farklı bir yöntem olarak belirtmiş, Sobacı (2014: 59) başka ülkelerden yararlanarak kendi sorununu çözme boyutuna vurgu yapmıştır.

Öte yandan bazı yazarlar politika transferi kavramına başka bir açıdan bakarak bazı küresel güçlerin istedikleri politik yapıyı dayatma yoluyla ülkelerin uygulamaya zorlanması (Demirci, 2014: 166) olarak tanımlamışlardır. Çiner (2015: 300) de uluslararası kuruluşların “en iyi model” olarak sundukları politikaların transfer edilmesinin bir sorunsal meydana getirdiğini ve transferin yeni transferleri doğurduğunu belirtmiştir.

Bu eklemelerin yanında belirtmek gerekir ki politika transferi, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de İkinci Dünya Savaşından itibaren yaygınlaşmış, özellikle de yeni kamu işletmeciliğinin benimsenmeye başladığı 1980 sonrasındaki süreçte kamu politikası yapımında önemli bir yöntem olmuş ve 2000’den sonra neo-liberal

politikalarla daha da hız kazanmıştır (Demirci, 2014: 143). Politika transferi farklı mekânlarda gerçekleşebilmektedir. Evans ve Davies, (1999: 368); ‘ulus ötesi’, ‘uluslararası’, ‘ulusal’, ‘bölgesel’ ve ‘yerel’ olarak üzere beş mekânsal ölçek arasında politika transferinin gerçekleşebileceğini belirtmiştir.

Politika transferinin ana çerçevesinin Dolowitz ve Marsh tarafından 1996 ve 2000’de yayımlanan iki makalede çizildiği belirtilmiştir. Bu makalelerde genel olarak bir takım sorulara yanıt arandığı görülmektedir⁸. Bunlar; “*Politika transferi nedir, Kim transfer eder?, Politika transferinin nedenleri nelerdir?, Transfer edilen nedir?, Transferin farklı dereceleri nelerdir, Nereden transfer yapılır?, Transferi kısıtlayan ve kolaylaştıran unsurlar nelerdir?, Transfer sürecinin politika başarısı veya başarısızlığı ile ilişkisi nasıldır?*” sorularıdır. Bu sorular çerçevesinde ‘Politika Transferi’ açıklanmaya çalışılacaktır.

---

⁸ Detaylar Tablo 1’de verilmiştir.

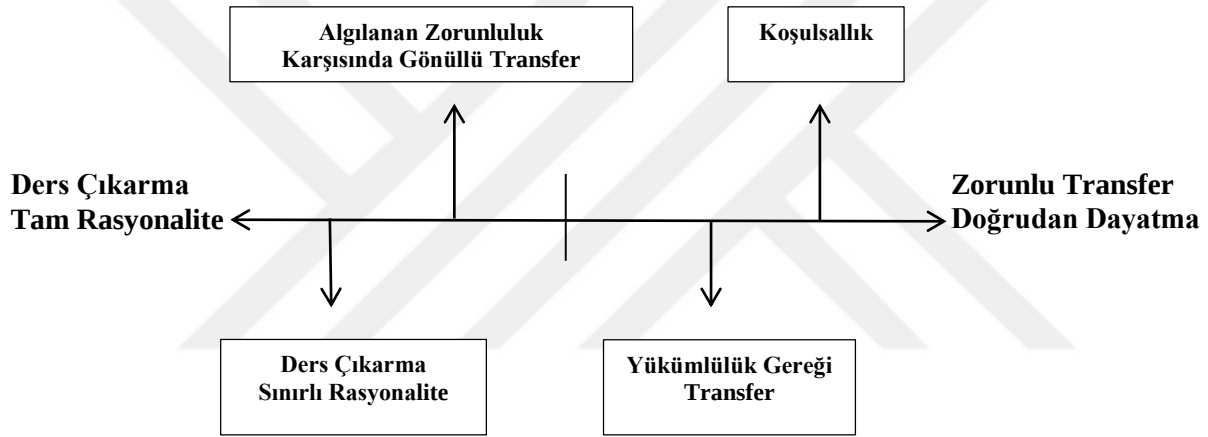
Tablo 1: Politika Transferi Çerçevesi

Aktarım Doğrusu İstek ←————→ Zorunluluk			Kim Aktarımda Bulundu?	Ne Aktarıldı?	Nereden Aktarıldı?			Nasıl?			Nasıl Aktarım Başarısız Olur?
Gönüllü	Karma	Zorlayıcı			Geçmiş	Ulus İçinde	Uluslararası	Aktarım Derecesi	Aktarım Üzerindeki Kısıtlar	Siyasa Aktarımı Nasıl Kanıtlanır?	
Ders Çıkarma (Tam Rasyonel)	Ders Çıkarma (Sınırlı Rasyonalite)	Doğrudan Dayatma	Seçilmiş Kişiler	Politikalar (Amaçları) (İçerikleri) (Araçları)	İçerden	Merkezi Yönetim	Uluslararası Örgütler	Kopyalama	Politika Karmaşıklığı (Gazeteler) (İnternet) (TV,Radyo)	Medya	Bilgisiz Transfer
	Uluslararası Baskılar		Bürokratlar Memurlar	Programlar	Global	Kent Yönetimleri	Bölgesel	Öykünme		Raporlar	Eksik Transfer
	(Görüntü) (Mutabakatlar) (Algılamalar) Dışsallıklar	Kurumlar İdeolojiler				Yerel Yönetimler	Ulusal/Yerel Yönetimler	Sentezleme		Yetkililer	Uyumsuz Transfer
	Koşulsallık		Siyasi Partiler	Politika Girişimcileri					Toplantılar Ziyaretler		
		Uzmanlar				Tutumlar Kültürel Değerler	Yazılı, Sözlü Bildiriler				
			Düşünce Kuruluşları								
		Ulusaşırı Kuruluşlar		Negatif Dersler		(İdeolojik) (Kültürel Yakınlık) (Teknolojik) (Ekonomik) (Bürokratik) Dil					
	(Ticari Faaliyete Bağlı Yükümlülükler) Borçlar	Ulusüstü Kurumlar									

Kaynak: Dolowitz ve Marsh, 2000: 9.

1.3.1.2 Politika Transferinin Nedenleri

Politika transferine ilişkin nedenlerin sorgulandığı bu başlıkta 'gönüllü transfer' ve 'zorunlu transfer' olarak politika transferinin iki boyutu anlatılacaktır (Dolowitz ve Marsh, 1996: 346). Bu iki boyutu bir düzlem içerisinde düşünürsek bir ucunda tam rasyonellik⁹ iddiasıyla ders çıkarma odaklı gönüllü transfer yer alırken diğer ucunda da doğrudan dayatma yoluyla zorunlu transfer yer almaktadır. Şekil 1 incelendiğinde gönüllü transfer tam rasyonellikten sınırlı rasyonelleğe ders çıkarmaya oradan da algılanan zorunluluk karşısında yapılan gönüllü transfere düzlem üstünde yer verilmiştir. Aynı şekilde doğrudan dayatma yoluyla zorunlu transferden bazı koşullar karşısında zorunlu transfere buradan da yükümlülük gereği zorunlu transfere düzlem üzerinde yer verilmiştir.

Şekil 1: Politika Transferi Doğrusu

Kaynak: Dolowitz ve Marsh, 2000: 13.

Düzlem üzerinde birçok nokta olduğunu düşünmek ve her transferin boyutunun farklı olduğunu bilmek gereklidir. Özellikle daha önce de bahsedilen dünyadaki yeni aktörler, ulusların karşılıklı bağımlılıklarının ve bağlanmışlıklarının artıyor olması, küresel yönetim eğilimi durumlarının da dâhil olması gerçekleştirilen politika transferinin, düzlemin her noktasında olabileceğini göstermektedir. Yine de gönüllü politika transferi ile zorunlu politika transferi boyutlarının daha iyi anlaşılması amacıyla açıklaması yapılacaktır.

⁹ Tam rasyonelite aslında sıkıntılı bir kavramdır. Detaylı bilgi için, Gökhan Orhan (2013) "Kamu Politikasına Yorumlamacı Yaklaşımlar", ' *Kamu Politikası Kuram ve Uygulama*' (içinde), Ankara, Adres Yayınları, ss.66-87.

1.3.1.2.1 Gönüllü Transfer

Gönüllü transferde politika transferini gerçekleştiren ülkeler kendi istekleriyle süreci başlatır ve sonlandırır. Bahsedilen bu isteğin neden oluştuğuna baktığımızda birçok yazar gönüllü transferin nedenlerinin neler olabileceğine ilişkin bir takım tespitlerde bulunmuştur. Örneğin; rasyonel karar alma isteği, dünyadaki teknolojik gelişmelere ayak uydurmak isteği, sorunlara ve memnuniyetsizliklere karşı hızlı çözüm bulma amacı, iktidarın veya yeni seçilenlerin seçimler döneminde diğer partilere karşı cazibe merkezi oluşturmak istemesi, ekonomik durgunluk ve krizden çıkma çabası, devleti yönetenlerin aldıkları kararlara meşruluk kazandırma amacının (Dolowitz ve Marsh, 1996: 347; Mossberger ve Wolman, 2003: 429; Dolowitz, 2000: 14; Stone, 1999: 54; Sobacı, 2014: 81; Sezgin, 2010: 69) ifade edildiği görülmektedir.

Sıralanan sebeplerin temelinde mevcut düzenden memnuniyetsizliğin ön plana çıktığı (Dolowitz ve Marsh, 1996: 346) ve bu durumun ülke içinden hareketle sürecin başlamasına neden olduğu söylenebilir. Burada resmi aktörlerin rolü öne çıkmaktadır. Dolowitz ve Marsh'a göre (1996: 344) gönüllü politika transferi (ders çıkarma)¹⁰ resmi aktörlerin rızalarına dayanır. Burada politikaların neden değiştirildiği konusu daha da netleşmekte politika yapıcının iradesi ön plana çıkmaktadır. Dolowitz ve Marsh (1998: 40) gönüllü politika transferini; politika yapıcının problemi tanımlaması ve problemi çözmek için çalışmalar gerçekleştirmesi ardından da yeni politika arayışlarına girmesi biçiminde açıklamıştır. Birçok resmi aktör, problemi çözmenin en kestirme yolunun başka ülkelerdeki uygulamaları araştırmak olduğunu düşünmektedir (Dolowitz ve Marsh, 2000: 14) bu tespit de bizi gönüllü transfere götürmektedir.

Öte taraftan düzlemin bir diğer tarafında olan ve politika transferinde bazı zorunlulukları ifade eden 'zorunlu transfer' konusunu açıklamak gereklidir.

1.3.1.2.2 Zorunlu Transfer

Zorunlu/zorlayıcı politika transferi, gönüllü transferden farklı olarak içeriden talepten ziyade diğer ülkelerin veya uluslararası kuruluşların talepleriyle oluşur. Bu talepler ilk başta dışarıdan gelmekle beraber sonraki süreçte yapılan antlaşmaların, üye olunan birliklerin (Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, NATO vs.), uluslararası rejimlerin (çevre, ticaret ve

---

¹⁰ Stone (1999: 52). Gönüllü politika transferi ile ders çıkarma kavramlarının aynı anlama geldiğini söylemektedir. Aynı biçimde Rose (1991: 3) ders çıkarma sürecinin, başka ülkelerdeki politikaların incelenmesiyle başladığını ve transfer sonucunda ne olacağının varsayımı ile ders çıkarıldığını belirtmiştir.

güvenlik, insan hakları), uluslararası organizasyonların (PISA, FIFA, Olimpiyat Oyunları), uluslararası kuruluşların (IMF, WB vs.) ve çok uluslu şirketlerin baskısıyla içeriden de taleplerin geldiği söylenebilir. Börzel ve Rise (2009: 3-5) zorunlu transferi açıklarken ülkelerin karşılıklı bağımlılığına ve gelecekte beklenen durumlara ilişkin vurgu yapmaktadır. Buna göre ülkelerin birbirine benzemesi için kendiliğinden oluşan bir baskıdan söz edilebilir. Burada görüldüğü gibi doğrudan baskı yoluyla transfer gerçekleştirilebileceği gibi dolaylı olarak ve ülkeler kendiliğinden yükümlülükleri kabul ederek dolaylı baskı yoluyla da transferi gerçekleştirebilmektedirler.

Evans (2004: 12) doğrudan baskı yoluyla yapılan transferin sömürge döneminde yaygın olduğundan ve özellikle Hindistan, Pakistan, Güney Afrika gibi ülkelerde rastlandığından bahsetmektedir. Günümüzde görülen zorunlu politika transferi daha çok dolaylı baskı yoluyla olmaktadır. Özellikle neo-liberal politikaların benimsendiği ülkelerde bu oldukça yaygındır. Dolaylı baskı yoluyla politika transferinin gerçekleşmesi için güçlü özendiricilerin olması gerekmektedir (Page, 2000: 5). Dolaylı baskı yoluyla yapılan transfer görünürde gönüllü transfer gibi gözükse de politika değişikliğinin kaçınılmaz olduğunun anlaşıldığı durumdur (Dolowitz ve Marsh, 2000: 13).

Gönüllü ve zorunlu transfer süreci aslında karmaşık bir süreçtir ve bazen her iki transfer nedeni de bir arada görülebilir. Dolowitz ve Marsh (1998: 40) bu konuda herhangi bir politika transferinin nedenin hem gönüllü hem de zorunlu durumları aynı anda içerebileceğini belirtmiştir.

Politika transferinde diğer bir soru ‘kimin politika transferi yapacağı’ sorusuydu. Politika transferinin nedenleri aktörlerin rolü açıklandığında daha da netleşecektir.

1.3.1.3 Politika Transferinin Aktörleri

Kimin politika transferini gerçekleştirdiği sorusu bize kamu politikasının aktörlerini işaret etmektedir. Uygulanacak olan kamu politikasında karar veren aktörleri ile karara etki eden aktörler bulunmaktadır (Yıldız ve Sobacı, 2015: 19). Kamu politikası değişimi sürecinde hangi aktörlerin politika transferine etki ettiği ve kararı verenin kim olduğu oldukça karmaşık bir konudur. Bu karmaşıklığı gidermek adına bir takım sınıflamalar getirilmiştir. Öncelikle kamu politikasının aktörlerinin genel olarak üçe ayrıldığını belirtmek gereklidir. Bunlar; resmi aktörler, gayri resmi aktörler (devlet dışı aktörler) ve uluslararası aktörlerdir (Yıldız ve Sobacı, 2015: 20-23). Politika transferi sürecindeki aktörler ise Dolowitz ve Marsh (2000: 10) tarafından dokuz ana kategoride tanımlanmıştır. Bunlar; parlamento üyeleri, siyasi partiler,

bürokratlar/kamu görevlileri, baskı grupları, politika girişimcileri ve uzmanları, uluslararası şirketler, düşünce kuruluşları, ulus üstü hükümetler ve hükümet dışı kurumlar ile danışmanlardır. Bunların yanında ulus devlet merkezli bakıldığında iç ve dış aktörler olarak da ikiye ayrılabilir. İç aktörler; politikacılar, siyasi partiler, bürokratlar, STK'lar, düşünce kuruluşları, akademisyenler ve vatandaşlar olarak sıralanırken dış aktörler; devletler, uluslararası örgütler, uluslararası şirketler, uluslararası düşünce kuruluşları vs. olarak sıralanmaktadır (Küçükyavaş, 2017: 103). Tüm bu aktörlere ek olarak yargı organlarını da ekleyebiliriz. Sayılan bu aktörlerin bazılarını ayrıntılı bakmak rollerine ilişkin fikir sahibi olmamızı sağlayacaktır.

Parlamento, iç aktör olarak resmi aktörlerdendir. Üyeleri seçimler sonucunda başarıya ulaşan milletvekilleri tarafından oluşmaktadır. Parlamento üyeleri genellikle yasama faaliyetinin yanında yürütme faaliyetini de gerçekleştirirler. Dolowitz ve Marsh (1996: 355)'a göre seçilmiş kişiler, politika transferinde asıl aktörlerdir. Demokratik rejimlerde kanun koyucu olarak da çalışan bu aktör, politika transferinde de etkin rol oynamaktadır. Çünkü politika değişimleri ve kanun değişikliklerinin genellikle parlamentonun onayından geçmesi gereklidir.

Bürokratlar/kamu görevlileri de iç aktör olarak resmi aktörlerdendir. Parlamentoda politika yapıcılar politikaları planlarken memurların ve/veya politika uygulayıcıların bilgi birikimlerinden alan tecrübelerinden faydalanırlar (Eryılmaz, 2004: 97-98). Bürokratlar politika transferinde dolaylı etkiye sahip olsalar da transfer edilen politikaların uygulanması, sonuç alınması ve değerlendirilmesi konusunda doğrudan etkiye ve role sahiptirler.

Yargı organları da tıpkı parlamento ve bürokratlar gibi iç aktör olarak resmi aktör kategorisindedir. Yargı organları politika transferi sürecini resmi olarak etkileyen ve değiştirebilen bazen de süreci sonlandıran bir konumdadır (Altınışık, 2014: 22).

Siyasi partileri hem iç aktör olarak hem de gayri resmi aktör olarak değerlendirmek mümkündür. Yıldız ve Sobacı (2015: 21)'ya göre siyasi partiler gayri resmi aktör olarak devlet dışı kuruluşların başında gelmektedir. İktidarı hedefleyen siyasi partiler toplumun farklı kesimlerinden aldıkları talepleri formüle ederek politika önerisi oluşturmakta ve parlamentoda bunları onaylatmaya çalışmaktadır (Çam, 1990: 244-245).

Baskı grupları ve çıkar grupları da iç aktör olarak gayri resmi aktör olarak değerlendirilebilir. Özellikle seçimlere girmeden önce mevcut iktidar üzerinde baskı oluşturarak üyelerinin çıkarlarını korumayı ve artırmayı ya da baskı oluşturmaktaki

amaçlarını gerçekleştirmeyi hedeflemektedirler (Türköne, 2006: 740). Katılımcı demokrasinin bir gereği olarak karar verme sürecine etki eden bu aktörler politika transferi konusunda da etkiye sahip olabilmektedir. Burada medya ile basın yayın kuruluşlarına değinmek yararlı olacaktır. Görsel, işitsel medyanın yanında sosyal medyanın da gelişmesiyle medya organlarını ve kanallarını elinde tutan gruplar da bir çıkar grubu gibi iktidarı hatta ulus üstü yapıları da etkilemektedir. Bu biçimiyle politika transferini etkileyen iç aktör olmanın yanında bir dış aktör de olabilmektedir.

Düşünce kuruluşları gayri resmi bir aktör olarak hem iç hem de dış aktör olarak değerlendirilebilir. Bu aktör politika yapımında önemli başvuru kaynakları olmakla birlikte politikaların başka ülkelere aktarılmasında etkilidir. Özellikle 1980'lerden sonra etkileri oldukça artmış (Dolowitz ve Marsh, 1998: 47), kamu politikalarının doğruluğunun onayı ile meşruluğunun sağlanmasında referans olmuşlardır (Dolowitz, 2000: 19).

Buraya kadar genel olarak iç aktörlerden bahsedildi. Şimdi de politika transferine etki eden dış aktörlere odaklanılacaktır. Yukarıda zorunlu transfer bölümünde değinilen bu aktörler ulus merkezli bakıldığında ülke dışında kalan ve faaliyet gösteren uluslararası ya da uluslar üstü bir takım yapılardır. Dış aktör olarak; devletler, üye olunan birlikler (BM, AB, NATO vb.), uluslararası rejimler (çevre, ticaret ve güvenlik, insan hakları), uluslararası organizasyonlar (PISA, FIFA, Olimpiyat Oyunları), uluslararası kuruluşlar (IMF, WB vb.) ve çok uluslu şirketler sayılmıştı.

Devletler ülke dışında kalan aktörlerden biridir. Tarih boyunca dünyada baskın olan hegemon devletler olagelmıştır. Hegemon devletler başka devletlere yönelik baskı uygulayarak bu üne kavuşmuşlardır. Günümüzde de Almanya, Fransa, İngiltere, ABD, Rusya ve Çin gibi ülkeleri baskın ülkeler olarak adlandırmak mümkündür. Özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra Anglosakson kamu yönetim sisteminin ABD ve İngiltere gibi baskın ülkeler aracılığıyla gelişmekte olan ülkelere transfer etmeye çalıştığı görülmektedir (Gore, 1993: 317, Kutlu, 2001).

Uluslararası kuruluşlar ile üye olunan birlikler olarak; Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Birliği (AB), Dünya Bankası (WB), Uluslar Arası Para Fonu (IMF) ön plana çıkan örgütlerdir. Bu örgütler kendi politikalarını, kuruluşlarını ve düşüncelerini dünya geneline yayma amacıyla hareket etmektedirler. Bu da çoğunlukla uluslararası sözleşmeler, sağlanan teknik destekler ile teşvikler aracılığıyla yapılmaya çalışmaktadır. Politika transferine uluslararası kuruluşlar açısından bakıldığında karşılıklı etkileşimden ziyade tek yönlü bir transfer olduğu düşünülmektedir (Övgün, 2013: 52). Dolowitz ve Marsh (2000: 11-12)

uluslararası kuruluşlar ile üye olunan birlikler ve ülkeler arasında tek yönlü ve zorunlu politika transferi gerçekleşmesine ek olarak gönüllü transferin de olabileceğini belirtmiştir.

Uluslararası rejimler, devletlerin sürekli iş birliği içerisinde kendilerini ilgilendiren ortak sorunlara yönelik ortak hareket edilmesini sağlayan kurumlar (Orhan, Kaya, ve Mazlum, 2017: 4) olarak görülmektedir. Bu anlamda rejimlerin uluslararası bir yapı olması ve çevre, ticaret, güvenlik, insan hakları gibi işbirliği gerektiren konularda her ülkenin hak ve yükümlülüklerinin olması, düşüncelerin ve uygulamaların politika transferi yoluyla aktarılmasını gerekli kılmaktadır.

Uluslararası organizasyonlar olarak bakıldığında her ülkenin gönüllü olarak katıldığı ve bu açıdan gönüllü olarak koşulların kabul edildiği PISA, FIFA, olimpiyat oyunları gibi etkinliklerin uyum sağlayıcı düzenlemeleri gerektirdiği bilinmektedir. Bu organizasyonlarda başarı sağlamak ya da organizasyonların dışına itilmemek için düzenlemelerin yapılacağı öngörülmekte ve politika transferinin bir aktörü olarak değerlendirilmektedir.

Çok uluslu şirketler ya da birçok ülkede faaliyet gösteren şirketler, bir diğer uluslararası aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Kar odaklı olan bu şirketler yatırım yaptıkları ülkelerin politikalarını etkileme potansiyeline sahiptirler. Bazen ulusların davetiyle yatırımlarını gerçekleştiren şirketler yasa ve uygulamaların değiştirilmesini isterken bazen de yapılan yatırımları geri çekme uyarısıyla dünyadaki tüm gelişmiş/gelişmemiş ülkeleri politika değişikliğine ve politika transferine zorlamaktadırlar (Dolowitz ve Marsh, 1998: 43).

Dış aktörlerin politika transferinde etkili olduğu söylenebilir, ancak transfer edilen düşüncelerin, kurumların ve politikaların uygulamaya geçirilmesi iç aktörlerce desteklenmesine bağlıdır (Küçükyağcı, 2017: 103). Bu sebeple dış aktörlerin etkililiği iç aktörlerin isteğiyle ilgili olduğu düşünülmektedir.

Politika transferi genellikle sayılan bütün aktörlerin etkileşimi sonucunda gerçekleşmektedir (Page, 2000: 3). Politika transferi sürecinde aktörlerin politika transferine niçin ihtiyaç duydukları ya da neden politika değişimine gidildiği ve ne kadar değişimin yeterli olduğu konularının netliğe kavuşması önemlidir (Dolowitz ve Marsh, 1996: 346). Çalışmanın devamında politika transferinin dereceleri açıklanacaktır.

1.3.1.4 Politika Transferinin Dereceleri

Aktörlerin ne kadar değişim yeterlidir sorusuna verdiği cevap politika transferinin derecelerini işaret etmektedir. Politika transferinin bir alternatif olarak değerlendirilmesiyle birlikte transferin derecesi önem kazanmaktadır. Rose (1991: 21), politika transferinin

derecelendirmesini beş kategoriye ayırmıştır. Bunlar; kopyalama, öykünme, melezleştirme, sentez ve esinlenme şeklindedir. Dolowitz ve Marsh (1998: 52), ise Rose'un derecelendirmesindeki melezleştirme ve sentezleme derecelerini birleştirip dört kategori sunmuşlardır. Bunlar; kopyalama, öykünme, melezleştirme ve sentez ve esinlenme şeklindedir.

Kopyalama: Kopyalama, bir ülkedeki düşünce, uygulama ve politikanın hiç bir değişiklik yapılmadan başka bir ülke tarafından transfer edilmesidir (Rose, 1991: 21; Dolowitz ve Marsh, 1996: 351). Bu derecede yapılan politika transferi genellikle zorunlu transfer boyutunda değerlendirilebilir.

Öykünme: Kopyalama derecesinden farklı olarak transferin birebir alınmasındansa transfere ilişkin uygulamayı temel alıp bazı değişikliklerin yapılarak gerçekleştirilen transferi işaret etmektedir.

Melezleştirme ve Sentezleme: İki veya daha fazla uygulamanın bir araya getirilmesiyle ortaya çıkan durumu işaret eder. Politika transferinde, transfer eden ülke açısından en uygun politikanın/uygulamanın yapılması isteğidir (Dolowitz ve Marsh, 1996: 351).

Esinlenme: Herhangi bir ülkedeki/yerdeki bir düşüncenin, uygulamanın veya politikanın başka bir ülkede/yerde yapılacak olan politikaya yönelik düşüncelere temel olması ya da yapılacak olan uygulamalara ilham vermesidir (Rose, 1991: 22; Dolowitz ve Marsh, 1998: 52). Transfer eden ülkenin kendi potansiyelini ve imkânlarını bilmesi bu derecede önemlidir.

“Ne kadar değişim yeterlidir?” sorusuyla cevap aradığımız politika transferinin dereceleri zamana göre farklılık gösterebilir. Örneğin, kriz dönemlerindeki politika transferi derecesi ile normal dönemlerdeki politika transferinin derecesinde farklılık gözlenebilir (Dolowitz ve Marsh, 1998: 53). Aktörlerin rolü de politika transferinin derecesini etkileyecektir. Tüm bunların yanında politika transferinin derecelerinden ‘kopyalama’ derecesinin zorunlu transfer biçimi olarak daha çok görüleceği beklenilebilir. Bu açıdan Stone (1999: 52) politika transferinin derecelerinden ‘taklit etmenin, sentezlemenin ve esinlenmenin’ gönüllü transferi işaret ettiğini belirtmiştir.

1.3.1.5 Politika Transferini Kolaylaştırıcı ve Kısıtlayıcı Etkenler

Politika transferinin aynı düzlemde devam etmediğini farklı derecelerinin olduğunu ve zamana bağlı olarak farklılık gösterebileceği belirtilmişti. Bunların sebeplerine ve açıklamalarına ‘*Politika Transferini kolaylaştıran ve kısıtlayan unsurlar nelerdir?*’ sorusuyla

yanıt aranmış ve alan yazında bir takım cevaplara ulaşılmıştır. Örneğin, Rose'un (1993: 132-134) politika transferini kolaylaştıran ve kısıtlayan altı maddelik çıkarımı şöyledir;

- 1) *Tek amaçlı programlar, çok amaçlı olanlara göre daha kolay transfer edilebilir,*
- 2) *Çözülmesi gereken sorun ne kadar basit olursa, transferin gerçekleşme olasılığı o kadar artar,*
- 3) *Sorun ve çözümü arasındaki ilişki ne kadar dolaysızsa, transferin gerçekleşme olasılığı o kadar artar,*
- 4) *Bir politikanın tahmin edilen olumsuzlukları azaldıkça transferin gerçekleşme olasılığı artar,*
- 5) *Karar vericilerin, bir programın başka bir yerde nasıl işlediğine ilişkin bilgileri ne kadar çoksa, programın transferi o kadar artar,*
- 6) *Çıktılar öngörülebilirse, program da o kadar kolay transfer edilebilir.*

Bu çıkarımlara benzer olarak alan yazında Dolowitz ve Marsh (1996: 353-354) ile Dolowitz (2000: 25-29) politika transferini kolaylaştırıcı ve kısıtlayıcı faktörleri yedi başlıkta toplamışlardır. Bunlar: Siyasi karmaşıklık, karşılıklı etkileşim, kurumsal baskı, uygulamaya yönelik baskı, devam eden ilişkiler ile dildir.

Politika transferini kolaylaştıran etkenlerin başında küreselleşme ve aynı yönetsel-yapısal biçime sahip olunması öne çıkmaktadır. Özellikle liberalleşme doğrultusunda bir takım çalışmaların politika transferini kolaylaştırdığını ve transfer için fırsatlar oluştuğunu Evans (2004: 1; aktaran Keser, 2018: 5-6) şu şekilde açıklamıştır:

- *Jeopolitiğin doğasındaki değişim, politik entegrasyon, finansal piyasaların uluslararasılaşması ve küresel iletişimin de fark yaratan etkisiyle; küreselleşme süreci iç politika formasyonu üzerinde, farklı ülkelerde, farklı derecelerde dış kaynaklı bir 'altını oyma' süreci ortaya çıkartmıştır.*
- *Özelleştirme süreci dolayısıyla, kamu işletmelerinin serbest piyasaya devredilmesi, devletin kurumsal yapısında ve dâhili politikalar oluşturulmasında âdemi merkezi bir yapıya geçilmesi gibi süreçlerin fark yaratıcı etkisine bağlı olarak, farklı ülkelerde, farklı derecelerde iç kaynaklı 'alt oyma' süreci meydana getirmiştir.*
- *Yeni teknolojiler, kamu kurumlarının işleyişi, kamu hizmetlerinin sunumu, ihale, satın alma ve tedarik faaliyetlerini etkilemiş; bu gelişme kamu ihtiyaçları ve*

mallarının tedarik sürecinde daha farklı, yenilikçi ve daha çekici yöntemlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

- *Geleneksel idare yapısından, işbirliğine dayalı yönetim yapısına geçiş, kamu hizmetleri sunan hükümet dışı aktörlerin sayı ve çeşitliliğini arttırmış ve sektörler arası bir politika öğrenme fırsatı doğurmuştur.*
- *Liberal demokrasilerin gittikçe artan çok kültürlü ve çok etnik katmanlı karakteri kamu yöneticilerinin önüne, ancak uluslararası tecrübelerden pozitif ve negatif dersler çıkararak çözebilecekleri bir uğraşı alanı çıkartmıştır.*
- *Ulus devletlerin politika gündemi, istikrarlı ekonomi yönetimi ve ekonomik tedbirler ile endüstriyel teşebbüs yerine; eğitim, öğretim ve altyapı hizmetlerine odaklı olacak şekilde yeniden tanımlanan devlet meşguliyet alanları; refah devleti anlayışını yönetilebilir refah anlayışına devşiren reform çabaları ve devlet işleyişini âdemi merkezi ve şeffaf devlet şeklinde yeniden yapılandıran çabalar nedeniyle artan bir şekilde uluslararasılaşmıştır.*

Daha önce de belirtildiği gibi politika transferi süreci özellikle 1980’li yıllardan sonra hız kazanmıştır. Bu süreci kolaylaştıran ve zorlaştıran etkenlerin yanında birçok farklı etken daha sayılabilir. Burada önemli olan her ülkenin kendi dinamiklerinin olduğudur. Politika transferi de bu dinamikler ile günün şartlarıyla doğrudan ilgilidir.

Patika bağımlılığı (path dependency) bu kısımda değinilmesi gereken önemli bir kavramdır. Bu kavrama göre daha önceden yapılan politikalar, politika değişimi sürecinde daha sonra yapılacak olan politikaları bir sıra halinde etkileyecektir (Sewell, 1996: 262). Tabi bu durum aynı yönde bir etkilemeyi teşvik edebileceği gibi tersi bir istikamette de etkileyebilecektir (Pierson, 1997: 3). PDR hizmetlerinin, özel eğitim, boş geçen ders, direkt disiplin sağlayıcı olarak algılanması patika bağımlılığı olarak değerlendirilebilir. Öte yandan Türkiye’de 1980’li yıllardan sonra liberal politikaların benimsemesiyle yönetim ve yeni kamu işletmeciliği bağlamında bir patika oluşturduğunu söylemek mümkündür. Bu dönemde oluşturulan kurumların sahip olduğu eğilimin ve iş yapma biçimlerinin politika transferini etkilediği de düşünülmektedir.

Dolowitz ve Marsh’a göre (2000: 17), politika transferi başarısızlığının üç sebebi vardır. Bunlar;

1. Bilgisiz Transfer: Politikayı transfer eden ülkenin, transfer edilen ülke konusunda yeterince bilgiye sahip olmaması,

2. Eksik Transfer: Politika transferinin gerçekleşmesine rağmen politikanın aktarıldığı ülkeye kritik bilgilerin eksik aktarılması,

3. Uyumsuz Transfer: Politikayı transfer eden ülke ile transfer edilen ülkelerin sosyal, ekonomik, siyasal ve ideolojik farklılıklara yönelik uyumsuzlukların olması transferin başarısızlıkla sonuçlanmasını sebep olur.

Politika transferini kısıtlayan ve başarısız kılan etkenler ile transferi kolaylaştıran etkenler genel olarak açıklanmaya çalışıldı. Politika transferinde özele inildiğinde etkenlerin daha farklı olabileceği düşünülmektedir. Örneğin, konumuz olan eğitim politikaların değişim sürecindeki politika transferine ilişkin kısıtlayıcıların ve kolaylaştırıcıların türü ekonomi politikalarından farklı olabilir. Nitekim Hulme (2005: 417), eğitim ve sağlık gibi alanlardaki politikaların, başka yerlerde yinelenmesini sık rastlanan bir görüngü olduğunu söyler.

1.3.1.6 Politika Transferini Çağrıştıran Kavramlar

Alan yazında politika değişimini açıklayan ve politika transferi kavramını düşündüren diğer bazı kavramlara rastlanmaktadır. Bu kavramlara değinmenin alan yazındaki karmaşayı azaltması açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

Ders çıkarma (Lesson drawing): Gönüllü transfer kısmında açıklandığı gibi ders çıkarma sürecinin, başka ülkelerdeki politikaların incelenmesiyle başlamaktadır. Bu sürecin gönüllü yapılması sebebiyle gönüllü politika transferi ile ders çıkarma kavramları aynı anlama gelmektedir (Rose, 1991: 3; Stone, 1999: 52). Bu açıdan ders çıkarma kavramı politika transferini tam karşılayacak bir kavram değildir (Dolowitz ve Marsh, 1996: 344). Olsa olsa politika transferinin içerisinde yer alan ve transferin nedenlerinden biri olabilir. Ders çıkarma, *politika öğrenme* kavramıyla yakın hatta benzer anlama sahip olduğu düşünülmektedir, çünkü gönüllü transfer sürecinde bir öğrenme isteği oluşması beklenmektedir.

Politika Yayılımı (Policy Diffusion): Herhangi bir ülke veya yönetim tarafından benimsenen bir uygulamanın ya da düşüncenin sırayla diğer ülkelere de benimsenmesi olarak tanımlanmaktadır (Eyestone, 1977: 441; Stone, 2000: 4). Politika transferini düşündüren bu kavram alan yazında kamu politikası alanından ziyade uluslararası ilişkiler alan yazında kullanılmaktadır (Marsh ve Sharman, 2009: 270). Öte yandan Sobacı (2014: 64) tarafından Eyestone'nun ABD eyaletlerine yönelik modellediği politika yayılımı kavramının oradaki federal sistemle sınırlı kaldığını belirtmiştir. Bu anlamda politika transferinden farklı bir kavram olduğu söylenebilir. Bu farklılık politika transferinin kapsayıcılığından geldiği düşünülmektedir.

Politika Yakınsaması (Policy Convergence): Gelişmişlik ya da güç dengesi açısından yakın olan ülkelerin ya da yönetimlerin politikalarda ve düşüncelerde benzerlikler oluşturma isteği ve eğilimi (Seeliger, 1996: 287) için kullanılmaktadır. Bu kavram, birbirleriyle ilişki içinde olup olmamasına bakmaksızın, farklı ülkeler arasında birbirine yakın gelişmelerin yaşanabileceğini ifade etmekte, (Stone, 2004: 547) aynılaşmayı, benzer olmayı düşündürmektedir. Politika transferi ile bu aynılaşma açısından benzerlik gösterse de politika transferindeki negatif derslerin de çıkarılması neticesinde bir farklılaşma görülebilir (Sobacı, 2008: 149).

Politika değişimini anlamamıza yarayan bu kavramların politika transferiyle benzerlikleri açıklanmaya çalışıldı. Burada politika transferinin açıklanan kavramları kapsadığı ve politika değişimindeki faaliyetlerin tüm durumlarını barındırdığı görülmektedir (Evans ve Davies, 1999: 363). Açıklanan kavramların yanında politika transferini kolaylaştıran durumların olduğu da görülmektedir. Bu durumlara ilişkin kavramları açıklamanın alan yazındaki karmaşayı azaltacağı düşünülmektedir.

Politika Ağları (Policy Networks): Günümüzde, hiyerarşi ve piyasaya bir alternatif olarak görülen politika ağları (Börzel, 1998: 260; Klijin ve Koppenjan, 2007: 172) kamu politikası yapım sürecindeki aktörlerin oluşturmuş oldukları ilişki ağlarına odaklanır (Sobacı, 2015: 134). Bu ilişkiler Çıkar Aracılığı Okulu ve Yönetişim Okulu¹¹ alan yazınında açıklanmaktadır. Bu aktörler ağlar aracılığıyla düşüncelerini ifade edebilmekte, öneriler sunmakta ve stratejik ortaklıklar oluşturabilmektedirler (Stone, 2004: 560). Orhan ve Yalçın (2015: 173)'ın ifadesiyle, günümüzde politik ağlardan oluşan bir dünyada yaşamakta ve politika belirleme, uygulama ve yönetim süreçlerini sadece ağlar üzerinden açıklayabilmekteyiz. Açıklama getirilen bu kavramın aktör temelli olması politika transferini düşündürmesinin yanında politika transferinde rol oynayan aktörlerin (resmi, gayri resmi, uluslararası) ağ oluşturmaları politika transferini kolaylaştırmaktadır.

Politika ağlarına benzer bir başka kavram da *düşünce kuruluşlarıdır (think tank)*. Düşünce kuruluşlarının içeriği ve kapsadığı alan politika ağları gibi geniştir. Çalışmayı ilgilendiren ve politikaların değişimini sağlayan düşünce kuruluşu olarak epistemik (bilgi) toplulukları açıklamak gerekmektedir. *Bilgi Toplulukları (Epistemic Communities)*, bilgi temelli uzmanların, örneğin belli bir politika alanında söz sahibi olabilecek kişilerin, oluşturdukları odak noktası olan ağ olarak ifade edilebilir (Haas, 1992: 1). Bu topluluklar düşünce kuruluşlarının politik duruşların çerçevesini çizen bir konumdur (Stone, 1996: 95).

¹¹ Ayrıntılı bilgi için bakınız Marsh, D., 1998, ss. 6-7

Bu toplulukların politik niteliği ve bir araya gelen uzmanların görüş ve önerilerinin politika transferini kolaylaştırabileceği düşünülebilir. Politika transferini kolaylaştıran politika ağları ile düşünce kuruluşlarının Türk Milli Eğitim Sistemindeki politikaların değişimindeki etkililiğine takip eden bölümlerde de değinilecektir.

Buraya kadar bahsedilen incelemelerle politika değişiminde kamu politikaları analizi ile politika değişimini açıklayan politika transferine ilişkin bilgi verildi. Politika değişimini açıklayan alan olarak kullanılan politika transferi ile Türkiye'deki Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri'nin Milli Eğitim Sistemi içerisindeki değişim süreci incelenecektir. Bunun için öncelikle Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik incelenerek gerekli açıklamalar yapılacaktır. Ardından Türk Milli Eğitim sistemi içerisindeki Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerinin politika transferi alanı çerçevesinde tarihsel gelişim süreçlerine bakılarak elde edilen bulgular paylaşılacaktır.

II. BÖLÜM

PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK VE REHBERLİK HİZMETLERİ

Politika transferi siyasal, ekonomik, sosyal alanlarda değişimi sağladığı gibi eğitim alanında da değişimi sağlamaktadır. Özellikle küreselleşme ve liberalleşme etkisiyle beraber eğitim politikalarının içerisinde yer alan psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin değişimine ve gelişimine politika transferi çerçevesinden bakmak ve değişimi açıklamak mümkün görünmektedir. Politika değişimini açıklamak için öncelikle ilgili bazı kavramlara değinilmiş ardından Türk Milli Eğitim Sisteminde çağdaş eğitimin bir gerekliliği olan öğrenci kişilik hizmetleri (ÖKH) içerisinde bulunan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri (PDR)'ne ilişkin gelişmeler incelenmiştir. Takip eden bölümde ise PDR uygulamalarının politika transferi ile nasıl şekillendiğine ilişkin bulgulara ve ulaşılan sonuçlara değinilecektir.

2.1. Eğitim ve Eğitim Politikası

Geleneksel açıdan eğitim, kültürel yapının ve oluşturulan birikimin sonraki nesillere aktarımı olarak görülmektedir. Yine aynı açıdan bireyin içine doğduğu topluma uyum sağlamasını kolaylaştıracak temel davranışları kazandırmak (Oğuz ve diğerleri, 2010: 10) ve bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istenilen şekilde oluşturulan değişim süreci (Ertürk, 1997: 12) olarak eğitime yaklaşılmaktadır. Bilgi çağında eğitim bir güç unsuru olarak görülmekte ve bireysel, toplumsal ve evrensel gelişimin merkezine alınmaktadır (Arslan ve Eraslan, 2003). Eğitimin önemsenmesi birçok defa tanımlanmasını da beraberinde getirmiştir. Özyılmaz (2013: 2) 'eğitim' tanımlarını özellikleri açısından üç grupta toplamıştır. Bunlar:

1. Bireylerin yetenekleri ve ilgileri doğrultusunda yeni zihinsel beceriler geliştirmek,
2. Bireysel, toplumsal ve evrensel düzeylerde gelişme sağlamak,
3. Geçmişten devralınan bilgi birikiminin mevcut bilgi, kültür ve anlayış ile etkileşime girerek bilginin üretimi sürecine katkı sağlamaktır.

Toplumlardaki gereksinimler ile oluşan eğitim, aynı zamanda toplumu değiştiren ve gereksinimleri şekillendiren bir yapıdadır. Eğitim ile toplumun istendik yönde şekillendirilebilir olması onu doğrudan politik bir mesele haline getirmektedir. Bu durumda devletlerin bir eğitim politikası oluşturması kaçınılmaz olmaktadır. Öncül (2000), eğitim politikasını, "bir toplumun veya eğitim kurumunun, amaçlarına ulaşmasını sağlayan kararları hukuksal bir temel ile planlaması" olarak tanımlamıştır.

Türkiye’de eğitim, cumhuriyetin kurulmasıyla aydınlanma yolundaki araç olarak görülmüştür. Bu dönemdeki eğitim politikaları, ulusal, bilimsel, laik, karma ve uygulamalı ilkelere dayandırılmış (Adem, 2000) ve hazırlanan müfredatla bu ilkeler öncelenmiştir. Ayrıca merkeziyetçi bir yapıyla Türk ulusal kimliği oluşturma amaçlı homojen bir kültür oluşturulmaya da çalışılmıştır (Şimşek, Küçük, Topkaya, 2012). Yine bu dönemde öncelik olarak okullaşmanın arttırılması öne çıkmıştır. Sonraki süreçte Türkiye’de DP’nin 1950 yılında iktidara gelmesiyle eğitim politikalarında yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönemle birlikte eğitim politikalarında değişime gidilmiş, uygulamalı bilimlerden bazıları (Köy Enstitüleri, Halk Evleri) kaldırılmıştır. Yine bu dönemde dini ve manevi değerlerin öne çıkarıldığı görülmektedir. 1960’a gelindiğinde darbe ile beraber çıkartılan kanunlarla bazı kesimlerce Kemalist ideolojinin, bazı kesimlerce de milliyetçi-dinci eğitim ideolojisinin Türkiye eğitim politikalarını şekillendirdiği söylenmiştir (Özden, 2007). Yine başka bir değişim dönemi de 1980’li yıllarda yaşanmıştır. 24 Ocak 1980 Kararları ile bu kararları hazırlayan ve 1983’de iktidara gelen ANAP’ın kurucusu Turgut Özal’ın ‘liberal’ ekonomik programları benimsediği bilinmektedir. Eğitim politikaları da genellikle bu dönemin yaklaşımlarından etkilenmiş ve neoliberal politikaların etrafında şekillendirilmeye başlanmıştır (Rosanvallon, 2004: 94). Yeni kamu işletmeciliğinin bu dönemde öne çıkmasıyla ‘sosyal devlet’ yapısında değişimler başlamış ve eğitim de bu eksen kaymasından etkilenmiştir. 2000’li yıllara gelindiğinde Adalet ve Kalkınma Partisi’nin merkez söylemlerinin yanında neoliberal bir çizgiye yakın durduğu söylenebilir (Usta, 2015). Yine bu dönemde Avrupa Birliği’ne uyum sürecinde eğitim alanında AB uygulamalarına benzemeye çalışılmış ve bu alanda bazı düzenlemelere gidilmiştir (Terzi, 2005). Eğitim ile politika arasında karşılıklı bir ilişki bulunduğu görülmektedir. Ülkelerin politik işleyişi kişilerin yetiştirildiği eğitim sistemini şekillendirirken, yetişen kişiler de zamanla politik işleyişi şekillendirmektedirler (Karatay, 2017).

Bu çalışmanın konusu olan PDR hizmetlerinin siyasi değişimlerden doğrudan etkilendiği düşünülmektedir. Özellikle müşteri ve memnuniyet odaklı neo-liberal politikaların önemseydiği değerler ile kişilik gelişimini öne alan ve nispeten bireyselliliği daha önemseyen PDR alanının değer uyuşması bu alanın yaygınlaşmasına zemin hazırlamıştır. Bir Öğrenci Kişilik Hizmeti olarak eğitim sistemi içerisinde kendine yer bulan PDR alanı DP’nin iktidara gelmesi, Planlı dönem, 1980 sonrası ve 2000 sonrası dönemlerde gelişip yaygınlaşmıştır.

2.2 Öğrenci Kişilik Hizmetleri (ÖKH)

Eğitim sürecinde öncelik olarak bireysel farklılık amaçlanmasa da eğitim yoluyla bireylerin belirli amaçlara göre yetiştirilme sürecinde kişiliklerinde farklılaşma olmakta, yine bu farklılaşma eğitim sürecinde bireye kazandırılan bilgi, beceri, tutum ve değerler yoluyla olmaktadır (Fidan, 2012: 4). Sonraki zamanlarda fark edilen bu durum örgün eğitim sürecinde öğrenci kişilik hizmetlerine (ÖKH) de yer verilmesini gerekli kılmıştır. Bu da çağdaş eğitim anlayışı olarak eğitim bilimleri alan yazınında yer almıştır.

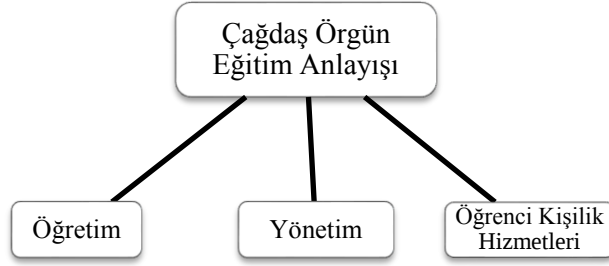
Günümüzde geleneksel eğitimin bireysel farklılıkları göz ardı etmesinin yanında bireylerin sadece zihinsel gelişimine önem veren yaklaşımı yetersiz görülmektedir. Bireylerin, zihinsel gelişiminin yanında fiziksel, sosyal, psikolojik, duygusal alanlarının da geliştirilmesi anlayışı benimsenmiştir. Çağdaş¹² eğitim, bireyin her yönüyle bir bütün olarak kendisi ve toplum için en üst düzeyde gelişmesini amaçlar. Bireyler, çağdaş eğitim sisteminde merkeze alınarak bilgi yüklenmesi yerine, öğrenmeyi öğrenmeleri, ilgi ve yeteneklerinin farkında olmaları ve bunları kullanıp geliştirebilmeleri, yaşamlarında karşılaştıkları sorunlarını çözebilmeleri ve üreten bireyler olarak kişiliklerini oluşturmaları yönünde teşvik edilir (Yeşilyaprak, 2012: 5). Bireylerin kendilerini tanıyabilmeleri, kişilerarası ilişkilerde başarılı olabilmeleri ve psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinden yararlanmaları güçlü bir kişilik geliştirmeleri için gereklilik oluşturmuştur (Baymur, 1990: 21).

Endüstrinin hızlı gelişimiyle kentlere göçün artması, kentlerde dar ve sağlıklı konutların yapılması, çevre kirlenmesi, okulların hızlı bir şekilde kalabalıklaşması insan ilişkilerini olumsuz yönde etkilemiş ve bir takım psikolojik problemleri de beraberinde getirmiştir (Baymur, 1990: 19-20). Bu ve buna benzer birçok probleme ilişkin bazı çözümler aranmıştır. Eğitim sisteminde de problemlere çözüm aranmış ve örgün eğitim sisteminde çare olarak öğrenci kişilik hizmetlerine yer verilmesi gerektiği düşünülmüştür. Öğrenci kişilik hizmetleri örgün eğitim sisteminde 'yönetim' ve 'öğretim' boyutuna yeni bir boyut kazandırmış ve 'çağdaş eğitim anlayışı' olarak görülmüştür.

Şekil 2'de görüldüğü gibi çağdaş örgün eğitim anlayışı üç boyuttan oluşmakta ve eğitim sisteminden yararlanacak olan bireylere hizmet etmektedirler.

---

¹¹ Çağdaşlık kavramı bu tezde günün koşulları ve imkânları olarak düşünülerek ele alınmıştır.

Şekil 2: Çağdaş Örgün Eğitimin Boyutları.

Çağdaş ve demokratik toplumlarda eğitimin genel amacını Poyraz (2006: 189), “içerisinde bulunduğu topluma sağlıklı bir şekilde uyum sağlayabilen; üretken, yaratıcı, katılımcı ve işbirliği yapabilen; sürekli öğrenme isteği ve kendini geliştirme çabası içerisinde olan; kendi mutluluğu ve çıkarlarının yanında iyi bir dünya ve iyi bir toplum yaratılması konusunda da duyarlı olabilen; özgür düşünen, bununla birlikte farklı düşünce ve görüşlere hoşgörü ile bakabilen; demokratik kişilik özelliklerine sahip sağlıklı bireyler yetiştirmek” şeklinde tanımlamıştır. Eğitim sonunda (ya da sürecinde) bireyden beklenenleri de sıralaması açısından önemli olan bu tanımlama çağdaş eğitim sistemi içerisindeki öğrenci kişilik hizmetleri (ÖKH) ile yakından ilişkilidir.

Çağdaş eğitim anlayışının birey merkezli eğitimi benimsediği belirtilmişti. Bireyi merkeze alan anlayış sebebiyle ÖKH’nin birçok hizmet alanının olduğunu Tablo 2 incelendiğinde görmek mümkündür.

Tablo 2: Öğrenci Kişilik Hizmetleri İçeriği

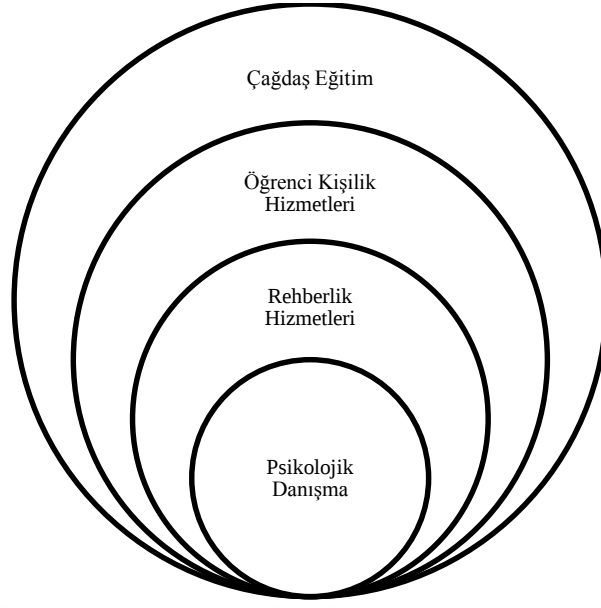
Öğrenci Kişilik Hizmetleri				
Sağlık Hizmetleri	Sosyal Yardım Hizmetleri	Rehberlik Hizmetleri	Özel Eğitim-Özel Yetiştirme Hizmetleri	Sosyal/Kültürel Hizmetler
1.Sağlıkla ilgili önlemler alma (aşı, hijyen eğitimi) 2.Sağlık eğitimi verme (bulaşıcı hastalıklar) 3.Sağlık kontrolleri/taramalar. 4.Tedavi hizmetleri.	1.Maddi yardım hizmetleri (burs, kredi gibi). 2.İş bulmaya yardım. 3.Barınma hizmetleri (yurt, pansiyon). 4.Beslenme hizmetler (yemekhane, kantin). 5.Ulaşım hizmetleri.	1.Psikolojik danışma. 2.Bireyi tanıma. 3.Bilgi toplama ve sunma. 4.Yöneltilme ve yerleştirme. 5.İzleme. 6.Oryantasyon. 7.Sevk. 8.Planlama/program hazırlama. 9.Müşavirlik. 10.Araştırma ve değerlendirme. 11.Çevre ve veli ile ilişkiler.	1.Yetiştirme kursları. 2.Özel ilgi ve yetenek geliştirme kursları (kulüpler, resim-müzik kursları). 3.Özel eğitim gerektiren öğrencilere yönelik çalışmalar.	1.Boş zaman eğitimi verme. 2.Serbest zamanları değerlendirme seçenekleri sunma. 3.İlgilere göre çeşitli kültür-sanat etkinlikleri planlama.

Kaynak: Halmatov, 2014: 10.

Bu hizmet alanlarından olan ‘Rehberlik Hizmetleri’ psikolojik danışmadan, çevre ve veli ile ilişkilere kadar birçok hizmeti içerisinde barındırır. Rehberlik hizmetleriyle örgün eğitim süreci içerisinde olan birey, ihtiyaç hissettiği konularda her türlü yardıma kısa sürede ulaşabileceğinden, kişisel, eğitsel ve mesleki konularda daha bilinçli ve isabetli olarak karar verebilme olanağına kavuşmaktadır (Doğan, 2000: 7). Rehberlik, “Uzman kişilerce bireye sunulan ve bireyin problemlerini çözmesi, kendini anlaması, kapasitesini uygun düzeyde geliştirmesi, çevresiyle dengeli ve sağlıklı uyum geliştirmesi, gerçekçi kararlar alması ve böylece kendini gerçekleştirmesi için yapılan psikolojik yardım etme süreci” (Kepçeoğlu, 2001: 13) olarak tanımlanmıştır. Kuzgun’a (2014: 10) göre rehberlik, “bireyin kendini tanıması, çevredeki olanakların farkına varması ve doğru seçimler yaparak özünü gerçekleştirebilmesi için yapılan profesyonel bir yardım etme sürecidir”. Psikolojik Danışmanlık kavramında ise ruh sağlığına ilişkin çalışmaların ön planda olduğunu, bilişsel, duyuşsal, davranışsal ve etkileşimsel çalışmalarla bireyin iyi oluş halinin sağlanması çalışmalarını içerdiği görülmektedir (Hackney ve Cormier, 2008: 3).

Tablo 2’de ÖKH içerisinde yer alan ‘psikolojik danışma’ hizmeti rehberliğin içerisindeki en önemli hizmet olmakla beraber diğer rehberlik hizmetleriyle de iç içe geçmiştir. Alan yazında rehberlik ile psikolojik danışmanın girift bir yapıda olduğu da belirtilmektedir. Örneğin Altıntaş (2009: 4), rehberliğin psikolojik danışmayı içeren geniş bir kavram olmakla birlikte rehberlik ve psikolojik danışmayı iç içe bulunan ve birbirlerini bütünleyen kavramlar olarak görmüş, Çetinkaya (2009: 7), psikolojik danışmanın rehberlik hizmetlerinin içinde yer aldığını ve bu hizmetin özünü oluşturduğunu söylemiştir. Bu çalışmada ‘Rehberlik’ ile Psikolojik Danışmanlık hizmetleri ayrı olarak düşünülmemiş olmakla birlikte alan yazındaki kaynakların bazılarında -özellikle PDR hizmetlerinin Türkiye’de gelişmeye başladığı ilk yıllarda- ‘Rehberlik’ kavramının tek başına kullanılmış olması sebebiyle bazen sadece Rehberlik bazen de Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik (PDR) kullanılmıştır.

Şekil 3’de psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin çağdaş eğitim sistemindeki yeri gösterilmeye çalışılmıştır.

Şekil 3: Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri

Kaynak: Halmatov, 2014: 10

Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği'ne (2017) göre rehberlik hizmetlerinin amacı, “kendini tanıyan, kendisine sunulan eğitsel ve mesleki fırsatları değerlendirebilen, sorumluluk alabilen bireyler yetiştirilmesini ve bireylerin toplum içinde sağlıklı bir birey olarak yaşamlarını sürdürerek kendini gerçekleştirmek” olarak tanımlanmıştır.

2.3 Türk Millî Eğitim Sisteminin Yapısı

Eğitim sistemlerinin dayandığı temeller sosyal temeller, felsefi temeller, psikolojik temeller, hukuki temeller, politik temeller, ekonomik temellerdir. Bu temellerden olan politik temeller, ülkelerin ne yönde, nasıl, ne kadar değişim ve gelişimi hedeflediğiyle ilgilidir. Eğitim sistemini şekillendirme isteği eski çağlardan beri süregelen ve eğitimin politik temellerini oluşturmuştur. Eğitimin politik bir mesele olması nedeniyle bir sistemin oluşturulması ve bu sistemle hizmetlerin yürütülmesi gerekliliği doğmuştur.

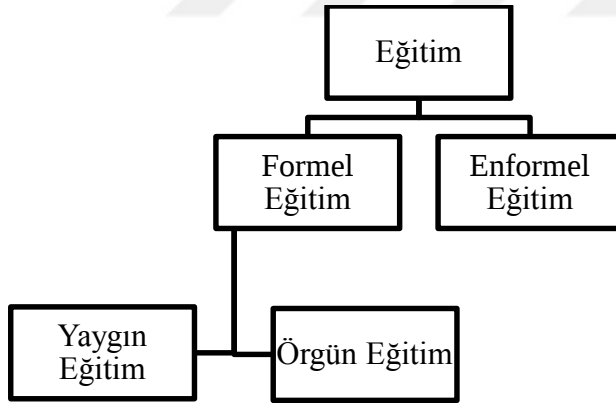
2.3.1 Genel Bakış

Eğitim temelde iki kısma ayrılır. Bunlardan birincisi ‘enformel eğitim’ ikincisi de ‘formel’ eğitimidir. Enformel eğitim, öğrenmelerin ve eğitim sürecinin belli bir plan ve program dâhilinde olmadan kontrolsüz ve tesadüfi olan eğitim kısmını, formel eğitim de önceden belirlenen amaçlar ve programlar dâhilinde kontrollü ve planlı kısmını ifade eder. Bu

çalışmanın konusu olan PDR hizmetlerinin Türk Milli Eğitim Sisteminde formel eğitim kapsamında olması sebebiyle formel eğitime odaklanılacaktır.

Türk Milli Eğitim Sistemini düzenleyen esaslar 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile düzenlenmiştir. Bu kanun ile amaç ve ilkeler, eğitim sisteminin genel yapısı, öğretmenlik mesleği, okul bina ve tesisleri, eğitim araç ve gereçleri ve devletin eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluğu ile ilgili temel hükümleri bir sistem bütünlüğü içinde açıklanmıştır (ME Temel Kanunu, 1973: m.18).

Aynı kanunda Türk milli eğitim sisteminin formel yapısı, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere iki ana bölümden kurulduğu belirtilmiştir. Örgün eğitim, okul öncesi eğitimi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim gibi okul olarak adlandırılan eğitim kurumlarını kapsarken, yaygın eğitim, örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsamaktadır. Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliğinde (2010), yaygın eğitim, okul olarak adlandırılan eğitim kademeleri dışında bireylere; istekleri ve yetenekleri doğrultusunda ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini sağlayıcı nitelikte çeşitli süre ve düzeylerde hayat boyu yapılan eğitim, öğretim, üretim, rehberlik ve uygulama etkinliklerinin tümü olarak açıklanmıştır. Aşağıdaki şekilde eğitim yapılanması verilmiştir.

Şekil 4: Eğitim Yapılanması.

Şekil 4 incelendiğinde yaygın eğitimin de örgün eğitim gibi formel eğitim olarak adlandırıldığı görülmektedir. Ancak konu gereği okullardaki PDR hizmetlerine odaklanılacağından örgün boyutu ele alınacaktır.

Örgün eğitim, 'yönetim', 'eğitim-öğretim' ve 'öğrenci kişilik hizmetleri' olarak örgütlenmiştir (Özgüven, 1999: 53). Bu üç alan da temelde aynı amaca hizmet etmektedir, bu

da bireylerin doğuştan getirdiği gizilgüçlerini ortaya çıkartması, kendisi ve toplum için yetişmesini sağlamaktır (Şahin, 2008: 6).

2.3.2 Örgüt Yapısı

Milli eğitim sisteminin örgüt yapısı merkezden yönetimi esas almaktadır. Bu açıdan bütün yetkiler merkezde toplanmakta ve kararlar merkezden alınmaktadır. Önceki hükümet sisteminde olduğu gibi cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde de formel eğitim faaliyetlerini yürüten Millî Eğitim Bakanlığı, merkezden yönetim ilkesi çerçevesinde örgütlenmiştir. Atama, yer değiştirme, planlama, okutulacak kitapların seçimi, uygulanacak disiplin işlemleri, sınavların bir kısmı bu bakanlık tarafından yapılmakta eğitim-öğretime ilişkin kararlar bu bakanlık tarafından alınmaktadır (Ergün, 2013).

Millî Eğitim Bakanlığı, Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne kadar ‘Maarif Vekâleti’, ‘Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı’ gibi farklı isimler altında çalışmalarını sürdürmüştür. Son olarak 1 numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile düzenleme yapılmış ve Millî Eğitim Bakanlığı ismiyle merkez, taşra ve yurtdışı teşkilatı şeklinde örgütlenmiştir (1 No’lu CB Kararnamesi, 2018). Bu örgütlenme ile merkezde bakanlık, genel müdürlük, daire başkanlığı; taşrada 81 il ve ilçelerde müdürlükler; yurt dışı teşkilatı olarak eğitim müşavirlikleri ve eğitim ataşelikleri şeklinde örgütlenmiştir. Çalışmanın asıl konusunu oluşturan Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik hizmetleri, merkez teşkilatı olarak Milli Eğitim Bakanına bağlı olan bir bakan yardımcısının yetkisi sınırlarında Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde, Rehberlik Hizmetleri Daire Başkanlığı altında örgütlenmiştir. Taşra teşkilatında, rehberlik hizmetlerinin il düzeyinde planlanması ve kurumlar arası iş birliğinin sağlanması amacıyla rehberlik hizmetleri il danışma komisyonunun aldığı kararlar doğrultusunda İl ya da İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı olan Rehberlik ve Araştırma Merkezleri ile Okullardaki Rehberlik Servisleri aracılığıyla bu hizmet sürdürülmektedir.

MEB örgütlenmesine başka bir açıdan bakan Başaran (2006), Türk Eğitim Sisteminin örgüt yapısının üst sistem, aracı üst sistem ve temel sistemden oluştuğunu belirtmektedir. Yazara göre üst sistem Millî Eğitim Bakanlığındaki merkez örgütü, aracı üst sistem İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri ve yurtdışı eğitim örgütünü, temel sistem ise eğitim hizmetlerinin temas noktası olan okul öncesi, ilkökul, ortaokul, ortaöğretim okulları, yaygın eğitim ve hizmet içi eğitim merkezleri oluşturmaktadır. Başaran’ın (2006) sistemsal yaklaşımıyla PDR hizmetlerinde, üst sistem olarak Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğünü, aracı üst sistem olarak rehberlik hizmetleri il danışma komisyonu ve İl, İlçe ve Okul

Müdürlüklerini, temel sistem olarak da RAM'ları ve Okul Rehberlik Servislerinin olduğunu söyleyebiliriz.

2.4. Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerinin Tarihsel Gelişimi

Günümüz anlamıyla PDR hizmetlerinin tarihsel gelişimi birçok ülkede farklı şekillerde seyir göstermiştir. Okullardaki eğitim-öğretim faaliyetlerinin bilgi vermenin yanında, öğrencilerin kişilik gelişimlerini de dikkate alması ve rehberlik hizmetlerinin sunulması savaşlar, siyasi çekişmeler, ekonomik krizler, aktörlerin değişimi gibi sebeplerle ülkelerde istikrarlı gelişim gösterememiştir. Ancak bunlara rağmen 20. yüzyılın başlarından günümüze kadar zaman zaman önemli gelişmeler olduğu görülmektedir.

İlk olarak 1898 yılında Detroit şehrinde bir lisede Jesse B. Davis danışman olarak atanarak çalışmaya başlamıştır. Bahsi geçen okulun ABD'de olması rehberlik hizmetlerin kökeni olarak bu ülkenin kabul edilmesini sağlamıştır (Tan, 1992). Rehberlik hizmetleri, ilk olarak mesleki rehberlik çalışmalarıyla gündeme gelmiştir. Gençlerin kendilerine en uygun mesleği seçmelerini sağlamak amacıyla 1908 de Frank Parsons'ın öncülüğünde Boston Meslek Bürosu açılmıştır (Kuzgun, 2003). Bir ilk niteliğinde olan bu girişimle, rehberlik hizmetlerinin kurucusu olarak Frank Parsons kabul edilmiştir.

2.4.1. Amerika'da Rehberliğin Gelişimi

ABD, rehberlik hizmetlerinin doğduğu ve paradigmalarının oluştuğu yer olarak bilinmektedir. Bu meslek 1900'lü yılların başından beri gelişmekte ve disiplinler arası bir alanda yer almaktadır (Anderson ve Herr, 2007: 3). ABD'de PDR hizmetlerindeki öncüler Frank Parsons, Jesse B. Davis ve Clifford Beers olarak bilinmektedir (Roukaya, 2015: 26). Özellikle mesleki rehberlik hizmetlerinin ABD hükümetinin de desteklemesiyle ortaya çıktığı ve yaygınlaştığı söylenebilir. Frank Parsons'ın 1908'de Boston'da kurmuş olduğu meslek seçim bürosu ve ardından yayınlamış olan Meslek Seçimi (*Choosing a Vocation*) kitabıyla farklı bir bakış açısı oluşmuştur. Okul dışında gerçekleşen bu olay daha sonra 1913 yılında eğitim sisteminde yer almış (Yeşilyaprak, 2009: 201) ve Boston'daki okullarda ilk ve ortaöğretim öğretmenleri mesleki danışman olarak atanmaya başlamıştır. Sonraki süreçte "Boston Örneği" hızlı bir şekilde diğer şehirlere yayılmıştır (Lee, 1966; cited in Gladding, 1978; aktaran Roukaya, 2015: 26). Bu alandaki politika yayılmasını diğer eyaletlerin hızlıca kabul edip uygulamaya sokmasıyla 1913'te Ulusal Mesleki Rehberlik Derneği (National Vocational Guidance Association-NVGA) kurulmuştur. ABD'de rehberlik hizmetlerinin hızlı gelişmesinde meslek örgütlerinin önemi büyüktür. 1950'lere kadar birçok gelişmenin

ardından PDR alanındaki dernekler vardır. Amerikan Kişilik Hizmetleri ve Rehberlik Örgütü (American Personnel and Guidance Association-APGA) adı altında birleşmiş olan bu dernekler rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri alanındaki faaliyetlerin eğitim ve çalışma standartlarını oluşturmuşlardır (Gibson ve Mitchell, 1990). Yine ABD’de 1914 yılında Truman Kelley’nin ‘rehberlik hizmetlerini eğitimle eşdeğer tutan modeli’ ile eğitimle rehberlik eşdeğer tutulmuş ve eğitsel rehberlik terimi ilk kez bu modelde kullanılmıştır. Ayrıca bireyselleştirilmiş eğitim ve grup rehberliği kavramları da yine bu süreçte gelişmiştir (Bakırcıoğlu,1982; Poyraz, 2006: 191).

ABD’de rehberlik hizmetleri hızla yaygınlaşırken ‘psikolojik danışmanlık’ hizmetleri de gelişme göstermiştir. Amerikan Psikoloji Birliği (APA) tarafından 1951 yılında düzenlenen Kuzey-Batı Konferansı’nda ‘Psikolojik Danışman’ mesleği profesyonel bir meslek alanı olarak kabul edilmiştir (Munley ve diğerleri, 2004: 250). 1953’de APA çatısı altında 17. Kısım olarak kurulan Danışma Psikolojisi (Counseling Psychology)¹³ çalışma sahası olarak tüm halka yönelik hizmet için tasarlanmıştır (Leong & Leach, 2007). Bu açıdan okullardaki psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri de bu kısımda yer almıştır. Psikoloji alanında dünyada otorite olarak kabul edilen APA’nın psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanını kabulüyle bu alanının hızlı bir gelişim sürecine girdiği görülmektedir. ABD’de Okul Danışmanlığı lisans programından mezun olanlar, okulöncesinden ortaöğretime kadar olan dönem için öğrencilere bireysel psikolojik danışmanlık, grup rehberliği ve grupla psikolojik danışmanlık, veli ve öğretmenlere de psikolojik danışmanlık çalışmaları yürütmeye başlamış ve bu tüm eyaletlere yaygınlaşmıştır (Roukaya, 2015: 33).

2.4.2 Diğer Ülkelerde Rehberliğin Gelişimi

Avrupa ülkelerine bakıldığında özellikle 20. yüzyılın başlarında rehberlik ile ilgili bazı gelişmeler olduğu görülür. Özellikle meslek büroların bu dönemde kurulmasıyla rehberlik hizmetlerinin başladığı söylenebilir. Fransa’da 1910’da, İtalya ve Belçika’da 1912’de, İngiltere’de 1915’te bu meslek büroları kurulmuştur. Ancak rehberlik faaliyetleri uzun süre başka bir gelişim gösterememiştir. Bugünkü anlamıyla okullardaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri Avrupa ülkelerinin genelinde 1950’li yıllardan sonra gelişme göstermiştir (Altıntaş, 2004; Girgin, 2004).

Rusya’da rehberlikle ilgili ilk çalışmalar Avrupa ülkelerinde olduğu gibi 20. yüzyılın başlarında (1910-1920) başlamıştır. Yine dünya savaşları nedeniyle rehberlik hizmetlerinin

---

¹³ Günümüzde Danışmanlık Psikolojisi Topluluğu (Society of Counseling Psychology) olarak adlandırılmaktadır.

gelişimi sekteye uğramış ve 1975 yılından sonra gelişim göstererek 1980'li yıllardan sonra devlet okullarında psikolojik danışmanlar görevlendirilmeye başlanmıştır (Bojovich 1991; aktaran Haltmatov, 2014: 39).

Türkiye'deki psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri gelişim süreci çalışmanın temel konularından biri olduğu için detaylı olarak değinilecektir. Ancak şunu belirtmek gerekir ki ABD dünyada psikolojik danışmanlık ve rehberlik açısından modern kaynak ülkedir (Roukaya, 2015: 29). Nitekim Frank Parsons, Jesse B. Davis ve Clifford Beers neredeyse bütün ülkelerdeki bilim insanları için ilham kaynağı olarak görülmektedir. Bu modelin başka ülkelere transfer edilmesi de bu ülke tarafından gerçekleştirilmiş olmakla birlikte kültürel ve insani özellikler açısından ülkelere özgü bazı farklılıklar görülmektedir (Roukaya, 2015: 29).

2.4.3 Türkiye'deki Gelişmeler

Yapılan doküman incelemesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk döneminde psikolojik danışmanlık ve rehberlik faaliyetlerine yönetim ve öğretimden ayrı olarak rastlanmamıştır. Özellikle cumhuriyetin kurulması ile beraber yapılan devrimler ile okuma yazma konusunda başlanılan çalışmaların öncelendiği gözlenmiştir. Maarif Vekâleti ile dönemin hükümetinin kurumsal ve karar gündeminde okul, okullaşma, okuma-yazma ile bunlar için kaynak bulmanın öncelikli olması anlaşılabilir. Daha sonraki süreçte öğretmenlerin aynı zamanda öğrencilere kılavuzluk anlamındaki rehberlik faaliyetlerini¹⁴ yürütmesinden bahsedilmiştir (Poyraz, 2006: 194). 1939 tarihli ilkokul programında bahsi geçen 'kılavuzluk' düşüncesi ile 1948 yılındaki ortaokul programında 'okul, öğrenciyi kendi yetenekleri sınırı içinde en yüksek başarıya götürecek kılavuzluğu yapmalıdır' ifadesi öğretmenlerin rehberlik görevine işaret ettiği söylenebilir (Tan, 1986). Bunun yanında rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanında zekâ testi olan Fransa'daki Binet-Simon testinin, 1915 de İbrahim Alaattin Gövsa tarafından çevrili yapılmıştı. 1945 yılında ise daha bilimsel ve gelişmiş şekli olan Stanford-Binet testi Muzaffer Şerif Başoğlu tarafından Türkçe'ye çevrilerek yayınlanmıştır (Tan, 1986). Bu gelişmeler PDR hizmetlerinin ihtiyaç olarak hissedildiğinin göstergesi olarak kabul edilebilir. Okullarda uygulanan geleneksel eğitim sistemi programları zamanla yetersiz kalmıştır. Geleneksel açıdan zekânın geliştirilmesi hedefinin yanında sosyal ve duygusal yaşamların da eğitimde dikkate alınması bir zorunluluk olarak görülmüştür (Baymur, 1990: 25).

---

¹⁴ 1939 tarihli bir ilkokul programında görülmektedir.

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında ABD'li eğitimci John Dewey'nin Türkiye'deki eğitim sistemine ilişkin raporlar sunduğu bilinmektedir. 1947'lerdeki Marshall yardımı ile Türkiye ile ABD arasında yakınlaşma olmuş ve 1950'li yıllardan sonra eğitim-öğretim alanında da bu yakınlaşma ile beraber değişimler gözlemlenmiştir. Özellikle sistematik rehberlik faaliyetlerine ilişkin birçok gelişimin bu yakınlaşma ile oluştuğu söylenebilir (Tan, 1974: 34; Tan, 1992). ABD'de 1910'lu yıllardan itibaren uygulanan rehberlik etkinliklerinin Türk Eğitim Sisteminde de uygulanması için ABD'den uzmanlar çağrılmış ve Türkiye'den öğrenciler ABD'ye yollanmıştır. ABD'den gelen uzmanların çalışmaları ve ABD'ye yollanan öğrencilerin ülkeye geri gelmesinin etkisiyle 'rehberlik' kavramı kullanılmaya başlanmıştır (Kepçeoğlu, 2001). J.W. Kingdon'un Çoklu Akış Kuramı (Multiple Streams Theory) burada bir açıklayıcı olarak düşünülebilir. Bu kurama göre, politika değişimi için sorun (eğitimde dönüşüm), çözüm (ABD'den politika transferi) ve siyaset akışı (DP'nin iktidara gelişi ve ABD ile yakınlaşma) bir araya geldiğinde politika değişimi kaçınılmazdır. Bundan sonraki süreçten itibaren "rehberlik" kavramı, Milli Eğitim Şûralarında, Kalkınma Planlarında, kanun ve yönetmeliklerde yer alarak yasal açıdan karşılık bulmuş ve çeşitli gelişmeler kaydedilmiştir (Poyraz, 2006: 195). Bu gelişmelere bakarak Türkiye'deki PDR faaliyetlerinin 1950'li yıllar öncesi ve sonrası olarak ayırmak mümkündür. Türkiye'de PDR faaliyetlerini kesin bir çizgi ile ayırmadan önce öğrencilerin sosyal ve psikolojik yönlerinin gelişmesi için faaliyetler yürütüldüğü belirtilmelidir. Ancak bu faaliyetler okul idaresi ya da öğretmenlerin mesleki sorumluluk bilinciyle yürütülmüştür. Çağdaş anlamda PDR faaliyetleri ise net olarak İkinci Dünya Savaşından sonraki süreçte ABD'den gelen uzmanların raporları doğrultusunda 1953 yılında başlamıştır (Tan, 1990: 27; Yeşilyaprak, 2009: 2001). ABD'den gelen uzmanlara ve hazırlamış oldukları raporlara daha sonra değinilecektir. Diğer gelişmeler incelendiğinde 1950 ile 1956 tarihleri kapsayan dönem yedi maddede özetlenebilir;

1. 1951-1953 eğitim-öğretim yılında altı ilin eğitimde rehberlik çalışmalarını başlatmak üzere pilot olarak seçilip bu illerde rehberlik kurulları oluşturulmuştur. Bu illerde seminer, konferans ve kurslar düzenlenmiştir.
2. Rehberlik ile ilgili ölçme araçlarının hazırlanması amacıyla 1953 yılında MEB Talim ve Terbiye Dairesi'nde 'Test ve Araştırma Bürosu' kurulmuştur.
3. 1953-1954 eğitim-öğretim yılında ilk defa Gazi Eğitim Enstitüsü, Pedagoji ve Özel Eğitim bölümlerinde rehberlik dersi programa alınmıştır.

4. 1954 yılında İstanbul'da Milli Eğitim Bakanlığı temsilcileri, bazı büyük illerdeki Milli Eğitim Müdürleri, okul yöneticileri ve öğretmenlerin katıldığı "Eğitim Sistemimizde Rehberliği Engelleyen Etmenler" konulu bir toplantı düzenlenmiştir.
5. Vatandaşlara rehberlik hizmeti sunmak amacıyla 1955 yılında 'Rehberlik ve Araştırma Merkezleri (RAM)' kurulmaya başlamıştır. İlk olarak 'Psikolojik Servis Merkezi' adı ile Ankara Demirlibahçe İlkokulunda açılan RAM'lar sonraki yıllarda hızla artmaya başlamıştır.
6. 1955 yılında İstanbul Atatürk Kız Lisesi ve 1956 yılında Ankara'da Deneme Lisesi'nde rehberlik esaslı program uygulanmaya başlanmıştır.
7. Rehberlik konusuyla ilgili çeviriler yapılmıştır (Ülkü, 1976; Özgüven, 1990: 5-6; Kepçeoğlu, 1994).

1950-1956 yılları arasında Rehberlikle ilgili hızlı bir değişimin olduğu görülmektedir. Bu hızlı değişimin önemli bir faktörü dönemin Milli Eğitim Bakanı Tefik İleri'nin ve dönemin MEB müsteşarı Reşat Tardu'nun görev aldıkları 1950-1953 yılları arasında yapılan ayarlamalarla öğretmenlere yurtdışında psikometri, danışmanlık, psikoloji gibi alanlarda lisansüstü eğitim için burs sağlanmasıdır (Öner, 1977). Bunların arasında ABD'de eğitim alıp ülkeye dönen Feriha Baymur ve Hasan Tan en bilinenlerdendir ve PDR alanında ilk çalışmaları bu isimler yapmışlardır (Kepçeoğlu, 1994; Akkoyun, 1995: 3). Bu dönemde PDR alanına ilişkin politika formülasyonunun yapıldığını ve uygulama denemelerinin olduğu görülmektedir. Politika değişiminde iç aktör olarak bürokratların ve uzmanların uygulayıcı ve itici güç olarak önemli bir noktada oldukları görülmektedir.

1950'li yılların başında ivme kazanan rehberlik faaliyetleri 1956 yılına gelindiğinde bir duraksama dönemine girmiştir. Özgüven (1990: 6), bunun nedenlerinden birinin 'tuğba ağacı'¹⁵ modelinde olduğu gibi yukarıdan aşağıya doğru bir değişimin başlatılması olduğunu belirtmiştir. Yine aynı yazar bir diğer nedenin, dönemin MEB müsteşarı Reşat Tardu¹⁶'nın çabası ve bakış açısının itici güç olduğunu belirtmiştir. Başka bir sebebin de okullaşma ile okur-yazar oranının arttırılması çalışması eğitimin fiziksel (bina, materyal vb.) ihtiyaçlarının giderilmesine öncelik verilmiş ve daha çok eğitimin niteliğiyle ilgili olan rehberlik faaliyetleri

---

¹⁵ Bu metafor, cennette bulunduğu rivayet edilen, kökleri yukarıda ve dalları aşağıda bir ağaç olan Tûbâ Ağacı'ndan esinlenmiştir. Eğitimde değişim ve çağdaşlaşmanın aşağıdan yani ilkokuldan değil, yukarıdan yani yüksek öğretimden başlaması ve gelişmenin yukarıdan aşağıya doğru hayata geçirilmesi gerektiğini ifade eder. II. Meşrutiyet döneminde ilk defa karşımıza çıkan bu metafor, Emrullah Efendi tarafından eğitimde yenileşmenin yükseköğretimden başlatılması gerekliliğini 'Tûbâ Ağacı Nazariyesi' teorisi ile savunmasıyla alanyazında kullanılmaya başlamıştır (Polat ve Arabacı, 2015: 37).

¹⁶ 1950-1953 tarihleri arasında MEB Müsteşarlığı görevini yürütmüştür.

yavaşlamıştır (Özgüven, 1990: 6). Duraksamaya getirilen bu sebepler *uyumsuz transfer* ile açıklanabilir. ABD ile Türkiye arasındaki sosyal, ekonomik, siyasal ve ideolojik farklılıkların olması Türkiye’de hızla gelişen bu alana ilişkin sürekliliği sekteye uğratmıştır. Sonraki süreçte tekrar ivme kazanan PDR faaliyetleri üniversite düzeyinde gelişmelerle devam etmiştir.

Türkiye’de PDR alanına ilişkin yükseköğretimdeki ilk gelişme 1966 yılında Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bölümü’nde bir akademik programın başlamasıdır. Bu akademik programın kurulması ve işleminde Feriha Baymur'un önemli çabaları olduğunu belirtmek gerekir (Poyraz, 2006: 199) Daha sonraki yıllarda Ankara Üniversitesi, ODTÜ ve Boğaziçi Üniversitesinde PDR bölümleri açılmaya devam etmiştir. 1974 yılında bağımsız bir bölüm haline gelen PDR alanı 2547 sayılı Yükseköğretim Yasasının getirdiği düzenlemeye göre 1982 yılında Anabilim Dalı olarak lisans düzeyinde örgütlenmiş ve lisansüstü programlar açılmaya devam etmiştir (Özgüven, 1990: 8). ABD’deki uygulamaya benzer şekilde Türkiye’de de PDR bölümü, psikoloji bölümünden farklı olarak eğitim fakültesi bünyesinde kurulmuştur. Ayrıca bu dönemde açılan PDR programları ABD’de modellenmiş olan Carl Rogers’ın hümanistik kuramı çerçevesinde şekillendirilmiştir (Whiteley, 1984; aktaran, Roukaya, 2015: 50). YÖK kanunu ile beraber PDR alanı, eğitim fakültelerinde eğitim bilimleri bölümü bünyesinde Eğitimde Psikolojik Hizmetler ve/veya Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı olarak eğitim vermeye başlamıştır (Poyraz, 2006: 200).

Okullardaki PDR uygulamaları ise 1970–1971 eğitim-öğretim yılında başlamış, devam eden tarihlerde üniversitelerde bölümlerin açılması ile bu mesleği icra eden kişilerin sayısı artmıştır. Bu artış ile Türkiye’de PDR alanında çalışanlar Hacettepe Üniversitesi öğretim üyelerinin öncülüğünde 1989 yılında mesleki bir dernek kurmuşlardır. Daha sonra bu dernek, Bakanlar Kurulunun 13.07.1998 tarih ve 98/11476 sayılı kararı ile adının başına ‘Türk’ sözcüğü eklenerek ulusal bir dernek kimliği kavuşmuştur. Dernekleşme süreci ile beraber alanın gelişmesi için çalışmalar hızlanmış ve alana ilişkin düzenli bilimsel dergiler basılmış ve bilimsel kongreler bu tarihten itibaren düzenli olarak yapılmıştır. Bunun yanında mesleğin etik standartları da belirlenmiştir (PDR Derneği, 1995). Buraya ek olarak 1978 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde kurulan PDR Derneği’nin (KT PDR) Türkiye’deki PDR alanındaki dernekleşme çalışmaları için örnek olduğunu belirtmek gerekir (KT PDR DER, 2019). Sayılan bu gelişmelerle PDR alanına ilişkin bir *dava koalisyonu çerçevesi* oluşmaya başladığı söylenebilir. Özellikle PDR alanının yaygınlaşmasının kaçınılmaz olmaya

başladığı bu dönemde benzer düşüncede olan kişi ve kurumların sayısının hızla artması dava koalisyonu oluşmasını kaçınılmaz kılmıştır.

2.4.3.1 ABD’li Uzmanların Raporları

Yaklaşık 60 yıllık bir geçmişi olan PDR hizmetleri, daha önce de bahsedildiği gibi Türkiye ile ABD arasındaki Marshall Planı kapsamındaki yakınlaşma ile Türkiye’ye davet edilen ABD’li uzmanların öncülüğünde başlatılmıştır. Türkiye ve ABD işbirliği çerçevesinde başlayan ve devam eden ilişkiler PDR’nin gelişmesini sağlamıştır. Bu gelişmelerin önemli başlangıç noktası, ABD’den gelen eğitimcilerin ve psikologların yaptıkları çalışmalar sonucunda yazdıkları raporları Milli Eğitim Bakanlığı’ndaki yetkililere sunmalarıdır (Tan, 1974: 34). 1950’li yıllardan itibaren ABD’den gelen ve eğitime ilişkin birçok alanda çalışmalar yapan uzmanların sayısı oldukça fazladır. Bu uzmanlardan bazıları: Watson Dickerman, John Rufi, Kate Vixon Wofford, Lester Beals, Ellsworth Tompkins, Roben Maske, M.Costat, Elizabeth S. Gorvine, ICA ve J. Orizet’dir (Ekizceli, 2006: 15). Yine bu uzmanlardan bazılarının hazırlamış oldukları raporların (John Rufi, Ellsworth Tompkins, Lester Beals) rehberlik ve psikolojik danışmaya ilişkin sürecin başlamasını sağladığı görülmektedir (Özgüven, 1990: 4). PDR alanında etkili olan bu raporlara detaylı olarak değinmenin bu alandaki gelişmeleri anlama açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

John Rufi’nin Raporu

ABD Columbia Missouri Üniversitesi öğretim üyesi olan Prof. Dr. John Rufi, dönemin Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri’nin davet etmesiyle 1951 yılında Türkiye’ye gelerek bir yıl kadar incelemelerde bulunup izlenimlerini rapor halinde bakanlığa sunmuştur (Tangülü ve diğerleri, 2014: 1904). Bu raporun içeriğinde eğitimin genel yapısına ilişkin bölümler olmasının yanında ‘rehberlik’ faaliyetlerinin üstünde önemle durulduğu görülmektedir. Raporunda, demokratik eğitim sistemine geçiş ve öğrencilerin bireysel farklılıklarının dikkate alınarak kendi seçimlerinin önemsenmesi konusuna vurgu yapmış ayrıca öğrencilerin özgür bırakılması gerektiğine ilişkin görüş bildirmiştir. Bunun için de öncelikle öğrenciye güçlü ve etkin bir rehberlik yapılmasını ve bunun bir sistem içerisine oturtulması gerektiğini belirtmiştir. Bu sistem ile uygulanacak olan testlerle de öğrencinin güçlü ve zayıf yönlerinin belirlenebileceğini belirtmiştir. Öğrencilerin yapmak istedikleri meslekleri seçmeleri onların ileride daha başarılı kılacağını da raporuna eklemiştir. Müdür ve müdür yardımcılarının yetiştirmeleri kısmında da rehberliğin önemine değinen Rufi, idarecilerin ruh sağlığı, gençlik psikolojisi ve çocuk gelişimi, rehberlik ve öğrenci müşavirliği konusunda eğitim görmelerini tavsiye etmiştir (Rufi, 1953: 1-29).

Ellswort Tompkins'in Raporu

Millî Eğitim Bakanlığı'nın davetiyle 1952 yılında ABD'den uzman olarak Ellswort Tompkins Türkiye'ye gelmiştir (Tangülü ve diğerleri, 2014:1905). Eğitim alanında birçok tavsiyelerde bulunan Tompkins, ABD'yi ölçüt alarak Türkiye'deki eğitimdeki aksaklıkları dillendirmiştir. Özellikle Türkiye'de ortaöğretime kayıtlı öğrenci sayısındaki azlığına dikkat çekerek bazı düzenlemelerle bu sayının artabileceğini belirtmiştir. Yine öğretmen yeterliliklerini karşılaştırma yoluna giden Tompkins yetenek açısından Türkiye'deki öğretmenlerinin ABD'deki öğretmenlerden daha iyi olduğunu ancak pedagojik eğitim becerilerinin aynı oranda daha kötü olduğunu belirtmiştir (Ekizceli, 2006).

Tompkins, rehberlik alanına ilişkin çalışmalar yapmış ve problem alanlarına göre rehberliği kişisel, eğitsel ve mesleki boyutuyla incelemiştir. Eğitim-öğretim müfredatının sabit kalmaması gerektiğini belirterek mevcut programla eğitsel rehberlik boyutunda derinleşmeye çalışmanın hata olduğunu belirtmiştir. Aynı şekilde kişisel rehberlik çalışmalarını yürütebilmek için orta dereceli okullardaki öğrencilere ABD'deki 'Homeroom' teşkilatının Türkiye'de de oluşturulmasının gerektiğini belirtmiş, bireysel farklılıkların önemsenmesini vurgulamıştır (Tompkins, 1956). Ayrıca kara yazı tahtasını görüş ve psikolojik açıdan sorunlu görerek yeşil yazı tahtasının tercih edilmesini tavsiye etmiştir.

Lester Beals'in Raporu

Rehberliğin lüzumu hakkındaki raporuyla bilinen ABD Trinity College profesörü Lester Beals, okullardaki rehberlik çalışmalarını sisteme koymak amacıyla program yapımı için Türkiye'ye davet edilmiştir ve 1952 yılından başlayarak 2 yıl Millî Eğitim Bakanlığı'nda danışman olarak çalışmıştır (Akkutay,1996).

Türkiye'de çalıştığı dönem içerisinde İstanbul, Ankara, İzmir, Samsun, Adana ve Konya'da komiteler oluşturarak rehberlik programına duyulan ihtiyacı belirleme çalışmaları yaptırmıştır. Bu çalışmaların sonunda rapor hazırlayarak MEB'e sunmuştur.

Beals'in çalışma yaptığı konular ile oluşturulan komitelerin çalışma alanları şöyle özetlenebilir (Haltmatov, 2014: 50):

- Bireysel farklılıklar ve ergen bireyleri anlama.
- Rehberliğin yöntem ve teknikleri.
- Rehberlik programında eğitsel kol faaliyetleri.
- Okul içi ve okul ile aile işbirliklerinin rehberlik programı için önemi.

Özetlenen bu konular hakkında bütün komiteler kendi çalışma alanlarına ilişkin raporlarını hazırlamış ve Çapa Eğitim Enstitüsü'nde basılan 'Tedrisat Mecmuasıyla' bütün öğretmenlere sunulmuştur.

ABD'li uzmanların raporlarının direkt olarak bakanlığa sunulması ve kurumsal gündemde yer alması PDR alanındaki gelişimlerin karar gündemine hızlıca alınabilmesini sağlamıştır. Uzmanların rehberlik alanının yaygınlaştırılmasına ve eğitimin demokratikleştirilmesine ilişkin görüşleri dikkat çekmektedir.

2.4.3.2 Milli Eğitim Şûraları

Katılımcı demokrasilerde politika yapım ve değişim süreçlerinde ilgili kişi ve kuruluşların görüş bildirmesi ve kararlar alması yaygındır. Kelime anlamı ve işlevi açısından danışma kurulu olan 'şûra' bir katılım mekanizması olarak önemli bir işleve sahiptir. Özellikle Türk Milli Eğitim sisteminde şûraların önemli bir yeri vardır.

Milli Eğitimin planlamalarına, müfredat ve programlarına ilişkin hedeflerin görüşüldüğü, hükümet dışında eğitimcilerin de katılarak düşüncelerini ifade ettiği Millî Eğitim Bakanlığının danışma organı Milli Eğitim Şûrasıdır (Dinç, 1999: 2). 2014 yılında yayınlanan Milli Eğitim Şûrası Yönetmeliğinin beşinci maddesinde Şûranın bakanlığın en yüksek danışma kurulu olduğu da vurgulanmıştır. Yine aynı maddede Şûralara ilişkin 'Türk millî eğitim sistemini geliştirmek, niteliğini yükseltmek için eğitim ve öğretimle ilgili konuları tetkik eder; tavsiye kararları alır' denilmektedir. Şûraya komisyonlarca alınan hazırlanan raporlar ve önergeler genel kurula gelir oylanır kabul edilen kararlar Şûra kararı olarak MEB'e iletilir. Bu kararların kurumsal gündeme alınması ve uygulanması bakanlığın ve hükümetin kararlara yaklaşımı oranında gerçekleşmektedir (Kılıç ve Güven, 2017: 588).

Cumhuriyet döneminde ilk olarak 1921 yılında 1. Maarif Kongresi olarak toplanılmış ve 1923, 1924, 1925 yıllarında Heyet-i İlmiye kararları alınmıştır. Maarif Kongresi ve Heyet-i İlmiye çalışmaları için, şûraların ön tipi de denilebilir (Deniz, 2001: 10). Sonraki süreçte 1939 ile 2014 yılları arasında, ortalama her dört yılda bir kez olmak üzere 19 kez Şûra toplantıları düzenlenmiş ve bu Şûralarda PDR ile ilgili olarak birçok karar alınmıştır.

İlk 6 Millî Eğitim Şûrası incelendiğinde PDR hizmetleri ile ilgili bir karara rastlanmamıştır. 7. Şûrada (1962), açılış konuşması yapan dönemin Milli Eğitim Bakanı Hilmi İncesulu, *"Ortaöğretim alanında istidatların tayini için gerekli tedbirleri almalıyız. Değerlendirmelerimiz, öğrencileri kabiliyetleri oldukları istikamete isabetle sevk edebilecek derecede dikkatli olmalıdır"* konuşmasıyla yaklaşık on yıldır Türkiye'nin gündemine girmiş

olan rehberlik hizmetlerine atıfta bulunmuştur. Yine bu Şûrada ilk kez ‘grup öğretmenliği/rehberliği’ uygulamasının başlaması kararlaştırılmıştır. Sonraki yıllarda da PDR ile ilgili kararlar alınmaya devam edilmiştir. Özellikle 7. Şûradan sonra 8. Şûrada (1970), üniversiteye hazırlanma ve rehberlik hizmeti olarak yöneltilme, 9. Şûrada (1974), bütün orta dereceli okullarda rehberliğe 2 saatlik bir zaman ayrılması tavsiye kararı eğitimde, öğretim ve yönetim boyutlarına bir yenisini ekleyerek öğrenci kişilik hizmetleri ve rehberlik hizmetleri üçüncü boyut olarak yer bulmuştur (Özgüven, 1990: 7).

8. Şûrada alınan kararın MEB’de hemen karşılığını bulduğu görülmektedir. Ortaöğretimin yeniden yapılandırılması konusunda alınan kararlarda dokuzuncu sınıfın yönlendirme sınıfı olması ve okullarda rehberlik servislerinin kurulması doğrultusunda 1970-1971 eğitim-öğretim yılında 24 okulda rehberlik uygulamaları resmi olarak başlamış ve bu sayı sürekli artmıştır (Tan, 1992; Kepçeoğlu, 1994). Poyraz (2006: 197). 8. Şûranın PDR hizmetlerinin gelişmesi ve yaygınlaşması için önemli olduğunu, 1973 yılında hazırlanan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu için bu Şûranın kaynak görevi gördüğünü belirtmiştir.

9. Şûra (1974) ile rehberliğe zaman ayrılması önerisi karşılık bulmuş ve 1974-1975 eğitim-öğretim yılında tüm orta dereceli okullarda rehberlik çalışmaları yürütülmüştür. Bu çalışmalar ek ders karşılığında yasal olarak uygulanmış ve sınıf rehber öğretmenliği olarak temellendirilmiştir (MEB Tebliğler Dergisi 1805, 1975; Doğan, 1990).

10. Şûra (1981), PDR hizmetlerinin ortaöğretimin yanında temel eğitim ile bütün okul kademelerinde yaygınlaştırılması kararı alınmıştır. Ayrıca bu Şûrada rehberlik personelinin yetiştirilmesi konusu gündeme gelmiştir. Bu gündemle alınan kararlar doğrultusunda PDR lisans programlarının açılması hızlanmıştır (MEB X. Şûra Raporu; 1981; Doğan, 1991). Bu Şûra PDR hizmetlerinin profesyonel bir uzmanlık alanı olarak gelişimi için önemlidir.

10. Şûradan hemen bir yıl sonra toplanılan 11. Şûrada (1982) Eğitim sisteminde yer alması gereken uzmanlık alanları ve bu alanlarda çalışacakların alacağı uzmanlık unvanları belirlenmiş ‘eğitimde rehberlik’ alanı ve ‘okul danışmanı’ unvanı kararda yer almıştır.

10. ve 11. Şûralarda alınan kararların 1981 yılında çıkan Yükseköğretim Kanununun (2547) düzenlenmesinde ve PDR bölümleri için lisans ve yüksek lisans programlarının başlatılarak sayısının artırılması zorunluluğunu oluşturduğu söylenebilir (Poyraz, 2006: 198).

Bahsedilen Şûralarla birlikte sonraki Şûralarda da PDR hizmetlerinin gündeme geldiği ve tavsiye kararların alınmaya devam ettiği görülmektedir. Özellikle 18. Şûrada (2010), PDR ilk kez gündem maddesi olarak Şûrada yer almıştır (Yüksel-Şahin, 2012: 103). 19. Şûrada ise

PDR yönetmeliğinin yeniden düzenlenmesi isteği ile ağır psikolojik sorun yaşayan öğrencilerin ailelerine de yardım sunulması gerektiği tavsiye edilmiştir.

Bugüne kadar 19 defa toplanan Milli Eğitim Şûraları, PDR alanına ilişkin birçok yeniliğin başlangıcı olduğu gibi sonucu da olmuştur. Öte yandan MEB'e sunulan tavsiyeler her zaman karşılık bulmamıştır. Bunun sebebi olarak da Şûraların bağlayıcı bir niteliğinin olmaması gösterilebilir (Çelik, Savaş, Takmak ve Tuti 2018: 147).

2.4.3.3 Devlet Planlama Teşkilatı Kalkınma Planları

Türkiye, 1929 ve sonrası dönemde dünyadaki ekonomik bunalım nedeniyle sanayi alanında ihtiyaç duyduğu gelişim çabasıyla planlı dönemlere başlamıştır. Planlı döneme II. Dünya Savaşıyla ara verilmiş savaşın bitiminden sonra İvedili Sanayi Planı (1946), Vaner Planı (1947) hazırlanmıştır. Bu planlardan sonra 1963'e kadar Plansız Kalkınma Dönemi olarak adlandırılan dönemde herhangi bir planlama yapılmamıştır (Delice, 2014: 25-39; Akça ve diğerleri, 2017: 396). Bu dönemlere kadar yapılan planlar daha çok sanayi ve ekonomi alanında olmakla beraber PDR hizmetlerini işaret eden herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

1950'lilerde Türkiye'nin gündeminde oluşmaya başlayan PDR hizmetlerinin kalkınma planlarındaki bulguları önemlidir. 1963 ile 2018 yılları arasında on tane Beş Yıllık Kalkınma Planı oluşturulmuştur ve bu planlar her ne kadar eğitim ve PDR hizmetleriyle doğrudan ilişkili gözükme de okulların donanımından mesleki rehberlik boyutuna kadar birçok konuda yönlendirici olmuştur (Kılıç, 1988).

Beş Yıllık Kalkınma Planlarına baktığımızda birinci planda (1963), eğitimin toplumun verimini arttırdığı belirtilerek kişilerin kabiliyetlerine göre yetiştirme imkânı sağlayacak etkili araç olduğu vurgulanmıştır. Açık olarak PDR hizmetlerinden bahsedilmemiş olsa da bu vurgulama önemlidir. İkinci planda (1968), öğrencilere rehber öğretmenler tarafından sağlanacak yöneltme faaliyetlerinde rehberlik hizmetlerinin verileceği belirtilmiş, gençlerin psikolojik sorunlarını çözmelerine yardımcı olacak yardım hizmetleri ile uygun mesleklere yönlendirme konusunda yeterli hizmetlerin olmadığı belirtilmiştir. Bu açıdan okullardaki rehberlik ve sağlık hizmetlerinin geliştirilmesinin sağlanacağı belirtilmiştir. Üçüncü planda (1973), temel eğitimin 8 yıla çıkarılmasına ilişkin alınan kararda rehberlik faaliyeti olarak bir üst eğitim kurumuna yönlendirmede yeteneklerin göz önüne alınması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca rehberlik hizmetleriyle gençliğin sosyal sorunlarına çözüm bulunabileceği de vurgulanmıştır. Dördüncü planda (1979), PDR hizmetlerine ilişkin herhangi bir planlamaya rastlanılmamıştır. Beşinci planda (1985), yükseköğretime yönlendirmenin

önemi vurgulanmıştır. Altıncı planda (1990), yedinci planda (1996), sekizinci (2001) ve dokuzuncu planlarda (2007) ilgi ve yetenekler doğrultusunda yönlendirmenin önemi vurgulanarak insan gücü yetiştirme amacıyla kalkınma planlarında yer bulmuştur. Onuncu planda ise rehberliğe bakış açısının devam ettiği fakat özellikle tek ebeveynlik üzerinden yaşanılabilecek bireysel problemlere psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin sunulmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Bu durum günümüzde PDR hizmetlerinin mesleki ve eğitsel rehberlik dışındaki yönlerinin de görülmeye başlandığını göstermektedir.

PDR hizmetlerine ilişkin bu gelişmelere baktığımızda 2. ve 3. Beş Yıllık Kalkınma Planlarının başlangıç ve okullara yayılımı açısından PDR için dönüm noktaları olduğu görülmektedir.

2.4.3.4 PDR Hizmetlerine İlişkin MEB Yönetmelikleri

Anayasada (124. Madde) yönetmeliklerin nasıl oluşturulabileceğine ilişkin açıklama mevcuttur. Milli Eğitim Bakanlığı da görev alanlarını ilgilendiren kanun ve tüzüklerin uygulanması (Gözler, 2015: 42) amacıyla yönetmelikler çıkartmaktadır. Yönetmelikler yazılı kaynak olmakla birlikte uygulamaların nasıl olacağını göstermesi açısından önemlidir. Bu açıdan PDR hizmetlerine ilişkin çıkartılan yönetmelikleri incelemek politika transferinin uygulamaya nasıl dönüştüğünü anlamayı sağlayacaktır.

Rehberlik kapsamında değerlendirilebilecek çalışmalara ilk olarak 1955 yılında açılmaya başlayan RAM'ların çalışmalarına ilişkin usul ve esaslara açıklık getirmek için Rehberlik ve Araştırma Merkezleri Yönetmeliğinin yayınlanmasıyla rastlanılmaktadır (MEB Teb. Der., 1968). Yine 1965 yılında yayımlanan Okul-Aile Birliği Yönetmeliği'nde çocuğun gelişimi açısından tanımlanan çalışmalara yer verilmiştir (Tan, 1974: 38). Daha sonra 1970 yılında, Orta Dereceli Okullarda Rehberlik Servislerinin Kuruluşu ve Görevleriyle İlgili Esaslar başlıklı bir genelge yayınlanmıştır (MEB Teb. Der., 1970). Bu genelge 2. Beş Yıllık Kalkınma Planı ile 8. MEB Şurasında alınan kararlardan etkilenecek orta dereceli okullarda Rehberlik servislerinin kuruluşu, çalışmaları ve teknikleri ile ilgili düzenlemeleri içermektedir (Doğan, 1991: 33-34). 1973 yılında çıkan 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri kanun maddesi haline getirilmiştir (Doğan, 1991: 31). 1974-1975 eğitim-öğretim yılından itibaren bütün orta dereceli okullardaki programlara haftada iki saat olmak üzere süre ayrılmıştır (MEB Teb. Der., 1974). 1980 yılında 2429 sayılı kanun ile MEB bünyesinde Özel Eğitim Genel Müdürlüğü kurulmuş ve 2 yıl sonra 179 sayılı kanun hükmünde kararname ile Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Daire Başkanlığı'na, 10 yıl sonra da 3797 sayılı kanun ile genel müdürlüğe dönüştürülmüştür. 1983 yılında Okul

Rehberlik Hizmetleri Yönergesi, 1985 yılında da Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir. Bu yönerge ve yönetmelik PDR hizmetlerinin uygulama boyutunda önemli bir yere sahip olmuş ve 2001 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. 24376 sayılı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği 2001 yılında yayınlanmış ve uzun yıllar bu yönetmelik ile PDR hizmetleri yürütülmüştür. Yürürlükten kaldırılan bu yönetmeliğin yerine 2017 yılında 30236 sayılı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği ile günümüzde okullarda ve RAM'lardaki PDR hizmetlerinin uygulanması ile bu alanda çalışacak olan kişilerin görevleri ile sorumluluklarına ilişkin usul ve esaslar düzenlenmektedir. Hâlihazırda MEB bünyesinde otuz beş binden fazla Rehberlik Öğretmeni bulunmaktadır ve bu yönetmeliğe tabidirler.

Türkiye'deki Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik hizmetlerinin tarihsel gelişim süreci incelendiğinde politika transferini işaret eden birçok noktası olduğu söylenebilir. Özellikle ABD ile yakınlaşmanın etkisiyle eğitim alanındaki gelişmeler; aktörlerin yaptığı çalışmalar, ABD'den gelen uzmanlar, ABD'ye yetiştirilmek üzere gönderilen eğitimciler ile bu süreçteki Milli Eğitim Şuralarına, Beş Yıllık Kalkınma Planlarına ve Mevzuata yansımaları politika transferini düşündürmüştür. Bu düşünceyle incelenen politika transferi ve PDR hizmetleri sonucunda elde edilen bulgular sonraki bölümde değerlendirilmiştir.

III. BÖLÜM

Türkiye’de Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerine İlişkin Politikaların Değişimi

Kamu politikaların değişiminin arkasında birçok olası sebep bulunmaktadır. Bu sebeplerin açıklanması politika değişimindeki dönüm noktalarının anlaşılmasını sağlayacak ve gelecekteki politika yapımlarına ışık tutacaktır. Genç bir alan olan Kamu Politikası Analizi çalışmaları bu açıdan önemlidir. Çalışmanın birinci bölümünde detaylı şekilde açıklanmaya çalışılan Kamu Politikası Analizinin bir kısmı olan, mevcut politikaları anlamaya (analysis of policies) ve diğer kısmı olan geleceğe yönelik bir politika oluşturmayı (analysis for policies) içerdiği belirtilmişti. Özellikle politika yapım sürecindeki bir dizi çalışmadan sonra oluşturulan politikaların değişimini açıklamaya çalışan alanlardan biri politika transferidir. Eğitim alanının küresel politikalardan yerel politikalara, uluslararası aktörlerden kamu kurumlarına kadar birçok faktörden etkilendiğini düşünürsek politika transferi genelde eğitim politikalarını özelde de PDR’ye ilişkin politikaların değişimini açıklayabileceği düşünülmektedir.

3.1 PDR Hizmetlerine İlişkin Politika Değişimindeki Noktalar

PDR hizmetlerine ilişkin Türkiye’deki gelişmelerin ve değişimlerin ortaya konulacağı bu kısımda değişim noktalarını belirlemek önemlidir. Bilimsel çalışmalarda bir araştırma yöntemi olarak kullanılan Değişim Noktası Analizi (Change-Point Analysis), düzenli bir şekilde toplanmış verilerin zaman içerisindeki değişimlerini ortaya çıkaran bir yöntemdir (Keser, 2018: 223). Değişim noktalarını analiz etmek mevcut politikaların değişimindeki hangi noktalara odaklanılabileceğini gösterecektir.

Türkiye’deki PDR Hizmetlerinin tarihsel olarak değişimini Doğan (2000: 2) beş döneme ayırmıştır. Bunlar; İlk Adımlar Dönemi (1950-1956), Biçimlendirici Yıllar (1957-1969), Okullardaki PDR Hizmetlerinin Şekillenmesi (1970-1981), PDR Alanında Lisans Programlarının Oluşumu (1982-1995) ve Okullara PDR Mezunlarının Atanması (1996-2000) dönemleridir. Bu dönemlere ek olarak altıncı dönem olarak PDR Hizmetlerinin Anlaşılması ve Yaygınlaşması (2001-Günümüz) eklenebilir. Çünkü 1999 yılında çıkan MEB Norm Kadro Yönetmeliği ile 2001 yılında yayımlanan PDR Hizmetleri Yönetmeliği, PDR hizmetlerinin yaygınlaşması ve anlaşılması için önemlidir ve bu bir değişim noktasıdır. Bahsedilen dönemler alan yazında kabul edilen dönemlerdir. Bu çalışmada da bu dönemler dikkatle

incelenmiş ve PDR hizmetlerine ilişkin politikaların değişimini politika transferi odaklı olarak üç dönemde açıklanmaya çalışılmıştır.

3.1.1 Politika Transferine Hazırlık Dönemi (1950-1974)

PDR hizmetleri alanında kaynak ülkenin ABD olduğu ve tüm dünyada bunun böyle kabul gördüğü ikinci bölümün dördüncü kısmında açıklanmıştır. Bu alana ilişkin politikaların şekillendiği ülkenin ABD olması ve diğer ülkelerin okullarında uyguladıkları PDR çalışmalarının kaynağının bu ülke olması politika transferi kavramı olan politika yayılımını düşündürmüştür. Politika Yayılımı (*Policy Diffusion*), bir ülkede benimsenen bir uygulamanın ya da düşüncenin sırayla diğer ülkelerce de benimsenmesi olarak (Eyestone, 1977: 441; Stone, 2000: 4) tanımlanmıştır. Öte yandan 1947'lerdeki Marshall yardımı ve 1952'de Türkiye'nin NATO'ya girmesiyle Türkiye ile ABD arasında yakınlaşma olduğu da bilinmektedir. Tan (1974: 34; 1992), Türkiye'deki Rehberlik faaliyetlerine ilişkin birçok gelişimin bu yakınlaşma ile oluştuğunu belirtmektedir. Bu yakınlaşma bir diğer kavram olan Politika Yakınsaması (*Policy Convergence*)'nı da düşündürmüştür. Politika Yakınsaması, gelişmişlik ya da güç dengesi açısından yakın olan ülkelerin ya da yönetimlerin politikalarda ve düşüncelerde benzerlikler oluşturma isteği ve eğilimi (Seeliger, 1996: 287) için kullanılmaktadır. Bahsedilen yakınlaşma ve aynı konjonktür içerisinde yer alma Politika Yakınsamasının da karşılığıdır. Bu da politika transferindeki aynılığa açısından değerlendirilebilir.

DP'nin iktidara gelmesinden sonra eğitim alanına ilişkin değişim arayışları mevcut duruma ilişkin sorunun yeniden tanımlanmasına neden olmuştur. Bu sorun tanımlama ile çağdaş bir eğitim hedeflenmiş ve ABD'den gelen alan uzmanları ile Türkiye'den ABD'ye PDR alanında eğitim almaları için gönderilen kişilerin ülkeye dönmesinin etkisiyle 'rehberlik' kavramı kullanılmaya başlanmıştır (Kepçeoğlu, 2001). Türk Milli Eğitimin kurumsal gündemine alınan rehberlik çalışmaları bu dönemde başlamıştır. Bu dönem aynı zamanda Türkiye'deki rehberlik çalışmalarının başlangıç noktasıdır. PDR alanındaki bu gelişim eğitimde PDR hizmetlerinin yürütülmesi için uygulanacak politikaların da başlangıç noktası olmuştur. Bu başlangıç noktasına politika transferi bağlamında bakıldığında transferin aktörleri olan uzmanlar öne çıkmaktadır. Kamu politikasına etki eden resmi aktörlerin içerisinde sayılabilecek uzmanların devlet eliyle çalışmalar yürüttükleri söylenebilir. Nitekim ABD'den gelen uzmanlardan John Ruffi, Ellsworth Tompkins, Lester Beals'in raporları ile ABD'de eğitim alıp ülkeye dönen Feriha Baymur ve Hasan Tan rehberlik çalışmalarına ilişkin

süreci başlatan önemli kişiler olmuştur. Bu uzmanlar, PDR alanına ilişkin politikaların formülasyonunda temel bilgiler aktarmışlardır.

Öte yandan siyasi partilerden iktidarı elinde bulunduranların politikaları uygulamaya sokması ve bu konudaki uygulamaları belirlemesi açısından önemli aktörlerin başında geldiği bilinmektedir. Mevcut sorunların ve memnuniyetsizliklerin çözümü için gündem belirleme, politikaların formülasyonu, politikaların uygulanması ve politikaların değerlendirilmesi aşamalarında etkin rolü olan bu aktörün PDR alanındaki uzmanların çağırılması ve ABD'ye öğrenim görmek üzere kişilerin gönderilmesinde başrolü oynadığı söylenebilir. 1950'deki seçimle birlikte iş başına gelen Demokrat Parti (DP) eğitim alanıyla birlikte PDR alanında da değişimi başlatmış ve bu dönemde Türkiye Amerikalı eğitim uzmanlarının akınına uğramıştır. Eğitimin birçok alanında çalışmalar yapan bu uzmanların raporları Türk Eğitim Sisteminin Amerikan eğitim modeline göre geliştirilmesinde önemli ölçüde etkili olmuştur (Kılıç, 2008: 83). Bunun, PDR alanındaki etkileri de kısa sürede görülmüş ve eğitim sistemi içerisindeki bireye ve onun ihtiyaçlarına önem verilmesi gibi görüşler ve çalışmalar PDR'nin eğitimdeki yerini ve önemini göstermiştir (Özoğlu, 2007: 50).

Siyasi partilerin, mecliste politikaları planlarken politika uygulayıcıların yani bürokratların bilgi birikimlerinden faydalanarak kamu sorunlarının çözümündeki alternatifleri oluşturduğu bilinmektedir. Politika transferindeki aktörlerden olan bürokratların özellikle politikaların uygulanması ve sonuçların değerlendirilmesi ile politika değişimini önermesi, önerilerin değişimlerin içerisinde alternatif olarak politika transferini işaret etmesi seçenekler dâhilinde olacaktır. Özellikle yeni iktidara gelen DP eğitim alanında değişiklikler için çalışmalara önem vermiştir. Mevcut eğitim sorunlarının seçim dönemlerinde sık sık dile getirilerek siyasi aktörlerin sorunu ortadan kaldırma amacıyla bir uygulamayı transfer etmeleri (Dolowitz ve Marsh, 1996: 347) gönüllü transfer kapsamına girmektedir. PDR alanındaki gelişmelerde 1950-1953 tarihleri arasında MEB Müsteşarlığını yürüten Reşat Tardu'nun çabası ve bakış açısının itici güç olduğu Özgüven (1990: 6) tarafından söylenmektedir. Bu da dönemin en üst düzeydeki bürokratin gönüllü olarak politika transferine işaret ettiğinin göstergesidir. Reşat Tardu'nun görevi bırakması sonrası PDR hizmetlerine ilişkin çalışmalar devam etmişse de 1956 yılına gelindiğinde bir duraklama dönemine girilmiş ve tekrar hız kazanıp MEB'e bağlı okullarda PDR hizmetlerinin şekillenmesi 1970'li yılları bulmuştur. Özellikle 1972 yılında MEB Müsteşarlığı görevine gelen Nusret Karcıoğlu döneminde okullarda PDR hizmetlerine ilişkin çalışmalara hız verilmiştir. ABD'de yüksek lisans eğitimi gören Karcıoğlu'nun eğitim alanında çalışmalar

yürüttüğü düşünüldüğünde ABD okul modelindeki PDR hizmetlerine ilişkin uygulamalara hâkim olduğu ve bu uygulamaları Türkiye'ye transfer etme düşüncesiyle okullara rehberlik saatlerinin eklenmesini ve yaz kurslarıyla rehberlik sertifikalarının verilmesini sağladığı sonucu çıkarılabilir. Her ne kadar hiyerarşik örgütlenmede müsteşar bakandan sonra gelse de bahsedilen dönemde Türkiye'de politika formülasyonunda ve politika uygulanmasında en etkin merciinin müsteşarlık makamı olduğu söylenebilir. Bu da Müsteşarların politika transferinde önemli etkiye sahip olduğunu, ikna edici ve karar verici konumda olduğunu göstermektedir.

Gönüllü politika transferi resmi aktörlerin rızalarına dayanır (Marsh, 1996: 344). Milli Eğitim Şuralarına baktığımızda özellikle 7. Şûra (1962) öğrencileri yeteneklerine göre yönlendirme kısmındaki ihtiyaca dönemin Milli Eğitim Bakanı tarafından dikkat çekilmiştir. 8. Şûrada (1970) da aynı soruna dikkat çekilerek mevcut durumdan memnuniyetsizliğin olduğu görülmüştür. 9. Şûrada (1974) yönlendirme boyutuna ilişkin bütün orta dereceli okullarda 2 ders saatinin rehberliğe ayrılması ile bu memnuniyetsizliğin giderilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Belirlenen bu iki saate her ne kadar sınıf rehber öğretmenleri ek ders karşılığında girmişse de okullarda PDR hizmetlerinin eğitimle iç içe geçmesini sağlamıştır. Milli Eğitim Şuralarına benzer olarak Beş Yıllık Kalkınma Planlarında, kişilerin kabiliyetlerine göre yetiştirme imkânı (Birinci Plan, 1963), öğrencilere rehber öğretmenler tarafından sağlanacak yöneltme faaliyetlerinde gençlerin psikolojik sorunlarını çözmelerine yardımcı olacak yardım hizmetleri ile uygun mesleklere yönlendirme konusu (İkinci Plan, 1968), rehberlik faaliyeti olarak bir üst eğitim kurumuna yönlendirmede yeteneklerin göz önüne alınması (Üçüncü Plan, 1973) vurgulanmıştır. Bu gelişmeler gönüllü olarak bir takım arayışın döneme hâkim olduğunu göstermektedir. Ayrıca politikaların değişimine ilişkin politika yapıcılarının iradesinin de ön plana çıktığı görülmektedir.

PDR alanındaki politika transferine ilişkin hazırlık dönemi uzun bir dönemi kapsamıştır. 1950'li yıllardan 1970'li yıllara kadar politika transferine ilişkin hazırlıklar yapıldığı ve 1970'den sonra okullarda PDR hizmetlerinin şekillenmeye başladığı görülmektedir. Önemli bir değişim noktası olarak okullardaki PDR hizmetlerinin şekillenmeye başladığı bu dönem alanda yetişmiş uzman personelin eksikliğini hissettirmiş ve bir diğer önemli değişim noktası olan PDR alanında lisans programlarının oluşumu ve şekillenmesi ile bu lisans mezunlarının okullara atanması dönemini başlatmıştır.

3.1.2 Politika Transferinin Uygulanması Dönemi (1975-2000)

İlk kez 1966 yılında Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bölümü'nde açılan PDR programıyla öğrenci yetiştirilmiştir. Bu program bir lisansüstü eğitim programını kapsamış ve genellikle akademik çalışmalar yürüten öğrenciler üniversitelerde çalışmalarını yürütmüşlerdir. 1974 yılında aynı üniversitede PDR bölümünün bağımsızlaşması ve Ankara Üniversitesi, ODTÜ ve Boğaziçi Üniversitesinde PDR bölümlerinde akademik alana ilişkin lisansüstü öğrencilerin yetiştirilmesi bir bilgi topluluğu oluşturmuştur. Bu bilgi topluluğu (*Epistemic Community*) her ne kadar politika yapım sürecinde doğrudan etkisi olmasa da politika değişimini sağlayan düşünce kuruluşlarına etki etmektedir. Özellikle Hasan Tan'ın: *Okullarda Rehberlik* (1954), *Rehberliğin Esasları* (1962) isimli kitapları ve ABD'li yazarlardan çevirdiği rehberlikle ilgili kitaplar ile akademik programların kurulması ve işleminde öncü olan Hacettepe Üniversitesi Öğretim Üyesi Feriha Baymur'un *Okullarımızda Önemli Bir Sorun: Rehberlik* (1971), *Türkiye'de Rehberlik Çalışmalarının Başlangıcı, Gelişimi ve Bugünkü Sorunları* (1980), *Genel Psikoloji* (1983) isimli kitapları alan yazını oluşturmuş. Bahsedilen akademisyenlerin ABD'den eğitim alıp dönmeleri ve ABD'deki uygulamalara dair bilgilerini akademideki öğrencilerine de aktarması sonrası gelişen alan yazını, ABD'deki eğitimde PDR çalışmalarına benzer şekilde Türkiye'de de çalışmalar yürütülmesini sağlamıştır. Ayrıca alan yazının gelişmesi ve meslek elemanlarının yetişmesi ile bir dernek kurulmuştur. Bir meslek derneği olan Türk PDR Derneği 1989 yılında kurulmuş ve ulusal bir dernek kimliği elde etmiştir. Dernekleşme süreci ile beraber alanın gelişmesi için çalışmalar hızlanmış ve dünyadaki gelişmeler de takip edilmiş, kongre ve çalıştaylar yapılmıştır. Politika transferini kolaylaştıran ve politika değişimi için zorlayan baskı grupları özellikle üyelerinin çıkarlarını gözeterek mevcut iktidar üzerinde baskı oluşturmak amaçlıdır (Türküne, 2006: 740). Katılımcı demokraside karar verme sürecine etki eden bu aktörler politika transferi konusunda da etkiye sahip olabilmektedir. PDR alanına ilişkin bir *dava koalisyonu çerçevesi* oluşmaya başlaması bu döneme denk gelmektedir. PDR alanının hızla yaygınlaşmaya başladığı bu dönemde benzer düşüncede olan kişi ve dernek ve kurumların sayısının hızla artması dava koalisyonu oluşmasını kaçınılmaz kılmıştır. Bu durumun da PDR alanındaki politika transferini kolaylaştırdığı düşünülmektedir.

Okullardaki rehberlik saatlerine branş öğretmenlerinin girmesi ve rehberlik etkinliklerini yürütmesi uygulaması sonrasında her okulda alanın uzmanı olan birine ihtiyaç duyulmuştur. Okullarda rehberlik servislerinin kurulmasına ilişkin genelge yayınlansa da PDR alanında yetişen lisansüstü mezunlara yönelik MEB'de tatminkâr kadrolar açılmadığı

için mezun olanlar Sağlık Bakanlığına bağlı kurumlarda veya üniversitelerdeki kadrolarda çalışmaya başlamışlardır (Özgüven, 1990: 9). Okullarda ihtiyaç duyulan rehberlik servislerine ise psikoloji, eğitim bilimleri, sosyoloji, felsefe, sosyal bilgiler gibi farklı bölümlerde öğrenim görmüş ya da görmekte olan kişilere kısa dönemli yaz kursları ve hizmet içi eğitim çalışmaları ile yetiştirilenler Okul Rehberlik Uzmanı olarak atanmışlardır (Kuzgun, 1981; Doğan, 1991: 36). Bu durum politika uygulanması noktasındaki kararlılığı göstermekle birlikte alana ilişkin lisans mezunlarının yetişmesini elzem kılmıştır. Lisans düzeyinde PDR bölümleri, okullara rehberlik uzmanı atamalarından yaklaşık on yıl sonra açılmıştır. 2547 sayılı Yükseköğretim Yasasıyla 1982 yılında lisans düzeyinde açılan programlardan 1986 yılında öğrenciler mezun olmuşlardır.

Lisans düzeyindeki örgütlenme ABD'dekine benzer şekilde eğitim fakültesi bünyesinde olmuştur. Ancak ABD'de okul psikolojik danışmanı olmak için lisans eğitiminden sonra belli bir kredideki dersi alıp alan uygulamalarının yapılmış olması gerekmektedir¹⁷. Türkiye'de henüz böyle bir uygulama yoktur. İçerik olarak ise lisans ve yüksek lisans düzeyinde özellikle ABD'deki modele benzer şekilde Carl Rogers'ın hümanistik yaklaşımlı çalışmaları Türkiye'deki akademisyenler tarafından benimsenmiş ve ders olarak okutulmuştur. Carl Rogers'ın 1942 yılında Danışma ve Psikoterapi (Counseling and Psychotherapy) kitabı psikolojik danışmanın hastaların yanında hasta olarak değerlendirilmeyecek insanlara da yapılması gerektiği fikri ile insancıl yaklaşımı ABD'ye damgasını vurmuştur (Pişkin, 2006). Türkiye'de Rehberliğin ilkelerine bakıldığında benzer şekilde insan hak ve sorumlulukları temelinde gönüllülüğe bağlı olarak birey merkezli demokratik bir yaklaşımın kabul gördüğü ve bireyin değerli olmasıyla koşulsuz kabul edildiği görülmektedir (Kuzgun, 2014; 29). 1983 yılında yayınlanan Okul Rehberlik Hizmetleri Yönergesinde (MEB Tebliğler Dergisi, 1983: 321) de bu bakış açısının etkili olduğu görülmektedir. Bu açıdan ABD'deki fikirle benzerlik gösterdiği söylenebilir. Burada politika transferinde ne kadar değişimin olduğu sorusu akıllara gelmektedir.

Politika transferinin derecelerine baktığımızda; kopyalama, öykünme, melezleştirme, sentez ve esinlenme şeklinde bir sıralamanın alan yazında kabul edildiğinden birinci bölümde bahsedilmişti. Türk Milli Eğitim Sistemindeki PDR hizmetlerinin uygulanmasına ilişkin politika transferinin derecesini anlamak için ABD'deki uygulamalarla karşılaştırmamız gerekmektedir. ABD'deki lisans eğitiminden sonra yüksek lisans eğitiminin de olması bir farklılık olarak gözükse de özellikle PDR alanının ilk geliştiği yıllarda 1924 yılında rehber

---

¹⁷ Detaylı akredite bilgisi için: <http://www.cacrep.org/2001Standards.html> adresine bakılabilir.

danışmanlık sertifikasyon sisteminin hayata geçirildiği görülmektedir (Ritchie, 2005; aktaran Pişkin, 2006). Bu durumun bizdeki 1970’li yıllardan başlayıp yakın zamana kadar süren sertifikasyon çalışmasıyla benzer olduğu görülmektedir. Yine ABD’deki 1930’lu yıllardaki “öğrenci kişilik çalışmaları” ile başlayan 1940 ve 1950’lerde yaygınlaşan bu model, 1960’lı yıllarda “öğrenci kişilik hizmetleri” adıyla ABD eğitim sistemine dâhil olmuştur. Türkiye’de de aynı durum çağdaş eğitim sistemi olarak öğretim ve yönetim boyutuna üçüncü boyut olarak eklenmiş ve bu şekilde sunulmuştur (Pişkin, 2006). ABD’deki uygulamaları kıyaslayan Pişkin (2006), ‘Türkiye’de Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü ve Yarını’ konulu kitap bölümünde ABD ile Türkiye’deki PDR alanının gelişen seyrini birbirine benzediğini söylemiş fakat yıl farkının olduğunu dile getirmiştir. Bu durumun kanıtları arasında 1900’lü yılların başına ABD’de geliştirilmiş olan zekâ ve yetenek testlerinin Türkiye’deki rehberlik hizmetlerinin başlangıcı olan 1950’li ve 1960’lı yıllarda Türkçe’ye çevrilmesi (Kuzgun, 2000; Özoğlu, 2007; Tan, 1986), ABD’de 1940’lı yıllarda ön plana çıkan birey merkezli yaklaşımın 1980’li yıllarda Türkiye’de popüler olması (Doğan, 1999), ABD’de 1970’li yıllardan itibaren önemsenen kapsamlı gelişimsel PDR modelinin 2000’li yıllardan sonra Türkiye’de PDR uygulamalarına yansması (Doğan, 2000; Erkan, 1995; Erkan, 2006; Korkut, 2003; Korkut, 2007; Nazlı, 2003; Yeşilyaprak, 2004) örneklerinin verilebileceğini söylemiştir. Tüm bu örnekler politika transferi için değerlerde ve ideolojilerde uyumu yakalamanın ön planda olduğunu göstermektedir. Süreç yaklaşımındaki uygulama aşamasında politika yapımına konu olan durumun hayata geçmesi için politika uygulayıcıların anlama ve uygulama şekli büyük önem arz etmektedir (Kaptı ve Alaç, 2015: 229). PDR alanına ilişkin uygulamaların da anlaşılması, değerlerin yerleşmesi uzun zaman almıştır.

Bir ülkedeki uygulamaların değişiklik yapılmadan başka bir ülke tarafından transfer edilmesi (Rose, 1991: 21; Dolowitz ve Marsh, 1996: 351) politika transferi derecesi olarak *kopyalamayı* ifade etmektedir. PDR hizmetlerinin ABD’den bire bir kopyalanarak alındığını söylemek ise pek mümkün görünmemektedir PDR hizmetlerinin kaynağı olan ABD’deki gelişim çizgisinin 30-40 yıllık bir süreden sonra Türkiye’de görülse de PDR uzmanı yetiştirme, uygulamaya konulan yönetmeliklerin Milli Eğitim Temel Kanunu’na göre hazırlanması, Türkiye’deki eğitim sisteminin oluşturduğu kültür yapısı gibi sebeplerden dolayı transfer derecesin kopyalama olmadığı söylenebilir. Ayrıca kopyalama derecesinde yapılan politika transferi genellikle zorunlu transfer kapsamında değerlendirilmektedir. Türkiye’deki PDR hizmetlerine ilişkin politika oluşumunun ise zorunluluktan ziyade gönüllü bir süreç olduğu söylenebilir. Kopyalama derecesinden farklı olarak uygulanacak politikanın

transfere ilişkin uygulamayı temel alıp bazı değişikliklerin yapılarak gerçekleştirilmesini ifade eden öykünme Türk Milli Eğitim Sistemindeki PDR hizmetlerinin değişim derecesini daha iyi açıklamaktadır. Temelde ABD’deki bir uygulamaya öykünme olduğu şimdiye kadar yapılan incelemelerde görülmektedir. Birebir kopyalamanın gerçekleşmediği durumlarda öykünme yoluyla politika transferinin gerçekleşmesi olağandır. Ayrıca, PDR’nin ABD’deki gelişim çizgisinin 30-40 yıllık bir süreden sonra Türkiye’de görülmesi sürece yönelik süreklilik arz eden bir değişim çizgisinin olduğunu göstermektedir. Başlanılan politika transferinin devamının geleceğini gösteren bu durum Türkiye’deki PDR alanına ilişkin gelişmelerin bir sıra halinde ABD’deki gelişmeleri takip ettiğini hatta bir bağımlılık olduğunu göstermektedir. Bu bağımlılığın ABD’deki gelişmelere öykünme ile başladığı düşünülmektedir.

3.1.3 Politika Transferinin Yaygınlaşması (2001-Günümüz)

PDR alanında lisans programlarının oluşturulması ve okullara PDR mezunlarının atanması ile birlikte transfer edilen politikanın yaygınlaştırılması ve Milli Eğitim Sistemine tam olarak dâhil edilmesi dönemine geçilmiştir. 2001 yılında yayınlanan Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği ile Rehberlik ve Araştırma Merkezleri ve örgün eğitim kurumlarındaki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Servislerinin kuruluşlarıyla işleyişine yönelik esaslar düzenlenmiştir. 1985 tarihli Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği böylelikle yürürlükten kaldırılmış ve rehberlik hizmetlerine ilişkin yeni bir dönem başlamıştır. Özellikle 2001 yılındaki yönetmeliğin ‘Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerinin Temel Özellikleri’ bölümünde PDR hizmetlerinin kapsamı açıklanmaya çalışılmış ve okul öncesinden ortaöğretime kadar olan tüm kademelerdeki PDR hizmetleri tanımlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca okul müdürlerinin görevleri kısmına okul rehberlik servislerinin fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması ve Rehber Öğretmene ayrı bir odanın oluşturulması gibi PDR hizmetlerinin yürütülmesinde somut görevlerin eklenmesi PDR hizmetlerinin sunulmasını her okul için zorunluluk haline getirmiş ve yaygınlaştırmıştır.

Bu yaygınlaşma isteği devam etmiş ve 2017 Yılında Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği güncelleştirmelerle yeniden yayınlanmıştır. Günümüzde her okulda rehberlik servisinin olması gerekmekte ancak norm kadro yönetmeliğine göre atama yapılmaktadır. 1999 yılında yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumların Yönetici ve Öğretmenlerinin Norm Kadrolarına İlişkin Yönetmelikle hızlanan Rehber Öğretmenlerin atanması dönemi 2014 yılında çıkan yeni yönetmelikle¹⁸ yeniden düzenlenmiş ve okul

¹⁸ Okul rehberlik servislerine Rehber Öğretmen atanmasına ilişkin 2014 yılında çıkan yönetmelik maddeleri 2016 ve 2017 yıllarında değişikliğe uğrayarak son halini almıştır. Buna göre;

öncesinden ortaöğretime kadar her kademeye yayılmıştır. 2019 yılı itibariyle Türkiye'deki okullarda görev yapan 35 bin civarında Rehber Öğretmen bulunmaktadır. Okullardaki PDR hizmetlerinin yaygınlaştırılması için politika yapıcıların kararlılığı bu sayı ve yönetmeliklerle ortaya çıkmaktadır.

PDR alanının okullarda yaygınlaşmasının perçinlenmesi eğitimde 'davranışçı' modeli terk edip 'inşacı (yapılandırmacı)' modele yönelişi gösteren 2005 yılındaki müfredat değişikliğiyle olmuştur. Bu dönemde talim ve terbiye kurulu başkanı olan Ziya Selçuk ile Adalet ve Kalkınma Partisi'nden MEB bakanı olan Hüseyin Çelik'in 'eğitimde reform' olarak adlandırdıkları yapılandırmacı yaklaşım ile öğretmenlere otorite rolü yerine 'rehberlik yapan, işbirliği sağlayıcı, yardımcı, kolaylaştırıcı, kendini geliştirici, planlayıcı, yönlendirici, bireysel farklılıkları dikkate alıcı, sağlık ve güvenliği sağlayıcı' (İnceleme Raporu, 2005: 39) rolleri biçilmiştir. Bu rol değişimi uzun yıllar sağlanamamışsa da okullarda bu rollere benzer söylem ile birebir örtüşen PDR alanının hızlı yaygınlaşmasını sağlamıştır. Nitekim bu dönemden sonra üniversitelerden mezun olan Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmenlerin okullara atanması diğer branşlara göre daha kolay olmuştur. Bu durumun politika yapımı ve uygulanmasında aktörlerin önemini bir kez daha göstermektedir.

Her kademede rehberlik faaliyetlerine önem verilmesi ile ABD'de 1970'li yıllarda yaygınlaşan kapsamlı gelişimsel rehberlik modeline geçiş yapılmış ve kademelere göre hazırlanan rehberlik etkinlikleri ile uygulamalara geçilmiştir. Yine bu dönemde lisans programlarında gelişmeler olmuş; 2007 yılında PDR ile ilgili lisans programları birleştirilerek Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık adı altında toplanmıştır. Ayrıca 2018 yılında YÖK tarafından PDR alanına ilişkin yeni lisans programı yayınlanarak güncelleştirmeler devam etmiştir.

---

a) Her derece ve türdeki özel eğitim kurumlarına (aynı bina veya bahçede farklı kademelerde eğitim veren özel eğitim kurumlarından öğrenci sayısı fazla olana verilmek üzere), toplam öğrenci sayısı 25 ve daha fazlası için 1,
b) İlkokullarda öğrenci sayısı 300, ortaokul, imam hatip ortaokulları ve anaokullarında öğrenci sayısı 150 ve daha fazla olanların her birine 1,

c) Ortaöğretim kurumlarından öğrenci sayısı 150 ve daha fazla olanların her birine 1,

ç) Yatılı veya pansiyonlu eğitim kurumlarının öğrenci sayılarına bakılmaksızın her birine 1,

d) İlçe merkezindeki ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında öğrenci sayısının yetersiz olması nedeniyle norm kadro verilememesi hâlinde öğrenci sayısı en fazla olan eğitim kurumuna 1,

e) Meslekî eğitim merkezlerinden çırak ve kursiyer sayısı 200 ve daha fazla olanların her birine 1, rehberlik alan öğretmeni norm kadrosu verilir.

Ayrıca Özel eğitim kurumlarında öğrenci sayısının 100 ve 100'ün katlarına, diğer eğitim kurumlarında ise öğrenci sayısının 500 ve 500'ün katlarına ulaşması hâlinde her defasında ilave olarak 1 rehberlik alan öğretmeni norm kadrosu daha verilir.

3.2 PDR Hizmetlerine İlişkin Politika Transferinin Başarısı/Başarısızlığı

PDR alanındaki politika transferine ilişkin değişim noktalarına bakıldığında transfer için bir hazırlık dönemi ile uygulanma dönemi sonunda yaygınlaşma döneminin olması politika transferinin kararlı bir şekilde devam ettiğini göstermektedir. Öte yandan Türkiye'deki MEB'e bağlı örgün eğitim kurumlarındaki PDR uygulamalarının sorunlarına bakmak bize politika transferinin başarısı/başarısızlığı hakkında fikir verecektir.

PDR alanının MEB'de ilk somut karşılığını bulduğu kurumlardan biri Rehberlik ve Araştırma Merkezleridir (RAM). RAM'larda hem PDR hem de Özel Eğitim alanlarında hizmet verilmektedir. PDR ile Özel Eğitim farklı alanlar olmasına rağmen bir arada bulunması, PDR'nin anlamı bakımından sorunlu bir kavramlaştırmaya neden olmuştur (Özoğlu, 2007: 51). PDR hizmetleri, özel eğitime ihtiyaç duyan engelli/engellenmiş bireylere yönelik bir yardım hizmeti olarak algılanmış ve beklentilerle uygulamalar bu yönde gelişmiştir (Doğan, 1996). Bu yöndeki gelişim başlangıcından beri PDR hizmetlerinin doğru anlaşılmasını engellemiştir (Özoğlu, 2007; Kuzgun, 1993; Doğan, 1996; Yeşilyaprak, 2009: 200). Bu durum hala devam etmekle beraber bakanlık düzeyinde Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Özel Eğitim Daire Başkanlığı ile Rehberlik Hizmetleri Daire Başkanlığı olarak iki ayrı daire başkanlığı şeklinde çalışmaların ayrıştırılmaya çalışıldığı görülmektedir.

Diğer bir sorun ise kısa yaz kursları veya hizmet içi eğitim ile rehberlik personeli yetiştirilmeye çalışılmış olmasıdır. Okullarda rehberlik hizmetlerinin sunumuna ilk başladığında, yetiştirilen öğretmenler okullardaki görevini başaramamış, PDR alanına ilişkin yeterli beceri ve donanımına sahip olunmadığından, kuramdan uygulamaya geçiş sağlanamamıştır (Doğan, 1991: 36; Poyraz, 2006: 2003). Ayrıca rehberliği dikkate alan yasal düzenlemelerin eğitim kurumlarının geleneksel işleyişini kırmakta zorlanması da kuramdan uygulamaya geçişi engellemiştir (Poyraz, 2006: 203). PDR hizmetlerinin özellikle, özel eğitim, boş geçen ders, direkt disiplin sağlayıcı olarak algılanması patika bağımlılığı olarak değerlendirilebilir. Var olan bir sistemin içerisine yeni bir soluk getirme politikası bir anlamda bir dirençle karşılanmıştır. Kurumsal analizin konusu olan ve patika bağımlılığı olarak adlandırılan bu durum, eskinin yeninin uygulanmasını etkilemesidir. Bu noktada bahsedilen gelişmeler, daha eski uygulamaların PDR alanındaki değişim sürecini olumsuz etkilemesini açıklamaktadır.

1974 yılından itibaren bütün orta dereceli okullarda iki ders saati rehberlik saati olarak ayrılmıştır. Sonraki dönemlerde de tüm kademelerde rehberliğe ders saati ayrılmaya başlanmıştır. Bu durum rehberlik alanına ilişkin yeterince bilgi sahibi olmayan ya da eski uygulamadan vazgeçemeyen öğretmen ve idarecilerin uygulamaları ile öğrenciler tarafından bir ders gibi algılanmasına sebep olmuştur. Ayrıca, her ne kadar rehberlik saatlerinde yapılacak etkinlikler bakanlık tarafından belirlenmişse de birçok sınıf rehber öğretmenin etkinlikleri yapmaması, rehberlik ders süresinin boş geçmesi ya da derse giren öğretmenlerin kendi branşına ilişkin çalışmalar yapması rehberliğin boş ders olarak algılanmasına neden olmuştur. Bu durum, yukarıda bahsi geçen patika bağımlılığına ilişkin kanıyı güçlendirmektedir.

Bir diğer sorun da alanda çalışanların meslek unvanları konusudur. Rehberlik hizmetlerinin yerleşmeye başladığı dönemden itibaren yapılan Milli Eğitim Şuralarına baktığımızda ilk dört şura (7, 8, 9, 10. Şuralarda) ile 12. ve 14. Milli Eğitim Şurası'nda meslek unvanı kullanılmamıştır. 11. Milli Eğitim Şurası'nda (1982) Okul Danışmanı unvanı; 13. Milli Eğitim Şurası'nda (1990) rehber öğretmen; 15. Milli Eğitim Şurası'nda (1996) Rehberlik Elemanı, Rehber Öğretmen ve Psikolojik Danışman unvanları ayrı ayrı; 16. Milli Eğitim Şurası'nda (1999) Rehberlikten Sorumlu Olanlar; 17. Milli Eğitim Şurası'nda (2006), Rehber Öğretmen; 18. Milli Eğitim Şurası'nda (2010), Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman; 19. Milli Eğitim Şurası'nda (2018) ise Rehber Öğretmen unvanı kullanılmıştır. Özellikle 15. Milli Eğitim Şurası'nda unvan karmaşasının olduğu görülmektedir (Yüksel-Şahin, 2012: 110). MEB'de Bugüne kadar çıkan PDR yönetmeliklerine baktığımızda; 1985 yılındaki Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği'nde Rehber Öğretmen unvanının kullanıldığı, 2001 Yılındaki yönetmelikte Rehber Öğretmen ve parantez içinde de Psikolojik Danışman unvanlarının kullanıldığı, 2017 yılındaki yönetmelikte ise Rehberlik Öğretmeni unvanının kullanıldığı görülmektedir. Okullarda görev yapanların Rehber Öğretmen/Rehberlik unvanlarının kullanılması, yönetici ve öğretmenlerin yanlış ve farklı bir görev beklentisi içinde olmalarına neden olduğu ve PDR hizmetlerini yürütenlerin öğretmen olmadığı vurgulanmaktadır (Yüksel-Şahin, 2012: 110). Yine Türkiye'deki diğer resmi dokümanlara bakıldığında¹⁹; Eğitim Uzmanı, Eğitim Uzman Yardımcısı, Rehberlik Uzmanı, Rehber, Danışman Rehber, Grup Rehberi, Rehberlik Müşaviri, Mesleğe Yönelme ve Rehberlik Uzmanı, Danışman, Okul Danışmanı, Okul Psikoloğu, Danışma Psikoloğu, gibi farklı

¹⁹ 01.11.2017 tarihli ve 30227 sayılı Resmi Gazete'de; Psikolojik Danışman (Seviye 6), Okul Psikolojik Danışmanı (Seviye 7), Kariyer Psikolojik Danışmanı (Seviye 7) Ulusal Meslek Standardı kapsamında ilk defa tanımlanmıştır. Buda yasal olarak henüz tanımlama yapıldığını göstermektedir.

unvanlarla anıldığı görülmektedir (Doğan, 1991: 38). Politika transferinde kaynak ülke olan ABD'ye baktığımızda ise rol karmaşasının orada da yaşandığı PDR alanında çalışanların rollerinin ve unvanlarının eyaletten eyalete göre bile değiştiği dile getirilmektedir (Sink, 2002; Gysbers, 2001; Paisley ve McMahon, 2001; aktaran Pişkin, 2006). Bu da transfere konu olan politikanın sorunları ile beraber transfer edildiğini, öykünme yoluyla benzemeye çalışıldığını göstermektedir.

Alandaki başka bir sorun, PDR hizmetlerinin bir dönem ortaöğretim mezunlarının üniversite kapılarında yığılması sorununa çare olabilecek cankurtaran simidi olarak görülmesidir (Doğan, 1991: 30). Özellikle Beş Yıllık Kalkınma Planlarında ve Milli Eğitim Şuralarında PDR hizmetlerinin insan gücü planlaması aracı olarak görülmüştür (Yeşilyaprak, 2009: 200). PDR Hizmetlerinin bir boyutunu oluşturan yönlendirme faaliyetlerinin ön plana çıkarılarak sadece yöneltme olarak algılanması alanın felsefesine ve amacına uygun değildir (Poyraz, 2006: 196; Yeşilyaprak, 2009: 201). ABD'de PDR alanının ilk olarak mesleğe ya da bir işe yönlendirme olarak başlamasının etkileri günümüzde devam ettiği söylenebilir. Ancak bu etkinin alanın Türkiye'de genişlemesine yaradığı da düşünülebilir. Rehberliğin bireyleri yetenek ve ilgilerine göre bir üst kurumu seçme ya da mesleğe yerleştirme işlevinin piyasanın iş gücü ihtiyacının karşılanması talebinin olduğunun altını çizmek gerekmektedir. Bu talebin PDR'nin yükselmesini sağladığı sonucu çıkmaktadır.

Tüm bu sorunlara baktığımızda Psikolojik Danışma ve Rehberlik hizmetlerinin eğitim sistemimize tam yerleştirilemediği görülmektedir. Bunun öncelikli nedenin de gerekli hazırlıklar yapılmadan ve tam olarak anlaşılmadan PDR çalışmalarının bütün okullara yaygınlaştırılmaya çalışılmasıdır (Baymur, 1990: 23). Özellikle PDR alanının en azından yakın döneme kadar Türkiye'de tam olarak anlaşılamadığı görülmektedir. Bu durum politika transferinin kısmi olarak başarısız olduğunu düşündürmektedir. Politika transferinde, bir ülkede başarılı olan politikanın başka bir ülkede de aynı derecede başarılı olacağı varsayımı her zaman geçerli değildir (Sobacı, 2009: 93). PDR alanının MEB içerisindeki sorunların alanın kendisinden ya da *bilgisiz transfer* sebebiyle olabileceği düşünülmektedir. Bilgisiz transfer, politikayı ithal eden ülkenin, politikanın alındığı ülke konusunda yeterince bilgiye sahip olmamasını ifade etmektedir (Dolowitz ve Marsh, 2000: 17). PDR alanında ön hazırlıklar yapılmadan (lisans programları açılmadan, öğretmen ve yöneticiler bu konuda eğitilmeden), gerekli altyapı oluşturulmadan 1971 yılında başlatılan okullardaki PDR uygulamaları hayata geçirilmeye çalışılmıştır (Özoğlu, 2007; Özgüven, 1990; Kuzgun, 1990; Kepçeoğlu, 1994). Bu da göstermektedir ki yeterince bilgi sahibi olunmadan ilgili politika

hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca kaynak ülke olan ABD’de bazı sorunları (rol karmaşası gibi) olan PDR alanının sorunlarıyla beraber transfer edildiği görülmektedir.

Politika transferinin kısmi başarısızlığının nedenlerinden birinin de *uyumsuz transfer olduğu* düşünülmektedir. Uyumsuz transfer, politikayı transfer eden ülke ile politikayı ithal eden ülkelerin sosyal, ekonomik, siyasal ve ideolojik farklılıklara yönelik uyumsuzlukların olmasını ifade etmektedir (Dolowitz ve Marsh, 2000: 17). Türkiye’de PDR hizmetlerinin başlangıcının 1950’lerde ABD’den gelen uzmanlarla ve ABD’ye öğrenim görmek üzere gönderilenlerin Türkiye’ye dönmesiyle olduğu belirtilmişti. Yabancı uzmanların Türkiye’de geçirdikleri sürelerin az olması nedeniyle Türkiye’yi ve Türk Eğitim Sistemini tam olarak anlayabildikleri söylenemez. Uzmanlar, kendi alanlarındaki raporları hazırlamak için farklı illeri ziyaret ederek veri toplamışlardır. Ancak toplanan veriler sadece büyük illerle sınırlı kalmıştır. PDR hizmetlerinin ABD’de olduğu gibi Türkiye’de de yaygınlaştırılmasında ekonomik, sosyal ve siyasal farklılığı anlamak için yeterli sürede ve yeterli ilde çalışma yapamamışlardır. Genellikle kendi ülkelerinde aynı sorunu nasıl çözmüşlerse Türkiye’ye de aynısını tavsiye etmişlerdir. Bu durumun, raporların yazıldığı döneme uygun olmamasının da etkisi olduğu düşünülmektedir (Ekizceli, 2006: 192-193). Ayrıca ABD’de Carl Rogers’ın PDR alanında benimsenen Birey Merkezli Danışmanlık modelinin Türkiye’deki danışmanlık modelince de benimsenmesi çalışmaları yoğun bir şekilde sürmüştür. Ancak görece hiyerarşik ve otoriter olan Türkiye toplumunda öğretmenlerin bir otorite figürü olarak görülmesi ve öğrencilerin kendi kararlarını verebilmesine ve danışmaya gönüllü olarak başvurmasına ilişkin duyulan şüphe sebebiyle uyumsuzluk olduğu söylenebilir. Bu durumun değerlerdeki uyumsuzlukla alakalı olduğu düşünülmektedir. Ayrıca okullardaki rehberlik servislerinin sadece sorunlu öğrencilerle uğraşan ve disiplin görevini yürüten bir birim olarak algılanması uzun yıllar devam etmiştir. Bu durumun PDR hizmetlerinin MEB sistemindeki kurumlarda anlaşılmadığını, sorunlu bir kurumsallaşmanın oluştuğunu göstermektedir.

PDR alanına ilişkin politika transferi başlangıçta hızlı bir süreçle başlasa da uzun yıllar yaygınlaşamadığı görülmektedir. Bunun sebepleri incelendiğinde; eğitim alanının başka önceliklerin (okulların fiziki eksiklikleri, öğretmen yetersizliği) olması, bilgi eksikliği ve değerlerin uyumsuzluğu görülmektedir. PDR alanındaki politika transferini kısıtlayan ve başarısız kılan etkenlerin önemli bir kısmını kurumların değişime direnç göstermesi ile patika bağımlılığı oluşturmaktadır.

Öte taraftan PDR alanına ilişkin politika transferi için tam bir başarısızlıktan söz etmek mümkün değildir. Yaklaşık 70 yıl önce başlayan PDR alanına ilişkin politika transferi

sürecinin devam ettiğini belirtmek gerekir. Page (2000: 5), politika transferinin bazen uzun zamanlar sonunda, kurulan kurumlar ya da değişen düşüncelerle gerçekleşebileceğini belirtmektedir. PDR alanındaki politikaların transfer sürecinin de devam ettiği düşünüldüğünde bir sonuca varmak için erken olduğu söylenebilir. Ayrıca gönüllü olarak başlanılan politika transferinin bir izlek oluşturarak belli bir süre sonra zorunluluğa dönüştüğü de düşünülmektedir. Bu açıdan PDR alanının Türkiye’de halen gelişme döneminde olduğu söylenebilir.

1950’lilerde kavramsal düzeyde başlayan, 1970’lerde Türk Eğitim Sisteminde uygulamaya başlanılan ve 2000’li yıllarda yaygınlaşan PDR hizmetleri önemi ve gereği tüm ilgililerce kabul edilmektedir. Ancak “*Hangi amaca yönelik ve nasıl gerçekleştirileceği*” konusunda çözüm bekleyen sorunları da mevcuttur (Yeşilyaprak, 2009: 200). Özellikle yakın dönemde okulların fiziki iyileşmeleri, öğretmen açığının büyük oranda kapanması ile PDR alanına ilişkin yaygınlaşma yaşanmıştır. Ayrıca ilk dönemdeki dirençler azalarak PDR alanına ilişkin değerlerle kurumlar uyumlu hale gelmesi ile bu yaygınlaşma hız kazanmıştır. Politika transferinin kısmi başarısı olarak Türk Milli Eğitim Sisteminde Çağdaş Eğitimin bir gereği ve önemli bir Öğrenci Kişilik Hizmeti olarak gelişmeye devam eden önemli bir politika uygulaması olarak gelişimin sürdüğü söylenebilir.

SONUÇ

Çalışmanın amacı, Türk Milli Eğitim Sisteminde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik (PDR) Hizmetleri politikalarının değişimi ve bir kamu politikasına dönüşme sürecini anlamak ve açıklamaktır. Çalışmada çağdaş eğitim sisteminde yönetim ve öğretim boyutunun yanında öğrenci kişilik hizmetleri olarak sunulan psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri politikalarının Türkiye'deki gelişimi incelenmiştir. Bu inceleme literatür taramasıyla başlamış, sonrasında politika transferi alanı çerçevesinde süreç analizi, doküman analizi ve değişim noktaları analizi yöntemleri kullanılarak değişimin niteliği ile yansımalarını içeren çalışma yapılmıştır.

Bu tezin çerçevesini oluşturan Politika Transferi alanından yola çıkılarak; ilk olarak PDR hizmetlerinin politika transferi yolu ile ABD'den alındığı, ikinci olarak da bu transferin gönüllü bir transfer olduğu, üçüncü olarak da transferin derecesinin kopyalama olduğu hipotezleriyle çalışma yürütülmüştür. Hipotezlere ilişkin bulgulara ulaşmak için ABD'den gelen uzmanların raporları, beş yıllık kalkınma planları, milli eğitim şûraları ve PDR hizmetlerine ilişkin yönetmeliklerde yer alan değişim süreci incelenmiştir. Bu dokümanların dönemin kamu politikalarının oluşmasındaki eğilimi açıklayacağı düşünülmüştür.

Çalışmada PDR hizmetlerine ilişkin kaynak ülkenin ABD olduğu ve tüm dünyada bunun böyle kabul edildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulguyla ABD'nin PDR'ye ilişkin politikalarını geliştiren ve Türkiye'ye ihraç eden ülke olduğu sonucuna varılmıştır. Politika transferinin nedenlerine bakıldığında politika değişimi için yeni arayışların olduğu ve iktidara gelen DP'nin mevcut eğitim politikalarına ilişkin yetersizlik algısının ve memnuniyetsizliğinin ön plana çıktığı görülmektedir.

Özellikle 1950 yılından sonra Demokrat Partinin iktidar olmasıyla eğitim politikalarına ilişkin yeni bir arayışla bu alanda politika geliştiren ABD'den uzman çağırılması ve eğitim almak üzere ABD'ye öğrenci gönderilmesi politika transferine ilişkin gönüllülük temelinde bir süreç olarak başlandığı sonucuna ulaştırmıştır. Ancak ulusların karşılıklı bağımlılıklarının ve bağlanmışlıklarının olması, ekonomik ve yönetsel antlaşmaların eğitim alanını da etkilemesi ve değişimi zorunlu kılması gerçekleştirilen politika transferinin, transfer nedenleri düzleminin (gönüllülük-zorunluluk düzlemi) orta noktasına yakın olabileceğini göstermektedir. Yine de MEB açısından bakıldığında kamu politikasının oluşma sürecinde, gündem oluşturmada değerlendirilmeye kadar, çok aktörlü bir yapının olduğu bu yapının da

önde gelen oyuncusu olarak devlet-hükümet eksenli gönüllü bir talebin olduğu sonucuna varılmıştır.

Politika transferi, Türkiye’de İkinci Dünya Savaşı ile 1980 sonrasındaki süreçte kamu politikası yapımında önemli bir yöntem olmuş ve 2000’den sonra neo-liberal politikalarla hız kazanmıştır (Demirci, 2014: 143). Bu dönemler ile PDR’nin “Politika Transferine Hazırlık Dönemi”, “Politika Transferinin Uygulanması Dönemi” ve “Politika Transferinin Yaygınlaşması Dönemi” değişim noktalarıyla benzerlik göstermektedir. Ayrıca 1980 sonrası dönemde devletin işlevlerini yeniden tanımlama çalışmalarıyla belirginleşen neo-liberal söylemlerin PDR alanındaki hümanistik biçimlenmeyle benzer argümanları (çağdaş eğitim, eşitçilik, özgüven geliştirme, girişimcilik, yetenek vb.) kullandıkları da görülmektedir. PDR hizmetlerine ilişkin gelişmelere baktığımızda özellikle 2. ve 3. beş yıllık kalkınma planlarının dönüm noktaları olduğu görülmektedir. Ayrıca, PDR’nin beş yıllık kalkınma planlarında işgücünü arttırmak için yetenekler doğrultusunda yönlendirme aracı olarak görüldüğü çok açıktır. Bu veriler ışığında PDR hizmetlerinin neo-liberal politikalarla çelişmediği, bir ideolojik uyumun olduğu sonucuna ulaşılabilir. Ayrıca liberal demokrasilerin karakteri gereği uluslararası tecrübelerden pozitif ve negatif dersler çıkarılarak oluşturulacak kamu politikalarının transfer edilmesi ve ardından bu transferlerin bir izlek oluşturarak devam etmesi olağandır. PDR alanındaki gelişmelere baktığımızda, politika değişimi süreci sonrasında yapılan değişimlerde ABD’deki uygulamaların yaklaşık 30-40 yıl sonra Türkiye’de de uygulanmaya başladığını²⁰, alandaki değişimlerin de sürekli transfer edildiği görülmektedir. Yine PDR alanındaki politika transferinin yaygınlaşmaya başladığı dönemde kurulan PDR Derneği (1989) bir çıkar grubu olarak faaliyetlerine başlamış, kongre ve yayınlarla düşünce kuruluşu gibi PDR alanındaki gelişimleri/değişimleri aktarmada ve hazırlanan kamu politikalarının meşruluğunun sağlanmasında etkili olmuştur.

Politika transferi derecesine (kopyalama, öykünme, melezleştirme ve sentez ve esinlenme) ilişkin yapılan değerlendirmede PDR alanına ilişkin ABD’deki uygulamaların birebir alınmadığı, kopyalama derecesinden farklı olarak transferin bir öykünme olduğu sonucuna varılmıştır. PDR alanına ilişkin uygulamada ABD temel alınmış olmakla beraber (örneğin, eğitim fakültesinde yer alması) bazı değişikliklerin yapılarak (ABD’de 4 yıllık eğitimden sonra yüksek lisans eğitimi alınıp ardından çalışmaya hak kazanılırken Türkiye’de

---

²⁰ Mesleki Rehberlik, Psikolojik Danışmanlık, Hümanistik yaklaşım, Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik, Kariyer-Okul-Rehabilitasyon-Ruh-Aile Psikolojik Danışmanlığı.

4 yıllık lisans eğitiminden sonra ilgili sınavlardan geçilip çalışmaya hak kazanılmaktadır) transferin gerçekleştiği görülmektedir.

Türkiye’de yaklaşık 70 yıllık bir geçmişi olan PDR Hizmetleri alanında MEB’de birçok kere mevzuat değişikliğine gidilmiştir. Temelde 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununa entegre edilen PDR Hizmetleri görev ve unvan karmaşıklığı yaşamaktadır. Yıllarca farklı unvan ve farklı görev tanımlarıyla süregelen bu alanda belirsizliğin sürdüğü görülmektedir. Örneğin, 2017 yılında Ulusal Mesleki Standartlara göre Okul Psikolojik Danışmanlığı tanımlanmış olmasına rağmen henüz MEB Rehberlik Yönetmeliğinde bu unvan yer almamıştır. ABD’de Psikoloji alanının uygulamalı bir alanı olarak tanımlanan PDR alanında çalışanlar meslek elamanı olarak kabul edilmektedir. Ancak Türkiye’de henüz böyle bir düzenleme yoktur. Bu ve buna benzer sorunlar ve farklılıklar bu alandaki politika transferi çalışmalarının bilgisizlik, eksiklik, uyumsuzluk gibi sebeplerle PDR alanının henüz tam olarak Türkiye’de anlaşılmadığı görülmektedir. Bu durumun da en önemli sebebi olarak PDR alanında ön hazırlıklar yapılmadan (hukuki ve mali boyutlar düşünülmeden, lisans programları açılmadan, öğretmen ve yöneticiler bu konuda eğitilmeden vb.), gerekli altyapı oluşturulmadan 1971 yılında başlatılan okullardaki PDR uygulamalarının hayata geçirilmeye çalışılmasıdır. Ayrıca belirtmek gerekir ki, temelde öykünmenin olduğu ABD’deki PDR alanının okullardaki rol karmaşası gibi sorunları da transfer edilmiştir.

Öte yandan, yaklaşık 70 yıl önce başlayan PDR alanına ilişkin politika transferi sürecinin devam ettiğini söylemek gerekir. Sürece yayılan bu politika transferi için tam bir başarısızlıktan söz etmek mümkün değildir. PDR hizmetleri Türk Milli Eğitim Sisteminde çağdaş eğitimin bir gereği ve önemli bir Öğrenci Kişilik Hizmeti olarak gelişmeye devam eden önemli bir politika uygulamasıdır. Hâlihazırda MEB bünyesinde otuz beş binden fazla Rehberlik Öğretmeni bulunmaktadır. Bireyin doğuştan getirdiği gizil güçlerini açığa çıkararak bunları yeteneğe dönüştürme sürecine duyulan ihtiyaç ile 21. yüzyılda psikolojik danışmanlara giderek daha çok gereksinim duyulacağı öngörüsü (Yeşilyaprak, 2009: 245) ile bu sayının artacağı beklenmektedir. Ayrıca, 2019 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı’nda (2019: 76), çağın ve geleceğin becerileriyle donanmış birey hedefinin vurgulanması bu sürecin devam edeceğini göstermektedir. Bu süreçle, tezin alana en önemli katkısı olarak politika transferinin çok uzun süre alabileceği belki de bunun bir sonunun gelmeyeceği çıkarımı görülmektedir.

Kamu politikaların değişiminin arkasında birçok olası sebep bulunmaktadır. Bu süreçte politika transferinin çerçevesinin rolü ve açıklayıcılığını değerlendirdiğimizde bu

değişimin karmaşık sebeplerinin ve sürecinin netleşmesi ve bütünlükçü açıdan değerlendirmesine imkân sağlaması açısından önemlidir. Kamu politikasındaki değişimleri izlemek (analysis of policies) veya oluşturulacak olan kamu politikalarında (analysis for policies) ihtiyaç duyulacak hazır reçetelere ilişkin sebeplerin açıklanması politika değişimindeki dönüm noktalarının anlaşılmasını sağlayacak ve gelecekteki politika yapımlarına ışık tutacaktır. Tezin önemi de burada ortaya çıkmaktadır. Tartışmaları devam eden PDR alanının gelecekte eğitim ve ruh sağlığı açısından nasıl bir rol alacağına ve yapılacak olan değişimlerde nerelere bakılması gerektiğine ilişkin bir açıklama getirilmiştir. Politika transferi alanından, ileride yapılacak olan politika yapım süreçlerine ilişkin farklı fikirleri değerlendirmek için faydalanılabilir.

Çalışma sonucunda yapılan değerlendirmede, sonraki çalışmalar için;

- PDR alanına ilişkin politikaların değişimini anlamak için değişimi açıklayan diğer alanlardan da faydalanılması,
- PDR alanına ilişkin politikaların değişiminin demokratik olmayan toplumlarda nasıl gerçekleştiğini anlamak için çalışmalar yapılması,
- Politika transferi çerçevesinin rolü ve açıklayıcılığı, eğitim-öğretimin farklı hizmet alanları için kullanılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- ADEM, M. (2000) **Atatürkçü Düşünce Işığında Eğitim Politikamız**, Çağdaş Matbaacılık, İstanbul.
- AKÇA, Y.; ŞAHAN, G.; TURAL, A. (2017) “Türkiye’nin Kalkınma Planlarında Eğitim Politikalarının Değerlendirilmesi”, **Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 2 Sayı 3, ss.394-403.
- AKDOĞAN, A. A. (2015) “Gündem Belirleme”, **Kamu Politikası Kuram ve Uygulama**, Der.: Yıldız, M. ve Sobacı, M. Z., Ankara, Adres Yayınları, ss.210-227.
- AKGÜL, A.; KAPTI, A. (2010) “Türkiye’nin Uyuşturucu İle Mücadele Politikası: Politika Süreç Analizi”, **Yerelden Küresele Sınırşan Suçlar**, Ed.: Özeren, S. ve diğerleri, Ankara, Polis Akademisi Yayınları. ss.75-99.
- AKKOYUN, F. (1995) “PDR’de Ünvan ve Program Sorunu: Bir İnceleme ve Öneriler”, **Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, Cilt: 2 Sayı 6, ss.1–21.
- AKKUTAY, U. (1996) **Mili Eğitimde Yabancı Uzman Raporları: Atatürk Dönemi**, Ankara, Avni Akyol Kültür ve Eğitim Ümit Vakfı.
- ALMOND, G. A. (1973) “Comparative politics”, **The practice of comparative politics. A Reader**, Ed.: Lewis, P. G. ve Potter, D. C., Londra, Open Universty Press, ss.21-30
- ALTINIŞIK, E. (2014) “Politika Transferi Bağlamında Türk Kamu Yönetiminde Performans Yönetimi” Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi. S.B.E.** Ankara.
- ALTINTAŞ, E. (2009) “Çağdaş Eğitim Sisteminde Öğrenci Kişilik Hizmetleri ve Rehberlik” **Psikolojik Danışma ve Rehberlik**, Ed.: Can, G., Ankara, Pegem Akademi, ss.1-27.
- ANDERSON, G. L; HERR, K. G. (2007) **Encyclopedia of Activism and Social Justice**, New York, Sage Publications.
- ANDERSON, J. E. (1994) **Public Policymaking: An Introduction**, Boston, Houghton Mifflin Company. DC: CQ Press.
- ARSLAN, D. T.; AKBULUT, Y. (2017) “Sağlık Bakanlığının uyuşturucuya yönelik politikalarının analizi”, **The Turkish Journal on Addictions**, Sayı 4, ss.151-180.
- ARSLAN, M. M.; ERASLAN, L. (2003) “Yeni Eğitim Paradigması ve Türk Eğitim Sisteminde Dönüşüm Gerekliliği”, **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı 160, ss.89-106.
- ARSLAN, R. (2016) **Siyaset Bilimine Giriş: Kavramlar**, Bursa, Dora Basım-Yayın.
- ATIENZA, O.; ANG, B. W. (2002) “A CUSUM Scheme for autocorrelated observations,” **Journal of Quality Technology**, Cilt 34, Sayı 2, ss.187-199.
- BAKIRCIOĞLU, R. (1982) **Temel Eğitim ve Orta Öğretimde Rehberlik**, Ankara, Çukurkavaklı Matbaası.

- BARDACH, E. (2011) **A Practical Guide for Policy Analysis: The Eightfold Path to More Effective Problem Solving**, Berkeley, Berkeley Academic Press.
- BAŞARAN, İ. E. (2006) **Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi**, Ankara, Ekinoks Yayınları.
- BAYMUR, F. (1990) “Çağımızda İnsan İlişkilerinin Artan Önemi ve Bu Hususun Eğitimde Dikkate Alınması”, **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, Cilt: 1 Sayı 1, ss.16-26.
- BAYRAKTAR, U. (2015) “Özgün Bir Siyasal Bilm Ekolü Geliştirmek Adına Bir İlham Kaynağı Olarak Fransız Kamu Politikası Alan Yazını”, **Kamu Politikası Kuram ve Uygulama**, Der.: Yıldız, M. ve Sobacı, M. Z., Ankara, Adres Yayınları, ss.114-128.
- BEALS, L. (1956) **Rehberliğin Lüzumu Hakkında Rapor**, Çev. Latife Hüban Üçüncü, Ankara, Maarif Vekâleti.
- BIRKLAND, T.A. (2007) **An introduction to the policy process: Theories, concepts, and models of public policy making**, New York, Routledge.
- BOSCH, K.V.D.; CANTILLON, B. (2008) “Policy Impact”, **The Oxford Handbook of Public Policy**, Ed.: Moran, M. ve diğerleri, New York, Oxford University Press, ss.296-335.
- BÖRZEL, T. A. (1998) “Organizing Babylon-On the Different Conceptions of Policy Networks”, **Public Administration**, Cilt:2, Sayı 76, ss.253-273.
- BÖRZEL, T. A.; RISSE, T. (2009) “Conceptualizing the Domestic Impact of Europe”, **The Politics of Europeanization**, Oxford, Oxford Scholarship Online, ss.57-80.
- COBB, R.; ELDER, C. D. (1972) **Participation in American Politics and Focusing Events**, Washington DC, Georgetown University press.
- ÇAM, E. (1990) **Siyaset Bilimine Giriş**, İstanbul, Der Yayıncılık.
- ÇELİK, F. E. (2008) “Çalışma Alanı Olarak Kamu Politikası: Tarihsel ve Düşünsel Kökler Üzerine”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt: 3 Sayı 129, ss.41-72.
- ÇELİK, M.; SAVAŞ, G.; TAKMAK, H.; TUTİ, G. (2018) “Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Milli Eğitim Bakanlarının Çalışmalarına İlişkin Bir Analiz”, **Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama**, Cilt: 1 Sayı 2, ss.136-150.
- ÇETİNKAYA, B. (2009) “Rehberlikte temel kavramlar”, **Rehberlik**, Ed.: Aydın B., Ankara, Pegem Akademi, ss.1-37
- ÇEVİK, H. H. (1998) “Kamu Politikaları Analizi Çalışmaları Üzerine Türkiye Açısından Bir Değerlendirme”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt:2 Sayı 31, ss.103-112.
- ÇEVİK, H. H.; DEMİRCİ, S. (2008) **Kamu Politikası: Kavramlar, Aktörler, Süreç, Modeller, Analiz, Karar Verme**, Ankara, Seçkin Yayıncılık.

- ÇİNER, C. U. (2015) “Karşılaştırmalı kamu politikası”, **Kamu Politikası Kuram ve Uygulama** Der.: Yıldız, M. ve Sobacı, M. Z., Ankara, Adres Yayınları, ss.286-304.
- DAVER, B. (1969) **Siyaset Bilimine Giriş**, Ankara, Siyasal Kitabevi.
- DEMİRCİ, G. A. (2010) “Bir Politika Transferi Örneği Olarak Türkiye’de Kadro Sisteminin İnşası”, **Toplum ve Demokrasi Dergisi**, Cilt:4, Sayı 8-9-10, ss.143-168.
- DEMİRCİ, G. F. (2003). “Türk Kamu Yönetiminin Evrimi”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt:36, Sayı 1, ss.1-30.
- DEMİRELLİ, L. (2018) “Türkiye’de Kentsel Ulaşım Politikasındaki Değişimin Yapısalıcı Analizi (1946-1980)”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi S.B.E.** Ankara.
- DENİZ, M. (2001) “Milli Eğitim Şûralarının Tarihçesi ve Eğitim Politikalarına Etkisi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Süleyman Demirel Üniversitesi. S.B.E.** Isparta.
- DİNÇ, S. (1999) “Cumhuriyet Döneminde Yapılan Milli Eğitim Şûraları ve Alınan Kararların Uygulamaları: 1923-1960”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Hacettepe Üniversitesi S.B.E.** Ankara.
- DOĞAN, S. (1990) “Türkiye’de Rehberlik Kavramı ve Uygulamalarının Gelişiminde Millî Eğitim Şûralarının Rolü”, **Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, Cilt: 1 Sayı 1, ss.45-55.
- DOĞAN, S. (1991) “Başlangıcından Bugüne Türk Resmi Dokümanlarında Rehberlik Kavramı ve Anlayışı: Bir İnceleme”, **Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, Cilt: 1 Sayı 11, ss.29-44.
- DOĞAN, S. (1996) “MEB’in PDR Hizmetleriyle İlgili Temel Politikaları ve Yaklaşımları Son 25 Yıla İlişkin Bir Değerlendirme”, **III. Ulusal PDR Kongresi**, Adana.
- DOĞAN, S. (2000) “Türkiye’de Psikolojik Danışma ve Rehberliğin Durumu ve Geleceğe İlişkin Yönelimler”, **Eğitim ve Bilim**, Cilt: 25 Sayı 118, ss.3-8.
- DOLOWITZ, D. (1998) **Learning From America: Policy Transfer And The Development Of The British Workfare State**, Sussex Academic Press, Brighton.
- DOLOWITZ, D. (2000) “Policy Transfer: A New Framework of Policy Analysis”, **Policy Transfer and British Social Policy: Learning From USA**, Ed.: Dolowitz D. ve diğerleri, Buckingham, Open University Press, ss.9-37.
- DOLOWITZ, D.; MARSH, D. (1996) “Who Learns What From Whom: a Review of the Policy Transfer Literature”, **Political Studies**, ss.343-357.
- DOLOWITZ, D.; MARSH, D. (1998) “Policy transfer: A Framework for comparative analysis” **Beyond the new public management: Changing ideas and practices in governance**, Ed.: Minogue, M. ve diğerleri, Cheltenham: Edward Elgar, s.38-58.

- DOLOWITZ, D.; MARSH, D. (2000) "Learning From Abroad: The Role Of Policy Transfer in Contemporary Policy Making", **Governance**, Cilt:1 Sayı 13, ss.5-24.
- DUVERGER, M. (1975) **Siyaset Sosyolojisi**, Çev. Şirin Tekeli, İstanbul, Varlık Yayınları.
- DYE, T. R. (1972) **Understanding public policy**. Englewood Cliffs. Prentice-Hall.
- EKİZCELİ, A. (2006) "Yabancı Uzmanların Türk Eğitim Sistemi Hakkında Verdikleri Raporlar (1924-1960) Üzerine Bir Analiz" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. **Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi**, S.B.E. Van.
- ERGÜN, T. (2004) **Kamu Yönetimi: Kuram, Siyasa, Uygulama**, Ankara, TODAİE Yayınları.
- ERGÜN, S. (2013) '**Türk Eğitim Sistemi**': Erişim Tarihi: 11.02.2019, <https://www.slideshare.net/dadassebo/trk-eitimsistemi>.
- ERKAN, S. (1995) "Kapsamlı Rehberlik Programları", **Millî Eğitim Dergisi**, Sayı 128, ss.38-43.
- ERKAN.S. (2006) "Rehberlik Nedir", **İlköğretimde Rehberlik**, Ed.: Kuzgun, Y., Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, ss.1-16
- ERTÜRK, S. (1997) **Eğitimde Program Geliştirme**, Ankara, Meteksan.
- ERYILMAZ, B. (2004) **Kamu Yönetimi**, İstanbul, Erkam Matbaası,
- EVANS, M., (ed.), (2004) **Policy Transfer In Global Perspective**, Aldershot, Ashgate.
- EVANS, M.; DAVIES, J. (1999) "Understanding policy transfer: A Multi-level, multi-disciplinary perspective", **Public Administration**, Cilt:2, Sayı 77, ss.361-385.
- EYESTONE, R. (1977) "Confusion and Innovation", **The American Political Science Review**, Cilt:2 Sayı 77, ss.441-447.
- FİDAN, N. (2012) **Okulda Öğrenme ve Öğretme**, Ankara, Pegem Yayınları.
- GIBSON, R. L.; MITCELL, M. H. (1990). **Introduction to Counseling and Guidance**, New York, MacMillan Publisher Company.
- GİRGİN, G. (2004) "Çağdaş Eğitim Sisteminde Öğrenci Kişilik Hizmetleri ve Rehberlik", **Psikolojik Danışma ve Rehberlik**, Ed.: Kaya, A., Ankara, Anı Yayıncılık, ss.1-33.
- GORE, A. (1993) **NPR 93-a Report of the National Performance Review**, Washington DC: Government Printing Office.
- GÖZLER, K. (2015) **İngilizce Karşılıklarıyla: Hukukun Temel Kavramları**, Bursa, Ekin Kitabevi Yayınları.
- GÜL, H. (2015) "Kamu Politikası Analizi, Yöntemleri ve Teknikleri", **Yasama Dergisi**, Cilt:1 Sayı 29, ss.5-31.

- GÜLER, A. B. (2005). **Yeni Sağ ve Devletin Değişimi (Yapısal Uyarılama Politikaları 1980-1995)**, Ankara, İmge Yayınevi.
- HAAS, P. M. (1992) "Introduction: Epistemic Communities and International Policy Coordination", **International Organization**, Cilt:1, Sayı 46, ss.1-35.
- HACKNEY, H.; CORMIER, L. S. (2008) **Piskolojik Danışma İlke ve Teknikleri: Piskolojik Yardım Süreci El Kitabı**, Çev. Ergene, T.; Aydemir Sevim, S., Ankara, Mentis Yayıncılık.
- HALTMATOV, S. (2014) "Türkiye’de Psikolojik Danışmanlık ve Rehberliğin Gelişim Süreci", Yayınlanmamış Doktora Tezi", **Atatürk Üniversitesi E.B.E.**, Erzurum.
- HEYWOOD, A. (2013), **Siyaset**, Çev. Yıldız, M. ve diğerleri, Ankara, Adres Yayınları.
- HEYWOOD, A. (2015) **Küresel Siyaset**, Çev. Uslu, N. Ve Özdemir, H., Ankara, Liberte Yayınları.
- HILL, M.; HUPE, P. (2014) **Implementing public policy: An introduction to the study of operational governance**, Los Angeles. Sage.
- HOWLETT, M.; RAMESH, M.; PERL, A. (2009) **Studying Public Policy: Policy Cycles & Policy Subsystems**, Oxford, Oxford University Press.
- HULME, R. (2005) "Policy Transfer and the Internationalisation of Social Policy", **Social Policy&Society**, Cilt:4, Sayı 4, ss.417-425.
- HULME, R. (2006) The Role of Policy Transfer in Assessing the impact of American Ideas on British Social Policy, **Global Social Policy**, Cilt:2, Sayı 6, ss.173-195.
- KANUNU, M. E. T. (1973) **1739 Sayılı Kanun**, Resmi Gazete.
- KAPTI, A. ve ALAÇ, A. E. (2015) "Kamu Politikaların Uygulama Aşaması", **Kamu Politikası Kuram ve Uygulama**, Der.: Yıldız, M. ve Sobacı, M. Z., Ankara, Adres Yayınları, ss.228-243.
- KAPTI, A. (2013) **Kamu Politika Süreci: Teorik Perspektifler, Modeller ve Analiz Yöntemleri**, Seçkin Yayıncılık.
- KARATAY, M. (2017) "Türkiye’de 2005-2017 Yılları Arasında İzlenen Eğitim Politikalarının İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarına Yansımalarının Değerlendirilmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ankara Üniversitesi E.B.E.** Ankara.
- KEPÇEOĞLU, M. (1994) **Psikolojik Danışma ve Rehberlik**, Ankara, Özerler Matbaası
- KEPÇEOĞLU, M. (2001) **Psikolojik Danışma ve Rehberlik**, Ankara, Alkim Yayınevi.
- KESER, A. (2018) **Politika Transferi ve Düzenleyici Kurumlar**, Kriter Yayınları, İstanbul.
- KILIÇ, E. (2008) "Demokrat Parti Dönemi Milli Eğitim Politikası" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Anadolu Üniversitesi S.B.E.**, Eskişehir.

- KILIÇ, M. (1988) **Kalkınma Planlarında Rehberlik**, Ankara, DPT Planlama Dergisi.
- KILIÇ, Z.; GÜVEN, S. (2017) “Türk Milli Eğitim Şûralarında Alınan Kararların İncelenmesi”, **Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi**, Cilt: 10 Sayı 53, ss.588-599
- KINGDON, J. W. (1995) **Agends, Alternativies and Public Policies**, New York. Longman.
- KLIJIN, E. H.; KOPPENJAN, J. F. (2007) “Governing Policy Networks”, **Handbook of Decision Making**, Ed.: Mörçol, G., Boca Raton, CRS Press, ss.169-187.
- KNILL, C. (2005) “Introduction: Cross-National Policy Convergence: Concepts, Approaches and Explanatory Factors”, **Journal of European Public Policy**, Cilt:5, Sayı 12, ss.764-774.
- KNILL, C.: TOSUN, J. (2012) **Public Policy: A New Introduction**. Basingstoke, Palgrave Macmillan.
- KORKUT, F. (2003) “Rehberlikte Önleme Hizmetleri”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 9, ss.441-452.
- KORKUT, F. (2007) **Okul Temelli Önleyici Rehberlik ve Psikolojik Danışma**, Anı Yayıncılık, Ankara.
- KT PDR DER. (2017), **Hakkımızda**, Erişim Tarihi: 25.01.2019: <http://kibrispdr.info/hakkimizda>.
- KURUMU, T. D, ‘**Politika**’: Erişim tarihi: 10.09.2018 http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b962d0fba4fd1.66127173
- KUTLU, Ö. (2001) Administrative Reform in The UK: The Next Steps Agencies Reform and Its Applicability to Turkey, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Exeter Üniversitesi**, UK.
- KUTLU, Ö. (2003) İdari Reform Transferi: Ülkelerin Birbirinden Kamu Politikaları Transfer Etmeleri ve Öğrenmeleri, **Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar**, Ed.: Balcı, A. ve diğerleri, Ankara, Seçkin Yayın, ss.83-114.
- KUZGUN, Y. (1981) **Rehberlik Ders Notları**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara.
- KUZGUN, Y. (1990) “Kendini Değerlendirme Envanterinin Geçerlik ve Güvenirliğine İlişkin Çalışmalar”, **Ulusal Psikoloji Kongresi Seminer Dergisi Özel Sayısı**. Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını.
- KUZGUN, Y. (2014) **Rehberlik ve Psikolojik Danışma**, Ankara, Nobel Yayıncılık.
- KUZGUN, Y. (2000) **Mesleki Danışma Uygulama-Kuramlar**, Nobel Yayınevi, Ankara.
- KUZGUN, Y. (2003) **Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş**, Ankara, Nobel Yayınevi.

- KÜÇÜKYAĞCI, N. (2017) Bir Politika Transferi Örneği Olarak Türkiye’de Etik Yapılanma, 27-29 Nisan 2017, **14. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu Bildirisi**. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- LASSWELL, H. (1951) “The Immediate Future of Research Policy and Method in Political Science”, **American Political Science Review**, Cilt:1 Sayı 45, ss.133–142.
- LEONG, F.T.L.; LEACH, M.M. (2007) “Internationalizing Counselling Psychology in the United States: a SWOT analysis”, **Applied Psychology an International Review**, Sayı 56, ss.165-181.
- MADGE, J. (1965) **The Tools of Science An Analytical Description of Social Scince Techniques**, Doubleday and Comp, Anchor Books.
- MAJONE, G. (1989) **Evidence, Argument, and Persuasion in the Policy Process**, Yale, Yale Universty Press.
- MARSH, D.; SHARMAN, J. C. (2009) “Policy Diffusion and Policy Transfer”, **Policy Studies**, Cilt:3, Sayı 30, ss. 269-288.
- MCCONNELL, A. (2010) **Understanding policy Success: Rethinking Public Policy**, UK., Palgrave Macmillian.
- MEB (2010) **Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği**, Resmî Gazete, 27587, Erişim Tarihi: 19.02.2019: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/05/20100521-4.htm>.
- MEB Tebliğler Dergisi, **1968, 1970, 1974**. Erişim Tarihi: 27.01.2019: <http://tebligler.meb.gov.tr/index.php/tuem-sayilar/viewcategory/87-2019>.
- MEB. (1974) **Tebliğler Dergisi**. Sayı, 1805.
- MEB. (1983) **Rehberlik Hizmetleri Yönergesi**, Ankara.
- MEB. (1995) **Millî Eğitim Şûraları** (1939-2018), Erişim Tarihi: 12.01.2019: <http://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-mill-egitim-sralari/icerik/328>
- MEB. (2017) **Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği**, Ankara.
- MERRIAM, S. B. (2015) **Nitel Araştırma Desen ve Uygulama için Bir Rehber**, Çev. Turan, S., Ankara, Nobel Akademik yayıncılık.
- MEVZUAT (2018) **1 No’lu CB Kararnamesi**, Resmi Gazete, Erişim Tarihi: 20.02.2019: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.1.pdf>.
- MOSSBERGER, K.; WOLMAN, H. (2003) “Policy Transfer as a from of Prospective Policy Evaluation: Challenges and Recommendations”, **Public Administration Review**, Cilt:4, Sayı 63, ss.428-440.
- MUNLEY, P.H.; DUNCAN, L.E.; MCDONNELL, K.A.; SAUER, E.M. (2004) “Counselling Psychology in the United States”, **The Counselling Psychology Quarterly**, Cilt: 3 Sayı 17, ss.247-271.

- NAZLI, S. (2003) **Kapsamlı Gelişimsel Psikolojik Danışma ve Rehberlik programları**, Anı Yayıncılık, Ankara.
- OĞUZ, O.;OKTAY, A.; AYHAN, H. (2010) **21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi**. Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık.
- ORHAN, G. (2015) “Kamu Politikasına Yorumlamacı Yaklaşımlar”, **Kamu Politikası Kuram ve Uygulama**, Der.: Yıldız, M. ve Sobacı, M. Z., Ankara, Adres Yayınları, ss.66-87.
- ORHAN, G.; KAYA, Y.; CERİT MAZLUM, S. (2017) “Uluslararası Çevre Rejimleri: Oluşturulmaları, İşleyişleri ve Özellikleri”, **Uluslararası Çevre Rejimleri**, Der.: ORHAN, G. ve diğerleri, Bursa, Dora.
- ORHAN, G; YALÇIN, L. (2015) “Ağlar, Yönetişim ve Ağ Yönetişi: Tarihsel ve Kavramsal Bir Değerlendirme”, **Kamu Yönetiminde Paradigma Arayışları: YKİ ve Ötesi**, Ed.: Köseoğlu Ö. ve Sobacı, M. Z., Bursa, Dora, ss.171-204.
- ÖNCÜL, R. (2000) **Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi.
- ÖNER, N. (1977) “Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanterinin Türk Toplumundaki Geçerliliği”, Yayınlanmış Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi E.B.E.** Ankara.
- ÖVGÜN, B. (2013) **Türkiye’de Kamu Yönetiminin Dönüşümü**, Ankara, Nika Yayıncılık.
- ÖZDEM, G. (2007) “Türkiye’de 1980 Sonrası Uygulanan Eğitim Politikalarının İlköğretim Okullarında Yarattığı Dönüşümün Değerlendirilmesi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi E. B. E.**, Ankara.
- ÖZGÜVEN, İ. E. (1990) “Ülkemizde Psikolojik Danışma ve Rehberlik Faaliyetlerinin Dünyası ve Bugünü”, **Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, Cilt: 1 Sayı 1, ss.4-15.
- ÖZGÜVEN, İ. E. (1999) **Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik**, Ankara, PDREM Yayınları.
- ÖZOĞLU, S. Ç. (2007) **Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları, İzmir.
- ÖZYILMAZ, Ö. (2013) **Türk Milli Eğitim Sisteminin Sorunları ve Çözüm Arayışları**, Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık.
- PAGE, E. C. (2000), “Future Governance and the Literature on Policy Transfer and Lesson Drawing”, **Paper Prepared for the ESRC Future Governance Programme Workshop on Policy Transfer 28 January**, Britannia House, Londra, ss.1-15.
- PARSONS, W. (1995) **Public Policy. An Introduction to the Theory and Practice of Policy Analysis**, Londra, Edward Elgar.
- PETERS, B. G. (1997) Policy Transfer Between Governments: The Case of Administrative Reforms, **West European Politics**, Cilt:20, Sayı 4, ss.71-88.

- PETERS, B. G. (2007) **American public policy: Promise and performance**, Washington, CQ Press.
- PETTITT A. N. (1979) “A Non-Parametric Approach to the Change-Point Detection”, **Applied Statistics**, Cilt 28, ss.126-135.
- PIERSON, P. (1997) “Path dependence, Increasing returns, and the study of politics”, **program for the study of Germany and Europe working paper series**, , center for European studies, Harvard University, Cambridge, MA, Sayı 7 ss.1-41.
- PİŞKİN, M. (2006) “Türkiye’de Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü ve Yarını”, **Türkiye’de Eğitim Bilimleri: Bir Bilanço Denemesi**, Ed.: Hesapçıoğlu, M. ve Durmuş, A., Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, ss. 457-501.
- POLAT, M.; ARABACI, İ. B. (2015) “Emrullah Efendi ve Satı Bey’den Günümüze: Eğitimde Yenileşme Sorunsalı”, **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 21, ss.35-43.
- POYRAZ, C. (2006) “Türkiye'deki Rehberlik Hizmetlerinin Tarihsel Gelişimi”, **Eğitim Dergisi**, Cilt: 2 Sayı 3, ss.187-209.
- RADIN, B. A. (1997) **Beyond Machiavelli: Policy Analysis Comes of Age**, Washington, Georgetown University Press.
- RIPLEY, R. B. (1995) “Stages of Policy Process, Public Policy Theories”, **Models, and Concepts: an Anthology**, Ed.: McCool, D. C., New Jersey, Prentice Hall.
- ROSANVALLON, P. (2004) **Refah Devletinin Krizi**, Çev. Şahinli, B., Ankara, Dost Kitabevi Yayınları.
- ROSE, R. (1991) “What is Lesson Drawing?” **Journal of Public Policy**, Sayı 11, ss.3-30.
- ROSE, R. (1993) **Lesson Drawing In Public Policy: A Guide To Learning Across Time And Space**, Chatham, NJ:Chatham House.
- ROUKAYA, M. N. (2015) “Psikolojik Danışma ve Rehberliğin Tarihsel Ve Karşılaştırmalı Temelleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Üniversitesi. E.B.E.** İstanbul.
- RUFİ, J. (1953) **Türkiye’de Orta Öğretim Müşahedeler, Problemler ve Tavsiyeler**, Ankara, Maarif Vekâleti.
- SABATIER, P. A. (1999) **Theories of The Policy Process: Theoretical Lenses on Public Policy**, Colorado, Westview Press.
- SEELIGER, R. (1996) “Conceptualizing and Researching Policy Convergence”, **Policy Studies Journal**, Cilt:2, Sayı 24, ss.287-306.
- SEWELL, W. H., Jr. (1996) “Three Temporalities: Toward an eventful sociology”, **The historic turn in the human sciences**, Ed.: Terrence J. McDpnald, University of Michigan Press, Ann Arbor, ss.245-280.

- SEZGİN, Ş. (2010) “Politika Transferi ve Türkiye’de Özelleştirme”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 27, ss.67-76.
- SIDNEY, M. S. (2007) “Policy Formulation: Design and Tools”, **Handbook of Public Policy Analysis: Theory, Politics and Methods**, Ed.: Fischer, F. Ve diğerleri, New Brunswick, N.J.: CRC.
- SMITH, K. B.; LARİMER, C.W. (2009) **The Public Policy Theory Primer**, Boulder, Wwstview Press.
- SOBACI, M. Z. (2008) “Uluslararası Politika Yakınsaması: Kavramsal Çerçeve”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt:3, Sayı 63, ss.145-159.
- SOBACI, M. Z. (2011) “Politika Transferi Bağlamında Kamu Yönetiminde Neo-Liberal Reformların Yayılması: Açık Toplum Enstitüsünün Rolü”, **SosyoEkonomi**, Sayı 16 ss.191-210.
- SOBACI, M. Z. (2014) **İdari Reform ve Politika Transferi: Yeni Kamu İşletmeciliğinin Yayılışı** Ankara, Dora.
- SOBACI, M. Z. (2015) “Politika Ağları: Aktörler Arası İlişkiler Üzerinden Kamu Politikasını anlamak ”, **Kamu Politikası Kuram ve Uygulama**, Der.: Yıldız, M. ve Sobacı, M. Z., Ankara, Adres Yayınları, ss.130-147.
- SÖNMEZ, V.; ALACAPINAR, F. G. (2016) **Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Ankara, Anı Yayıncılık.
- STEWART, J. JR.; HEDGE, D. M.; JAMES, P. (2008) **Public Policy: An Evolutionary Approach**, Boston, Thomson Eadsworth.
- STONE, D. (1996) **Capturing The Political Imagination: Think Tanks and The Policy Process**, Londra, Frank Cass.
- STONE, D. (1999) “Learning Lessons and Transferring Policy Across Time, Space and Disciplines,” **Politics**, Cilt:1, Sayı 19, ss.51-59.
- STONE, D. (2004) “Transfer Agents and Global Networks in The ‘Transnationalization’ of Policy”, **Journal of European Public Policy**, Cilt:3, Sayı 11, ss.545-566.
- ŞAHİN, C. (2008) “Eğitim Sürecinde Öğrenci Kişilik Hizmetleri ve Rehberlik”, **Psikolojik Danışma ve Rehberlik**, Ed.: Güven, M., Ankara, Anı Yayıncılık.
- ŞİMŞEK, U.; KÜÇÜK, B.; TOPKAYA, Y. (2012) “Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikalarının İdeolojik Temelleri”, **Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Eğitim Bilimleri Araştırmaları Sempozyumu 1-3 Ekim**, Sinop Üniversitesi, Sinop.
- RUMMEL, J. F. (1968) **Eğitimde Araştırmaya Giriş**, Çev. Taşcıoğlu, R., Ankara, Ajans Türk Yayınları.
- TABAK, A.; BARBAK, A.; ÖZTÜRK, T. (2016) “Kamu Politikası Disiplininin Kavramsal Gelişimini Bibliyometri Kullanarak Anlamak Mümkün mü?: 1980-2014 Döneminin

Bilimsel Haritalama Analizi". **Lefke Avrupa Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 7(2): 85-93.

TAN, H. (1974) "Ülkemizde Psikolojik Danışma ve Rehberlik Çalışmalarında Gelişmeler ve Sorunlar", **Tecrübî Psikoloji Çalışmaları**. Sayı 11, ss.33-48.

TAN, H. (1986) **Psikolojik Danışma ve Rehberlik**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi.

TAN, H. (1990) "Okullarımızda Psikolojik Hizmetlerin Neresindeyiz", **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, Cilt: 1 Sayı 1, ss.27-31.

TAN, H. (1992) **Psikolojik Yardım İlişkileri: Danışma ve Psikoterapi**, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı.

TANGÜLÜ, Z.; KARADENİZ, O.; ATEŞ, S. (2014) "Cumhuriyet Dönemi Eğitim Sistemimizde Yabancı Uzman Raporları (1924-1960)", **Electronic Turkish Studies**, Cilt: 5 Sayı 9, ss.1895-1910.

TAŞKIN, Y. (2014) "Siyaset Nedir?", **Siyaset: Kavramlar, Kurumlar, Süreçler**, Ed.: Taşkın, Y., İstanbul, İletişim Yayınları, ss.19-49.

TERZİ, A. (2005) "Uyum Sürecinde Türkiye Eğitim Politikalarının Avrupa Birliği Eğitim Politikaları Doğrultusunda Değerlendirilmesi", Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Anadolu Üniversitesi S.B.E.**, Eskişehir.

TOMPKINS, E. (1954) **Türkiye Cumhuriyeti Orta Dereceli Okullarda Organizasyon**, İstanbul İdare ve Teftiş.

TÜRKÖNE, M. (2006) "Seçkinler ve Aydınlar", **Siyaset**, Ankara, Lotus Yayınevi.

USTA, A. (2013) "Kamu Politikaları Analizine Kuramsal Bir Bakış", **Yasama Dergisi**, Cilt:1 Sayı 24, ss.78-102.

USTA, M. E. (2015) "Siyasi parti programlarına göre eğitim politikaları", **TYB AKADEMİ Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi**, ss.55-73.

ÜLKÜ, S. (1976) "Lise I. Sınıflarda Uygulanan Bir Grup Rehberliği Programının "Yöneltme" Açısından Etkililiğinin Araştırılması", Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi E.B.E.**, Ankara,.

VEDUNG, E. (2013) "Side effects, perverse effects and other strange effects of public interventions" **Lund**, Studentlitteratur, ss.35-62.

WILDAWSSKY, A. (1987) **The Art and Craft of Policy Analysis**, UK, Palgrave Macmillan.

WIJNGAARD J. B.; TANK A.; KÖNNEN G. P. (2003) "Homogeneity of 20th Century European Daily Temperature and Precipitation Series", **International Journal of Climatololgy**, Cilt 23, ss.679-692.

WOLMAN, H. (1992) Understanding Cross-National Policy Transfers: The Case of British and The United States, **Governance**, Cilt:1, Sayı 51, ss.27-45.

YENİ ÖĞRETİM PROGRAMLARI İNCELEME VE DEĞERLENDİRME RAPORU (2005)
<http://www.erg.sabanciuniv.edu/>, Erişim: 26.01.2020.

YEŞİLYAPRAK, B. (2004) **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**, Ankara, Palme Yayıncılık.

YEŞİLYAPRAK, B. (2009) “Türkiye’de Psikolojik Danışma ve Rehberlik Alanının Geleceği: Yeni Açılımlar ve Öngörüler”. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt 1 Sayı 42, ss.193-213.

YEŞİLYAPRAK, B. (2012) **Eğitimde Rehberlik Hizmetleri: Gelişimsel Yaklaşım**, Ankara, Nobel.

YILDIZ, M.; SOBACI M. Z. (2015) “Kamu Politikası ve Kamu Politikası Analizi”, **Kamu Politikası Kuram ve Uygulama**, Der.: Yıldız, M. ve Sobacı, M. Z., Adres Yayınları, Ankara, ss.16-42.

YILDIRIM, A.; ŞİMŞEK, H. (2013) **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara, Seçkin Yayınevi.

YÜKSEKBABA, Ü. (2012) **Habermas ve Kamusal Alan: Burjuva Kamusal İlkesinden İletişimsel Kamusalığa Geçiş**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.

YÜKSEL ŞAHİN, F. (2012) “Türk Millî Eğitim Şûralarında (1939-2010) Psikolojik Danışma ve Rehberlik İle İlgili Alınmış Olan Kararların Değerlendirilmesi”, **Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 3 Sayı 1, ss.95-118.